

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1939: 29
JUSTITIEDEPARTEMENTET

1937 ÅRS DOMSAGOUTREDNING

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG

TILL

OMORGANISATION

AV DOMSAGOFÖRVALTNINGEN

SAMT LÖNEREGLERING FÖR

DOMSAGOPERSONALEN

S T O C K H O L M

1 9 3 9

Statens offentliga utredningar 1939

Kronologisk förteckning

1. Betänkande angående grunder för intagning av enskild väg till allmänt underhåll ävensom angående statsbidrag till enskilda vägar. Svenska Tryckeri a.-b. 59 s. K.
2. Utredning och förslag rörande plats i Stockholms skärgård för förläggning av Stockholms örlogsbas. Beckman. 30, 87 s. 6 kartor. Fö.
3. Betänkande med förslag till taxa för befordring av gods m. m. å statens järnvägar. Beckman. 206 s. K.
4. Svensk namnbok till vägledning vid val av nya släktnamn. Lund, Blom. v, 106 s. Ju.
5. Betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser statens affärsdrivande verk. Norstedt. 163 s. Fi.
6. Underlättandet av kvinnornas arbete i de mindre lathemmen. Kihlström. 126 s. Jo.
7. Betänkande angående justitiekanslerns, justitieombudsmannens och militieombudsmannens allmänna ämbetsställning m. m. Norstedt. 128 s. Ju.
8. Betänkande med förslag till exporttariffer. Beckman. 20 s. K.
9. 1937 års landsfiskals- och stadsfiskalsutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m. Norstedt. 341 s. Ju.
10. 1936 års lönekommitté. Betänkande med förslag till militärt icke-ordinariereglemente. Marcus. 130 s. Fi.
11. Betänkande och förslag rörande befrämjande av avsättningen av den svenska stenindustriens produkter. Idun. 319 s. H.
12. Betänkande rörande industriellt utnyttjande av halm. Hægström. 125 s. Jo.
13. Rationaliseringsutredningens betänkande. Del 1. Motiv och förslag. Marcus. 257 s. S.
14. Rationaliseringsutredningens betänkande. Del 2. Verkställda undersökningar. Marcus. 550 s. S.
15. Hembiträdesutredningens betänkande. 2. Betänkande med förslag till lag om reglering av anställnings- och arbetsförhållandena inom det husliga arbetet. Hægström. 194 s. S.
16. Utredning och förslag angående fortsatt förstatligande av kommunala mellanskolor. Hægström. x, 157 s. E.
17. Utredning och förslag rörande fri undervisningsmaterieell för folk- och fortsättningskolor. Hægström. 224 s. E.
18. 1938 års arvsskattekommitté. Betänkande med förslag till förordning om arvs- och gåvoskatt m. m. Marcus. 264 s. Fi.
19. Betänkande om statstjänstemäns ställning vid arbetskonflikter. Marcus. 82 s. Fi.
20. Betänkande med förslag till vissa ändringar i beklädnadsreglementet för polispersonalen m. m. Beckman. 28 s. S.
21. Betänkande med förslag till ändringar i vissa delar av sjömanslagen m. m. Norstedt. 39 s. Ju.
22. Betänkande och förslag angående vissa med beviljande av tillstånd till yrkesmässig automobiltrafik förenade frågor. Hægström. (2), 74 s. K.
23. Ledningen av landstingens hälso- och sjukvårdsverksamhet. Beckman. 105 s. S.
24. Arbetslöshetsräkningen den 31 augusti 1937. Del 2. Arbetsförhet m. m. Beckman. 117 s. S.
25. Betänkande med förslag till lag om arbetsfostran m. m. Marcus. viij, 134, 138, 142 s. Ju.
26. Sociala försvarsberedskapskommittén. Betänkande. Del 1. Förslag till familjebidragslag m. m. Beckman. 75 s. Fö.
27. Betänkande med utredning och förslag angående rätt för folkskollärare m. fl. att inskrivas vid universitet och högskolor samt där avlägga examina. Hægström. 80 s. E.
28. Betänkande rörande ett ändamålsenligt utnyttjande av kronans fiskevatten. Idun. 237 s. Jo.
29. 1937 års domsagoutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av domsagoförvaltningen samt lönerreglering för domsagopersonalen. Norstedt. 126 s. Ju.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1939:29

JUSTITIEDEPARTEMENTET

1937 ÅRS DOMSAGOUTREDNING

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG

TILL

OMORGANISATION

AV DOMSAGOFÖRVALTNINGEN

SAMT LÖNEREGLERING FÖR

DOMSAGOPERSONALEN

STOCKHOLM 1939

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

392129

1917

ORGANISATION

1917

ORGANISATION

AV DENNEN FÖRENINGEN

STATT FÖRENINGEN FÖR

DESSA FÖRENINGEN

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Den 18 juni 1937 har Kungl. Maj:t bemyndigat Herr Statsrådet dels att tillkalla sex sakkunniga att inom justitiedepartementet verkställa utredning angående frågorna om lönerreglering för häradshövdingarna på grundval av sportlernas avskaffande och om de rättsbildade och de icke rättsbildade domsagobiträdenas anställnings- och avlöningsförhållanden samt om behovet av dylika biträden i de olika domsagorna, dels ock att uppdraga åt en av de sakkunniga att vara de sakkunnigas ordförande ävensom att förordna sekreterare åt de sakkunniga. I enlighet härmed har Herr Statsrådet den 3 juli 1937 såsom sakkunniga tillkallat generaldirektören E. R. Stridsberg, tillika ordförande, häradshövdingen B. R. Zetterstrand, ledamöterna av riksdagens första kammare lantbrukaren J. F. Domö och lantbrukaren P. J. Gustafsson i Benestad samt ledamöterna av riksdagens andra kammare riksgäldsfullmäktigen G. H. Andersson i Rasjön och riksgäldsfullmäktigen E. G. E. Eriksson, varjämte Herr Statsrådet till sekreterare åt de sakkunniga förordnat hovrättsassessorn, numera borgmästaren B. Hagström.

De sakkunniga, vilka antagit benämningen 1937 års domsagoutredning, hava efter nådiga remisser avgivit utlåtanden

- 1) den 16 september 1938 över en av tillkallade sakkunniga verkställd utredning angående revision av bestämmelserna om tingshusbyggnadsskyligheten;
- 2) den 20 oktober 1938 över förslag, som rikets hovrätter framställt om inrättande av nya biträdande domarbefattningar i vissa domsagor; samt
- 3) den 14 februari 1939 över 1936 års lönekommittés den 21 december 1938 avgivna betänkande med förslag till civilt icke-ordinariereglemente.

Till domsagoutredningen har för att tagas i övervägande vid fullgörande av dess uppdrag överlämnats en av föreningen Sveriges häradshövdingar år 1936 gjord framställning om beredande av pension åt i domsagorna anställda icke rättsbildade biträden.

Sedan de sakkunniga nu fullgjort sitt utredningsuppdrag, få de härmed vördsamt överlämna bifogade betänkande med förslag till omorganisation av domsagoförvaltningen samt lönerreglering för domsagopersonalen jämte till betänkandet hörande bilagor.

Vid betänkandet har fogats särskilt yttrande av undertecknade Gustafsson och Eriksson.

Stockholm den 22 september 1939.

ERIK STRIDSBERG.

BJÖRN ZETTERSTRAND. FRITIOF DOMÖ.

PER GUSTAFSSON.

GUSTAF ANDERSSON.

ERNST ERIKSSON.

B. Hagström.

FÖRSTA AVDELNINGEN.

Historik och nuvarande förhållanden.

A. Häradshövdingarnas avlöningssystem.

1. Översikt över tillkomsten av det nuvarande avlöningssystemet.

Enligt den sedan gammalt gällande organisationen av underrätterna på landsbygden uppbar häradshövdingen ensam hela ämbetsverksamheten i domsagan och ansvarade för varje förekommande ämbetsåtgärd. Han anställde själv erforderliga biträden, såväl rättsbildade som icke rättsbildade, och hade att bestrida förvaltningskostnaderna i domsagan. På dessa förutsättningar byggde avlöningssystemet.

Före nu gällande lönereglering av år 1874 åtnjöto häradshövdingarna icke någon egentlig lön. Deras inkomster bestodo huvudsakligen av sportler i form av expeditionslösen. Därjämte innehade omkring hälften av häradshövdingarna boställen. Slutligen utgingo från statsverket till häradshövdingarna vissa i det hela obetydliga belopp, växlande för olika domsagor, i form av boställersättning, tingsgästningspenningar, ersättning för mistade bötesandelar, m. m. Inkomsterna från de särskilda domsagorna voro i hög grad växlande och inkomsterna från samma domsaga kunde ävenledes uppgå till mycket olika belopp för skilda år.

Under år 1873 verkställdes genom särskilda kommitterade utredning angående lönereglering för häradshövdingarna. Kommittén förordade, att sportelsystemet väl skulle inskränkas men att häradshövdingarnas inkomster dock till en ej oväsentlig del fortfarande skulle grundas på sportler. Inom kommittén avgavs emellertid en reservation, som gick ut på ytterligare beskärning av sportelväsendet. I nära överensstämmelse med denna reservation framlades till 1874 års riksdag proposition i ämnet, vilken bifölls.

Den sålunda genomförda löneregleringen innebar indragning till statsverket av samtliga boställen samt avskaffande av de under särskilda titlar till häradshövdingarna dittills utgående statsanslag. Sportlerna bibehölls endast i den utsträckning, att de beräknades i princip skola motsvara förvaltningskostnaderna, vilka fortfarande skulle bäras av häradshövdingarna. I sådant syfte nedsattes de enligt den dåvarande expeditionslösenförordning-

en utgående lösenbeloppen. Häradshövdingarnas egentliga avlöning bestämde att utgå direkt av statsmedel. Den delades i lön, som sattes lika för alla häradshövdingar till 4 500 kronor, samt tjänstgöringspenningar, som för de olika domsagorna skulle utgå med växlande belopp, efter vissa beräkningsgrunder bestämda med hänsyn till arbetsbördan, dock högst 3 500 kronor och i allmänhet lägst 1 000 kronor. För de domsagor, där sportelinkomsten antogs komma att med något avsevärt belopp överstiga förvaltningskostnaderna, nedsattes emellertid tjänstgöringspenningarna i förhållande härtill, varigenom de i vissa domsagor kommo att understiga 1 000 kronor. Å andra sidan skulle för en del domsagor, där sportlerna ansågs komma att understiga förvaltningskostnaderna, av statsmedel utgå särskilda förvaltningskostnadsbidrag till belopp motsvarande den beräknade skillnaden. Slutligen må framhållas, att vid 1874 års löneroglering häradshövdingarnas inkomst i form av provision å av dem försålda stämplrar icke berördes; denna försäljning utgjorde nämligen vid denna tidpunkt — ändring härutinnan skedde först år 1928 — ett av häradshövdingarna frivilligt åtaget bestyr, och ersättningen härför ansågs icke böra inbegripas bland inkomster-na från ämbetet.

Med 1874 års löneroglering avsågs att åstadkomma större likformighet beträffande häradshövdingarnas behållna avlöningsförmåner. Dessa förmåner beräknades, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, komma att efter arbetsbördan växla mellan 8 000 och 5 500 kronor, i huvudsak utgående av statsmedel. Emellertid utvecklades förhållandena snart i sådan riktning, att häradshövdingarnas sportelinkomster i de flesta fall kommo att betydligt överstiga förvaltningskostnaderna. Sportlerna hava således till väsentlig del kommit att ingå i häradshövdingarnas behållna avlöningsförmåner. Häri har man att se den huvudsakliga förklaringen till att 1874 års löneroglering hittills kunnat formellt kvarstå orubbad.

Under den världskriget åtföljande kristiden kompletterades 1874 års lönesystem i olika hänseenden genom åtgärder, som från början i regel hade provisorisk karaktär. På grund av prisstegringen under kristiden inträdde för häradshövdingarna en svår ekonomisk situation. Utgifterna för domsagornas förvaltning stegrades avsevärt utan motsvarande ökning av inkomsterna. Åren 1918 och 1919 vidtogos emellertid vissa höjningar av expeditionslösen, varmed förnämligast torde hava avsetts att bereda häradshövdingarna kom-pensation för nämnda utgiftsökning. I syfte att bereda ökade löneförmåner åt häradshövdingarna i de ekonomiskt mindre givande domsagorna genom-fördes vidare år 1920 en s. k. partiell löneförbättring, för vilken i det följande skall närmare redogöras. Dyrtidstillägg utgick till häradshövdingarna från och med år 1917 efter särskilda grunder.

Under kristiden aktualiserades på grund av svårigheten att då anskaffa erforderlig rättsbildad personal till domsagorna den redan tidigare uppmärksammade frågan om inrättande av statsavlönade befattningar för sådan personal. Det första steget härtill togs genom 1918 års domsagostadga, den första i sitt slag och sedermera avlöst av nya sådana. Genom dessa stadgor

har personalorganisationen successivt utvidgats och arbetsfördelningen reglerats. Sålunda har möjlighet skapats att i domsagorna tillsätta rättsbildade biträden av olika slag — förste och andre notarier, sekreterare och biträdande domare — vilkas avlöning beträffande förste notarie helt och beträffande övriga biträden i huvudsak utgår av statsmedel. Den icke rättsbildade personalen i domsagorna anställs och avlönas däremot fortfarande av häradshövdingarna själva. I samband med att de förut nämnda provisoriska lösenförhöjningar, som åren 1918 och 1919 vidtogos, år 1927 definitivt fastställdes och infördes i expeditionslösenförordningen, föreskrevs emellertid genom särskild kungörelse (Sv. förf.-saml. 1927: 179), att häradshövding som villkor för att uppbära den förhöjda lösenavgiften skulle underkasta sig vissa bestämmelser i fråga om de icke rättsbildade biträdenas avlöning, varigenom dessa, bland annat, tillförsäkrades viss minimilön.

2. Häradshövdingarnas avlöningsförhållanden enligt gällande ordning.

Såsom torde framgå av den lämnade översikten över tillkomsten av häradshövdingarnas nuvarande avlöningssystem är detsamma i och för sig mycket föråldrat och har dessutom genom provisoriska påbyggnader blivit synnerligen invecklat och svåröverskådligt. Den faktiska behållna inkomsten från rikets för närvarande 116 domsagor är också mycket växlande, såväl mellan olika domsagor som för en och samma domsaga mellan olika år. Domsagoutredningen har med ledning, bland annat, av de uppgifter angående sportler och förvaltningskostnader, som häradshövdingarna hava att årligen avlämna, utarbetat sammanställningar över häradshövdingarnas inkomster och förvaltningsutgifter för åren 1929—1938.

Vad beträffar de i häradshövdingarnas avlöningsförmåner ingående särskilda posterna, utgör den egentliga lönen alltså 4 500 kronor. Med avseende å tjänstgöringspenningar och förvaltningskostnadsbidrag har visserligen, i syfte att dessa skulle kunna fördelas enligt ändrade grunder, genom cirkulär den 16 februari 1903 förklarats, att därefter utnämnd häradshövding skulle vara skyldig underkasta sig den ändring i fråga om de med ämbetet förenade tjänstgöringspenningar och förvaltningskostnadsbidrag, som framdeles kunde bliva bestämd. Denna skyldighet, som gäller alla nuvarande häradshövdingar, har emellertid icke hittills tagits i anspråk. De år 1874 för de särskilda domsagorna i förevarande hänseende fastställda beloppen hava ändrats endast i samband med delningar, sammanslagningar eller andra områdesregleringar av domsagor. Vid delning av domsaga hava i regel de för den gamla domsagan fastställda beloppen uppdelats på de nya domsagorna, vid sammanslagning av domsagor åter hava i regel de för endera av de gamla domsagorna bestämda beloppen fastställts att utgå i den nybildade. Tjänstgöringspenningarna och förvaltningskostnadsbidragen, som enligt vad förut sagts ursprungligen beräknats med hänsyn till arbetsbördan och förvaltningsutgifterna i domsagorna, kunna tydligen nu — efter 65 år,

därunder de mest genomgripande förändringar i fråga om befolkningsomflyttning och samhällsstruktur ägt rum — icke ens tillnärmelsevis motsvara domsagornas inbördes förhållanden i nämnda hänseenden.

Det högsta belopp, med vilket tjänstgöringspenningar nu utgår i någon domsaga, är 3 400 kronor, det lägsta 200 kronor. I övrigt växla beloppen mellan 3 000 och 600 kronor; i medeltal utgår något över 1 500 kronor för domsaga. Förvaltningskostnadsbidrag förekomma endast beträffande 22 domsagor och utgå med belopp växlande mellan 1 000 och 100 kronor; endast i 4 domsagor är beloppet högre än 500 kronor.

Den största inkomstposten för häradshövdingarna utgöra i allmänhet sportlerna, bestående av lösen för utfärdade expeditioner. Bland de lösenbelagda expeditionerna må nämnas protokollsutdrag, beträffande vilka lösen i regel är 2 kronor för första arket och 1 krona för varje följande; avskrifter med lösen 1 krona eller i vissa fall 25 öre arket; stämningar med i regel 1 kronas lösen; gravationsbevis med lösen 2 kronor 25 öre för envar av de tre första fastigheterna beviset omfattar och för de följande efter fallande skala, dock högst 15 kronor för beviset; bevis angående beslut i inskrivningsärenden, tecknade å företedd handling, för vilka lösen i regel är 4 kronor med 1 kronas förhöjning för varje fastighet utöver den första. Huvudparten av sportelinkomsterna härflyter från denna lösen för bevis å inskrivningshandlingar.

I det stora flertalet domsagor eller 98 stycken uppgick den årliga medelinkomsten av sportlerna under 5-årsperioden 1934—1938 till belopp mellan 22 000 och 10 000 kronor. I 6 domsagor överstego de årliga sportlerna förstnämnda belopp och utgjorde i en domsaga 76 449, i en 56 986, i en 40 121, i en 36 152, i en 25 757 och i en 24 629 kronor. Å andra sidan understego de årliga sportlerna i 12 domsagor 10 000 kronor och utgjorde lägst 6 763 kronor. De sammanlagda sportelinkomsterna i rikets samtliga domsagor uppgingo under perioden till 1 858 692 kronor i årligt medeltal eller i genomsnitt 16 023 kronor per domsaga.¹

Genom 1934 års lagstiftning om inteckningsförnyelsernas avskaffande förlorade häradshövdingarna den ganska betydande och regelmässigt återkommande sportelinkomsten av dessa inteckningsärenden. De tillerkändes emellertid ersättning härför av statsverket. Dylik ersättning skulle, enligt vad vederbörande departementschef och riksdagen uttalade vid frågans behandling 1934, utgå från den nya lagstiftningens ikraftträdande — den 1 januari 1935 — så länge den nuvarande löneregleringen är gällande. Vidare uttalades, att sedan någon tid — förslagsvis fem år — förflutit, borde till övervägande upptagas frågan huruvida jämkning i de först fastställda ersättningsbeloppen kunde finnas påkallad. Dessutom förutsattes, att vid blivande domsagoregleringar skulle tagas under övervägande, huruvida ifrågavarande ersättningsbelopp lämpligen borde reduceras eller helt indragas.

¹ Vid ifrågavarande beräkningar har för en den 1 januari 1937 nybildad domsaga räknats med medeltal för åren 1937—1938. Det må anmärkas, att beträffande övriga domsagor ingår lösen i ärenden rörande inteckningsförnyelser under år 1934, vilket slags lösen därefter på grund av ändrad lagstiftning bortfallit.

I 1935 års statsverksproposition (andra huvudtiteln s. 66) uttalades, att i samband med återbesättande av häradshövdingämbeten syntes böra tagas under övervägande, i vad mån ersättningsbeloppen skäligen borde undergå någon sänkning. Någon allmän omprövning av ersättningsbeloppens storlek har ännu icke ägt rum. Den enda förändring beträffande de ursprungligen fastställda ersättningarna, som vidtagits, består däruti, att dessa helt indragits så vitt angår 5 domsagor; i ett fall har detta skett i samband med domsagoreglering och i de övriga 4 fallen i samband med ny häradshövdingens utnämning. Ersättning utgår således för närvarande i 111 domsagor. Beloppen växla beträffande 102 av dessa domsagor mellan 3 775 och 850 kronor. I 3 domsagor ligga beloppen mellan 5 000 och 4 000 kronor, och i en domsaga utgår ersättning med 9 950 kronor. Å andra sidan understiger ersättningen i 5 domsagor 850 kronor och utgör lägst 400 kronor. Sammanlagda årliga ersättningsbeloppet för ifrågavarande 111 domsagor är 230 700 kronor eller i genomsnitt 2 078 kronor per domsaga.

Utöver ovannämnda inkomstposter utgå till häradshövdingarna, såsom förut nämnts, även dyrtidstillägg och partiell löneförbättring. Dyrtidstillägget utgår efter levnadskostnaderna enligt bestämmelserna för oreglerade verk, därvid tillägget beräknas å ett fingerat lönebelopp av 7 200 kronor om året för alla häradshövdingar. Då sådant tillägg över huvud är maximerat att utgå å en lön av högst 600 kronor i månaden, åtnjuta häradshövdingarna alltså det högsta dyrtidstillägg, som enligt de allmänna reglerna kan utgå. För år 1938 uppgick tillägget till 2 340 kronor förutom barntillägg.

Den partiella löneförbättring, som under kristiden utgick i ett stort antal domsagor och till ganska betydande belopp, spelar numera på grund av inträffad allmän ökning av häradshövdingarnas inkomster en mera underordnad roll. Löneförbättringen delas i lönefyllnad och resekostnadsbidrag. Beloppen fastställas numera för ett år i sänder. Lönefyllnaden beräknas med hänsyn till vad häradshövdingarna under en förfluten tidsperiod uppburit i lön, tjänstgöringspenningar, förvaltningskostnadsbidrag, sportler och ersättning för förlorad lösen å inteckningsförnyelser med avdrag för förvaltningskostnaderna. Uppgår den sålunda beräknade årliga nettoinkomsten icke till mera än 9 000 kronor, utgår lönefyllnaden med skillnadsbeloppet mellan nettoinkomsten och 11 000 kronor. Vid en nettoinkomst av 9 000 kronor utgår således lönefyllnad med 2 000 kronor. För varje belopp av 400 kronor, varmed nettoinkomsten överstiger 9 000 kronor intill 13 000 kronor, minskas lönefyllnaden med 100 kronor och utgår således vid en nettoinkomst av 13 000 kronor med 1 000 kronor. För varje belopp av 200 kronor, varmed nettoinkomsten överstiger 13 000 kronor, minskas lönefyllnaden med 100 kronor och utgår således vid en nettoinkomst av 14 800 kronor med 100 kronor. Uppgår nettoinkomsten till 15 000 kronor eller mera, utgår icke lönefyllnad. Beträffande domsagor under hovrätten för Övre Norrland och Härjedalens domsaga beräknas dock lönefyllnaden så, att med densamma inkomsten stiger till minst 11 500 kronor. Resekostnadsbidrag utgår med en tredjedel av beräknade kostnaden för sådana tjänsteresor, för vilka häradshövdingarna

hövding icke åtnjuter ersättning enligt resereglementet, dock att nettoinkomsten, inbegripet lönefyllnad och resekostnadsbidrag, icke må överstiga 15 000 kronor.

Partiell löneförbättring av nu angivet slag tillkommer för budgetåret 1939/40 häradshövdingarna i 31 domsagor. Lönefyllnaden utgår beträffande 28 av dessa domsagor med belopp växlande mellan 1 500 och 100 kronor. I de återstående 3 domsagorna överstiger lönefyllnaden förstnämnda belopp och utgör i en domsaga 2 400, i en 2 000 och i en 1 900 kronor. Medelbeloppet för lönefyllnaden i ifrågavarande 31 domsagor är ej fullt 900 kronor. I 17 av dessa domsagor utgår dessutom resekostnadsbidrag, i en domsaga med 600 kronor och i de övriga med belopp av 300, 200 eller 100 kronor. Sammanlagda beloppet av den nu berörda partiella löneförbättringen uppgår för hela riket till 31 200 kronor — Härutöver utgår sedan budgetåret 1936/37 särskild lönefyllnad till vissa häradshövdingar såsom ersättning för bidrag till andre notaries avlönande, vilken lönefyllnad nedan närmare beröres.

Slutligen äga häradshövdingarna som förut nämnts uppbära stämpelprovision. Enligt stämpelförordningen utgör provisionen 3 procent å beloppet av de under ett kalenderår försålda stämplarna intill ett belopp av 20 000 kronor, 1 procent å överskjutande stämpelbelopp intill 200 000 kronor samt $\frac{1}{10}$ procent å belopp däröver. I det stora flertalet domsagor eller 100 stycken utgick provisionen under 5-årsperioden 1934—1938 med ett årligt medelbelopp av mellan 2 600 och 1 000 kronor. I 4 domsagor översteg den årliga provisionen förstnämnda belopp och utgjorde sålunda i en domsaga 3 217, i en 2 867, i en 2 805 och i en 2 667 kronor. Å andra sidan understeg den årliga provisionen 1 000 kronor i 12 domsagor och utgjorde sålunda i 9 domsagor belopp mellan 1 000 och 800 kronor och i de 3 återstående domsagorna — de nordligast belägna i riket — belopp under 800 kronor. Den sammanlagda provisionen i rikets domsagor uppgick under perioden till 182 097 kronor i årligt medeltal eller i genomsnitt omkring 1 570 kronor per domsaga.

Som förut framhållits hava häradshövdingarna att i princip själva bestrida förvaltningskostnaderna för domsagorna. Numera utgår emellertid, såsom ock förut nämnts, avlöning till de rättsbildade befattningshavarna i domsagorna i huvudsak av statsmedel. Häradshövdingarna hava dock att bidra till sekreterares och andre notaries avlönande med ett belopp av 800 kronor årligen för envar sådan befattningshavare. I samband med inrättandet av ett antal nya andre notarietjänster i domsagorna år 1936 tillerkändes emellertid häradshövdingarna i mindre och medelstora domsagor, där nya andre notarier anställdes, ersättning för bidraget till sådan notarie i form av särskild lönefyllnad å motsvarande belopp, utgående av anslaget till partiell löneförbättring. Sedermera har dylik lönefyllnad kommit ytterligare ett antal häradshövdingar till godo, i regel i samband med inrättande av nya andre notarietjänster. I de båda domsagor, där biträdande domare finnes anställd, har häradshövdingen att bidra till hans avlönande med

1 200 kronor om året. I omkring hälften av domsagorna tjänstgöra utöver den statsanställda personalen ytterligare ett eller flera rättsbildade biträden; endast i ett eller annat undantagsfall torde häradshövdingen av egna medel giva sådant biträde någon ersättning.

I de av häradshövdingen bestridda förvaltningskostnaderna ingår regelmässigt avlönande av all icke rättsbildad personal. Enligt den förut omnämnda kungörelsen år 1927, vars bestämmelser alla häradshövdingar underkastat sig, skall icke rättsbildat biträde, som mer än ett år haft stadigvarande anställning, avlönas efter göromålens beskaffenhet och biträdets duglighet, dock lägst efter löneklass 1 i det då gällande civila avlöningsreglementet vid full tjänstgöringstid; sådant biträde har ock rätt till viss semester och lön vid sjukdom, varjämte häradshövdingen skall med minst 100 kronor årligen bidraga till pensionsförsäkring för biträdet. Biträdenas faktiska avlöning växlar helt naturligt åtskilligt efter deras kvalifikationer och förhållandena å olika orter. Såsom normal synes emellertid kunna angivas en lön av omkring 2 400 kronor om året. I regel är ett icke rättsbildat biträde kommissionär i domsagan; för sådant fall kan den av häradshövdingen bestridda avlöningen utgå med reducerat belopp.

Vissa kostnader för domsagorna skola emellertid bäras av de tingshusbyggnadsskyldiga. Med avseende på tingshusbesväret finnas icke i lag meddelade andra bestämmelser än de i 26 kap. 4 § i byggningsbalken och 2 kap. 7 § i rättegångsbalken av 1734 års lag upptagna, enligt vilka detta besvär omfattar hållande av »en stuva så stor som tarvas och två kamrar», varjämte vid vart tingsställe skall vara ett fängelse och en »häradskista». Enligt den praxis, som sedermera utbildats, torde tingshusbesväret emellertid numera i huvudsak få anses omfatta, förutom hållande av sammanträdeslokaler och arkiv, jämväl kanslilokaler, för såvitt domsagokansliet är beläget å tingsställe. Är kansliet däremot beläget å annan ort än tingsställe, kunna de tingshusbyggnadsskyldiga icke förpliktas att bekosta kansli; i de flesta av dessa fall hava de emellertid frivilligt åtagit sig kanslihållningen eller att lämna större eller mindre bidrag därtill. I den mån de tingshusbyggnadsskyldiga icke bekosta kanslilokaler, måste emellertid häradshövdingen vidkännas utgifterna därför; i 4 domsagor kunna dessa utgifter sägas helt åvila honom. Vad angår kostnaderna för möbler och andra inventarier i kanslilokalerna samt dessas städning och uppvärmning, äro förhållandena mycket skiftande i olika domsagor. Vanligast synes dock vara att de tingshusbyggnadsskyldiga vidkännas dessa kostnader. Likaså bruka de bekosta telefon men endast i undantagsfall kontorsutensilier; dock hava de i ett ej ringa antal domsagor anskaffat vissa skrivmaskiner och i regel bekosta de erforderlig inbindning av protokoll och andra handlingar. Kostnaderna för skrivmaterialier hava emellertid häradshövdingarna att vidkännas.

Frånsett de anledningar till skillnader i kostnadshänseende, som nu berörts, växla naturligen förvaltningskostnaderna efter domsagoarbetets omfattning. I allmänhet motsvarar väl denna växling i förvaltningskostnader mellan olika domsagor i viss mån växlingen i fråga om sportelinkomster,

så att stora förvaltningskostnader motsvaras av stora sportelinkomster; dock förekomma betydande ojämnheter. De totala förvaltningsutgifterna för häradshövdingarna växlade enligt deras egna uppgifter i årligt medeltal för åren 1934—1938 beträffande 100 domsagor mellan 10 000 och 3 000 kronor. I 8 domsagor överstego förvaltningsutgifterna förstnämnda belopp och uppgingo sålunda i 4 domsagor till respektive 31 230, 23 501, 17 254 och 16 525 kronor samt i 4 andra domsagor till belopp mellan 14 000 och 10 000 kronor. Å andra sidan understego utgifterna i likaledes 8 domsagor 3 000 kronor och utgjorde lägst 2 418 kronor. De sammanlagda förvaltningsutgifterna i rikets samtliga domsagor uppgingo under perioden i årligt medeltal till 742 582 kronor eller i genomsnitt 6 400 kronor per domsaga.

Vad slutligen angår den samlade nettobehållningen för häradshövdingarna hänvisas till bifogade sammanställning över behållningen i de särskilda domsagorna, utvisande dels medeltalet för åren 1929—1938, dels medeltalet för åren 1934—1938, dels ock behållningen för år 1938. (Bil. A.) Här må meddelas följande

Översikt över häradshövdingarnas nettobehållning.

	Antal domsagor där nettobehållningen utgjort kronor							högst 16 000
	över 40 000	30 001 -40 000	26 001 -30 000	23 001 -26 000	20 001 -23 000	17 001 -20 000	16 001 -17 000	
Medeltal åren 1929—1938 ¹	2	2	2	19	27	50	8	3
Medeltal åren 1934—1938 ²	2	3	7	18	36	42	5	3
År 1938	3	9	5	20	46	26	4	3

	Genomsnittsbehållningar	
	för samtliga domsagor	med frånräknande av de 4 största domsagorna
Medeltal åren 1929—1938 ¹	20 944	20 185
Medeltal åren 1934—1938 ²	21 777	20 901
År 1938	22 950	21 988

Av översikten framgår, att under 5-årsperioden 1934—1938 nettobehållningen i omkring två tredjedelar av rikets domsagor legat mellan 23 000 och 17 000 kronor och i över en fjärdedel av domsagorna över 23 000 kronor samt att genomsnittet för den årliga nettobehållningen i domsagorna ifrågasvarande år varit nära 21 800 kronor. Såsom också framgår av översikten har behållningen på senare tid i genomsnitt varit i stigande och år 1938 utgjort nära 23 000 kronor.

I detta sammanhang må även häradshövdingarnas pensionsförhållanden beröras. I fråga om tjänstepensionsförhållanden gäller för häradshövdingarna 1907 års lag angående civila tjänstinnehavares rätt till pension med däri sedermera vidtagna ändringar. Häradshövding är enligt lagändring,

¹ 3 under perioden nybildade domsagor ej medräknade å denna rad.

² Beträffande en den 1 januari 1937 nybildad domsaga är medeltalet beräknat för åren 1937 och 1938.

som trätt i kraft den 1 juli 1935, skyldig att avgå från ämbetet vid fyllda 67 år och är berättigad att avgå med hel pension vid uppnådda 65 levnadsår och 35 tjänsteår; för den som utnämnts före nämnda dag och icke anmält, att de nya bestämmelserna må äga tillämpning å honom, gälla emellertid de äldre bestämmelserna i lagen, enligt vilka häradshövding är skyldig att avgå först vid 70 år och berättigad att komma i åtnjutande av hel pension först vid 67 levnadsår och 35 tjänsteår.

Då häradshövdingarna år 1878 först tillades pensionsrätt, bestämdes pensionen till 5 000 kronor om året. I samband med den partiella löneförbättringens införande år 1920 fastställdes ett pensionsunderlag av 5 600 kronor. Enligt år 1925 utfärdade bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst utgår häradshövdingens pension för närvarande med 6 672 kronor årligen; härå utgår dyrtidstillägg enligt de för pensionärer i allmänhet gällande grunder, för närvarande med 18 procent å 4 800 kronor årligen. Häradshövdingarna äro enligt övergångsbestämmelse i 1907 års pensionslag liksom tidigare helt befriade från erläggande av pensionsavgifter för egen pension.

Vad angår familjepensionen voro häradshövdingarna före den 1 juli 1937 delaktiga i civilstatens änke- och pupillkassa. Då kassan nämnda dag övertogs av staten, var häradshövdingens delaktighetsbelopp 1 540 kronor. Med procentuella förhöjningar och dyrtidstillägg utgår för närvarande pension till änka med 2 596 kronor 80 öre. För häradshövdingar, som utnämnts efter den 1 juli 1937, är familjepensionen reglerad genom kungörelse den 4 juni 1937 (Sv. förf.-saml. 1937: 357), enligt vilken pensionsvillkoren reellt äro i stort sett desamma som numera gälla för äldre häradshövdingar.

Häradshövdingarna äro slutligen sedan år 1844 jämte landssekreterare och landskamrerare skyldiga att deltaga i en för dem gemensam enskild kassa för understöd åt deras änkor och oförsörjda barn. Högsta understöd, som kan utgå från kassan, är 450 kronor, vilket tillkommer änka med två eller flera barn.

3. Tidigare reformförslag i fråga om häradshövdingarnas avlöningssystem.

Frågan om en reform av avlöningssystemet för häradshövdingarna har varit föremål för flera utredningar. Som framgår av den förut lämnade redogörelsen hava emellertid hittills endast vidtagits partiella och provisoriska åtgärder, vilka särskilt framtvings genom de ekonomiska förhållandenas omvälvning i följd av världskriget. Frågan om häradshövdingarnas avlöningssystem har också överskuggats av frågan om en allmän processreform; den tidigare rådande osäkerheten om dennas utformning har icke inbjudit till mera definitiva åtgärder i fråga om organisationen och avlöningssystemet för domsagorna.

I samband med antagandet av förslaget om partiell löneförbättring an-

höll 1920 års riksdag, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande frågan, huruvida sportelsystemet såsom avlöningsform för domare lämpligen borde avskaffas eller under dåvarande förhållanden bibehållas. Den sålunda av riksdagen begärda utredningen verkställdes av särskilda sakkunniga, som den 24 september 1921 avgåvo betänkande i ämnet. I detta betänkande föreslogs, att häradshövdingarnas avlöningsförmåner skulle utgöras *dels* av fast lön å 10 008 kronor — för häradshövding i domsaga inom Västerbottens eller Norrbottens län eller Härjedalens domsaga dock 10 500 kronor — *dels* 15 procent av stämpelavgiften för utgående expeditioner, däri inberäknat dittills utgående lösen för å häradsrättens vägnar utfärdade expeditioner, vilken skulle förvandlas till stämpelavgift, *dels* ock liksom förut lösen för protokoll rörande extra förrättningar och för expeditioner, utfärdade å domarämbetets vägnar. Häradshövdingarna skulle helt befrias från förvaltningsutgifter på så sätt, att all såväl rättsbildad som icke rättsbildad personal skulle bliva statsanställd och direkt avlönas av statsverket; till skrivmaterialier skulle för varje domsaga anvisas ett särskilt anslag att disponeras av häradshövdingen utan redovisningsskyldighet. Häradshövdingarnas inkomster skulle genom detta avlöningssystem enligt de sakkunnigas beräkningar komma att för olika domsagor växla mellan 22 500 och 11 700 kronor. Härutöver skulle enligt förslaget häradshövdingarna *dels* uppbära dyrtidstillägg enligt då gällande grunder, samtliga å en antagen inkomst av 11 500 kronor, *dels* ock äga uppbära vanlig försäljningsprovision å försålda stämplor.

I yttranden över 1921 års förslag framställdes från olika håll anmärkningar mot den föreslagna lönenivån såsom varande för låg. Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge gjorde för sin del gällande, att sportelsystemet borde helt avskaffas och att tills detta kunde ske det vore bättre att behålla det gamla systemet orubbat.

Sedan yttranden över 1921 års förslag inkommit, tillkallades för överarbetning av förslaget nya sakkunniga, vilka avgåvo betänkande den 28 februari 1923 (Stat. off. utr. 1923: 27). Dessa sakkunniga föreslogo vissa modifikationer i 1921 års förslag. Lönen föreslogs att utgå efter 19 lönegraden i den för manliga befattningshavare vid statsdepartementen gällande löneplanen (motsvarande nuvarande lönegraden A 29). Lönen skulle således differentieras efter ortsgrupper och uppflyttning i löneklass ske efter respektive 3, 6 och 9 år. I högsta löneklassen skulle lönebeloppen komma att växla mellan 11 460 och 10 020 kronor. Dessutom skulle kallorts- och dyrtidstillägg utgå efter de för nyreglerade verk vanliga grunder. De egentliga sportlerna skulle avskaffas; däremot skulle utgå andel å stämpel för utfärdade expeditioner med 25 procent å årligt försäljningsbelopp intill 20 000 kronor, med 15 procent å belopp däröver intill 30 000 kronor samt med 5 procent å överskjutande belopp. Dittillsvarande expeditionslösen skulle därvid överföras till stämpelavgift, och beträffande vissa expeditioner skulle denna avgift höjas ytterligare. Ifrågasvarande andel av stämpelmedel beräknades för de olika domsagorna komma att växla mellan omkring 7 000

och 2 000 kronor. Slutligen skulle försäljningsprovision å försålda stämp-
lar utgå i förut gällande ordning.

I infordrade yttranden över 1923 års förslag framkommo i huvudsak mot-
svarande anmärkningar mot detsamma som mot 1921 års betänkande. I
statsverkspropositionen till 1924 års riksdag framhöll chefen för justitiede-
partementet, att flera av de framställda anmärkningarna vore av den natur,
att förslaget måste underkastas en ganska grundlig överarbetning. Dess-
utom komme säkert kostnaderna att överstiga de av de sakkunniga beräk-
nade, och även om merkostnaden kunde täckas genom en höjning av vissa
stämpelavgifter, som icke i och för sig kunde anses oskäligen, väckte det be-
tänkligheter att under då rådande ekonomiska förhållanden betunga all-
mänheten med ökade utgifter. Frågan kunde således icke underställas 1924
års riksdag.

Frågan om organisations- och avlöningsförhållandena vid underrätterna
kom därefter i nytt läge genom processkommissionens år 1926 avgivna be-
tänkande angående rättegångsväsendets ombildning. I detta betänkande,
som hade formen av en principutredning, föreslogs en enhetlig organisation
av underrätterna på landet och i städerna; som benämning å underrätten
föreslogs lagmansrätt. Domkretsarna tänktes åtskilligt förstörade i förhål-
lande till gällande ordning. Varje domsaga skulle förestås av en lagman;
dessutom skulle i domsagorna finnas en eller flera lagfarna rådmän, som
omväxlande med lagmannen skulle utöva ordförandeskap i rätten.

Sedan processkommissionens betänkande avgivits, tillsattes särskilda sak-
kunniga för utredning rörande ordnande av vissa ekonomiska och organisa-
toriska förhållanden vid genomförande av den ifrågasatta rättegångsrefor-
men, vilka sakkunniga avgåvo betänkande år 1928 (Stat. off. utr. 1928: 20).
De sakkunniga byggde i fråga om underrätterna sitt förslag på en indelning
av riket i 93 domsagor, därvid de 7 största städerna skulle bilda egna dom-
sagor. Beträffande frågan om lagmännens avlöning framhöll de sakkun-
niga, att det förvisso vore kortsynt att av överdrivna omsorger om de stats-
finansiella konsekvenserna slå in på en lönepolitik, som kunde äventyra den
goda rekrytering av domarkåren, som dittills kunnat ske, och därigenom
motverka själva syftet med rättegångsreformen. Från dessa utgångspunk-
ter avgåvo de sakkunniga sitt förslag. Lagmännen föreslogos inplacerade i
en lönegrad motsvarande A 1 i det civila avlöningsreglementet, dock med
lön alltid utgående efter högsta ortgruppen, d. v. s. 13 020 kronor om året.
Därutöver borde lagmännen, med undantag för sådana i de minsta dom-
sagorna, erhålla principiellt efter arbetsbördans storlek beräknade lönetill-
lägg med skiftande belopp upp till 8 000 kronor. Sistnämnda belopp skulle
utgå till lagmännen i de allra största och mest krävande domsagorna, var-
igenom dessa lagmän i lönehänseende skulle bli jämförbara med justitie-
råd. De sakkunniga diskuterade lämpligaste sättet att bestämma lönetilläg-
gens storlek och förordade närmast att låta tillägget bli beroende på dom-
sagans folkmängd och areal men avgåvo icke något bestämt eller utformat
förslag härutinnan. Dyrtidstillägg och försäljningsprovision å stämpel för-
utsatte de sakkunniga skola fortfarande utgå.

I yttranden över 1928 års betänkande framställde samtliga hovrätter anmärkningar av innebörd, att därest det föreslagna lönesystemet för lagmän infördes, de efter arbetsbördan graderade lönetilläggen borde sättas högre för lagmännen i de mindre domsagorna än vad de sakkunniga syntes hava avsett.

Den organisation av underrätterna, som processkommissionen föreslagit, har emellertid som bekant icke lagts till grund för det fortsatta arbetet på en rättegångsreform. Enligt de av riksdagen år 1931 antagna huvudgrunderna för en rättegångsreform skall den nuvarande domstolsorganisationen i princip bibehållas, fränsett att de mindre städerna regelmässigt skola införlivas med angränsande domsaga.

B. Domsagornas personalorganisation.

1. Översikt över tillkomsten av den nuvarande personalorganisationen.

Såsom redan i redogörelsen för häradshövdingarnas avlöningssystem antytts, var tidigare häradshövdingen den ende ämbetsutövaren i domsagan. De i domsagan anställda biträdena voro hans privata medhjälpare, vilkas ställning icke i och för sig medförde någon offentlig befogenhet; alla åtgärder skedde i domhavandens namn och på hans ansvar. Avlöning till biträdena, där sådan ifrågakom, utgick enligt med häradshövdingen träffad privat uppgörelse. För att skaffa sig själva lättnad i arbetsbördan och bereda sina rättsbildade biträden meriter begärde och erhöilo emellertid häradshövdingarna i allmänhet betydande ledighet med ett rättsbildat biträde i domsagan som vikarie, vilken då i full utsträckning utövade domarämbetet. Det stora flertalet jurister började efter avlagd examen och sedan de inskrevit sig i hovrätten sin praktiska verksamhet med tjänstgöring såsom biträde åt häradshövding. Denna tjänstgöring avslutades regelmässigt med hållande av ett antal ting eller allmänna tingssammanträden, den s. k. tingsittningen. I allmänhet ansågos biträdena redan efter 1½ års tjänstgöring i domsaga kompetenta till erhållande av dylikt vikariat. Intill år 1894 tilldelades dem, som fullgjort tingsittning av viss omfattning, titeln vice häradshövding.

För dem som önskade fortsätta på domarbanan stodo därefter två vägar öppna, den s. k. lantdomarvägen och den s. k. hovrättsvägen. De som gingo den förra vägen kvarstannade i domsagotjänstgöring och inriktade sig på att erhålla vikariat för häradshövdingar, som åtnjöto långvarig ledighet, eller förordnande att uprätthålla vakanta häradshövdingämbeten, därvid de kunde uppbära de ämbetet åtföljande sportlerna. Dessa lantdomaraspiranter tjänstgjorde i regel efter hand i ett flertal domsagor. I allmänhet erhöilo de någon tids adjunktion i hovrätt och stundom även revisionssekreterarförordnande, innan de vunno befordran till häradshövdingämbete som första ordinarie tjänst. Övriga domaraspiranter brukade däremot efter någon kortare tids tingsittning börja tjänstgöra i hovrätt, där de som funnos lämpliga för

domarbanan över fiskalsförordnande och adjunktion vunno befordran till ordinarie ledamot; därefter kunde befordran eventuellt ske till revisionssekreterare. Den som blivit revisionssekreterare erhöll i regel företräde framför andra vid sökande av häradshövdingämbete.

Under de senaste 20 åren, alltsedan den första domsagostadgans tillkomst år 1918, har emellertid på hithörande område skett en successiv förändring, som markerats av de varandra avlösande domsagostadgorna av åren 1920, 1925 och 1933. Dels har den rättsbildade, avlönade personalen i domsagorna undan för undan utökats och kommit att omfatta även mera kvalificerade befattningshavare än de notarier, som där fullgöra sin första tjänstgöring. Dels har en arbetsfördelning skett i den riktningen, att den dömande verksamheten beträffande de mera krävande målen i största möjliga utsträckning förbehållits häradshövdingen och övriga mera kvalificerade befattningshavare genom inskränkning och reglering av häradshövdingens rätt till ledighet samt uppställande av strängare kompetenskrav för vikarie i samband med avlastning av andra till domarämbetet hörande göromål å de underordnade befattningshavarna. Dels har slutligen en omläggning av rekryteringsförhållandena samt utbildnings- och befordringsgången ägt rum.

Vad angår personalorganisationen infördes genom 1918 års domsagostadga möjlighet att i domsaga inrätta en förste notarietjänst. Genom 1920 års stadga infördes möjlighet att inrätta även en andre notarietjänst. Enligt 1925 års stadga kunde i vissa fall två och sedan 1936 kunna flera andre notarier anställas i samma domsaga. Genom 1920 års stadga inrättades vidare en biträdande domarinstitution, avsedd för de större domsagorna. Till biträdande domare kunde endast förordnas den som tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt. Genom 1933 års domsagostadga hava de förutvarande biträdande domartjänsterna ersatts med sekreterarbefattningar. Samtidigt hava för de allra största domsagorna inrättats biträdande domarebefattningar av ny typ, vilkas innehavare i regel skola vara assessorer i hovrätt. Enligt beslut av innevarande års riksdag har slutligen möjliggjorts att i ett antal större domsagor besätta sekreterartjänsten med hovrättsassessor. Beträffande samtliga ifrågavarande befattningar gäller, att de inrättats som genomgångs- och utbildningsplatser. De tillsättas genom förordnande på viss tid; för såväl notarie- som sekreterarförordnande gäller — fränsett de fall då hovrättsassessor förordnas till sekreterare — att de var för sig normalt icke må innehavas längre tid än sammanlagt tre år.

I samband med personalorganisationens utvidgande hava som förut nämnts bestämmelser givits syftande till en rationell arbetsfördelning i domsagorna särskilt genom att i största möjliga utsträckning förbehålla häradshövdingen den egentliga dömande verksamheten. Redan genom 1925 års domsagostadga inskränktes notariernas tings sittning till ett visst begränsat antal allmänna tings sammanträden; den vilken såsom notarie hållit ett sådant antal sammanträden kunde icke förordnas att hålla ytterligare sammanträden, innan han haft förordnande som fiskal i hovrätt. Och i samband med sekreterarinstitutionens införande har enligt bestämmelserna i

1933 års domsagostadga, vilka i detta hänseende trädde i kraft från och med år 1936, notariernas tingssittning i princip avskaffats. Numera kunna notarierna endast i undantagsfall och efter minst två års tjänstgöring i domsaga förordnas att vara ordförande i häradsrätt vid handläggning av annat än vissa såsom mindre krävande ansedda mål och ärenden (s. k. bagatellmål).

I fråga om utbildnings- och befordringsgången har även, såsom antytts, genom de senare årens reformer en viss omläggning skett. Den gamla lantdomarbanan organiserades närmare genom 1918 års domsagostadga. Enligt bestämmelserna i denna och de båda följande domsagostadgorna skulle vid varje hovrätt finnas av Kungl. Maj:t förordnade vice häradshövdingar för att, när häradshövdingämbete vore obesatt eller häradshövding åtnjöte långvarig ledighet, mottaga förordnande att förvalta ämbetet. År 1926 bestämdes emellertid, att vice häradshövdingar icke vidare skulle förordnas; och sedan alla vid den tidpunkten förordnade vice häradshövdingar numera befordrats eller avgått har en enhetlig befordringsgång erhållits, byggd på växling mellan tjänstgöring i underrätt och i överrätt.

Den av häradshövdingarna anställda icke rättsbildade personalen har under årens lopp i följd av den växande arbetsbördan i allmänhet småningom utökats och består numera i regel av kvinnliga biträden med stadigvarande anställning.

2. Domsagopersonalens sammansättning och arbetsuppgifter enligt gällande ordning.

I 1933 års med smärre jämkningar nu gällande domsagostadga (Sv. förf.-saml. 1933: 309) föreskrives angående den rättsbildade domsagopersonalens organisation och arbetsuppgifter i huvudsak följande.

Är häradshövding i behov av biträde som äger att på eget ansvar utföra vissa på domaren eljest ankommande göromål, äger han anmäla det hos hovrätten, som förordnar om anställande av förste notarie i domsagan. Förste notariens åligganden specificeras noga i domsagostadgan och kunna i huvudsak karakteriseras som utförande av åtskilliga expeditionella göromål. Han äger mottaga handlingar i domarens ställe, bestyrka avskrifter, utfärda vissa bevis, företaga förberedande åtgärder enligt ett flertal olika författningar m. m., allt dock endast i den mån domaren ej själv tager befattning därmed. I övrigt har förste notarien att under häradshövdingens ledning biträda denne i hans ämbetsgöromål. Kompetensvillkor för förste notarie är att hava uppnått 23 års ålder och att efter juris kandidatexamen hava tjänstgjort ett halvt år som biträde åt häradshövding.

Finner hovrätten på framställning av häradshövdingen, att för domsagens behöriga skötsel erfordras rättsbildat biträde utöver förste notarien, äger hovrätten förordna om anställande av andre notarie i domsagan. Kungl. Maj:t kan på häradshövdingens framställning förordna om anställande av

ytterligare en eller flera andre notaries i domsagan. Andre notarie har att efter häradshövdingens anvisningar och på hans ansvar biträda honom i ämbetsgöromålen. Annat kompetensvillkor än att hava avlagt juris kandidatexamen finnes ej stadgat för andre notarie. Andre notarie, som har kompetens att vara förste notarie, kan av häradshövdingen förordnas att utföra göromål, som eljest ankomma på förste notarie.

I domsaga där Kungl. Maj:t på framställning av häradshövdingen finner det för göromålen behöriga gång erforderligt skall vara anställd sekreterare. Denne har att, när häradshövdingen ej själv tager befattning därmed, föra häradsrättens dombok och övriga protokoll i mål och ärenden som handläggas av häradshövdingen såsom ordförande i häradsrätten. I samband därmed har sekreteraren att uppsätta och kontrasignera kungörelser, skrivelser m. m., som häradshövdingen har att såsom ordförande i rätten underteckna; sekreteraren äger ock underskriva expedition i mål eller ärende, däri han uppsatt dombok eller protokoll, där ej fråga är om slutligt utslag eller edgångsutslag. Sekreteraren har vidare att, när han därtill av hovrätten förordnas, vara inskrivningsdomare och lagsökningsdomare samt att vikariera för häradshövdingen. Till sekreterare kan endast förordnas den som uppehållit fiskalsbefattning i hovrätt och av hovrätten funnits skickad att erhålla fortsatt domarförordnande. — Förste eller andre notarie, som fyllt 25 år och efter avlagd examen tjänstgjort 1½ år hos häradshövding, kan av häradshövdingen förordnas att uppsätta dombok och protokoll, kungörelser, skrivelser m. m.

Där göromålen äro av den omfattning och beskaffenhet, att de icke lämpligen kunna ombesörjas av häradshövdingen jämte sekreterare och notaries, må på häradshövdingens framställning i domsagan anställas biträdande domare med de åligganden som bestämmas i en av Kungl. Maj:t för domsagan fastställd arbetsordning. Till biträdande domare skall, där Kungl. Maj:t ej annorlunda bestämmer, förordnas assessor i hovrätt.

Samtliga förut omnämnda befattningshavare förordnas av hovrätten på viss tid, förste och andre notarie för kalenderhalvår eller budgetår eller för återstående del av sådan tid, där ej särskilda förhållanden föranleda annat, samt sekreterare och biträdande domare för budgetår eller för återstående del därav, om ej Kungl. Maj:t för särskilt fall annorlunda bestämmer. Förordnande för förste och andre notarie meddelas så gott som undantagslöst på förslag av häradshövdingen och avvikelse från förslaget bör enligt domsagostadgan ej ske, såframt ej synnerliga skäl därtill äro. Den som varit förste eller andre notarie i sammanlagt tre år må allenast då synnerliga skäl föreligga erhålla ytterligare förordnande i sådan egenskap. Den som innehåft förordnande som sekreterare sammanlagt tre år må icke utan Kungl. Maj:ts medgivande erhålla ytterligare förordnande i sådan egenskap, såvitt han icke är hovrättsassessor.

Med bestämmelserna om befattningshavarna i domsagorna och deras åligganden böra jämföras stadgandena angående häradshövdingens rätt till tjänstledighet och förordnande av vikarie. Häradshövding kan befrias från att

hålla särskilda sammanträden med tremansnämnd ävensom från att å allmänna tingssammanträden handlägga de i det föregående berörda s. k. bagatellmålen. Dit hänföres dels ärenden, som må förekomma å tremansnämndssammanträde, dels civilmål, huvudsakligen kravmål, av beskaffenhet att kunna handläggas å dylikt sammanträde, då målet första gången förekommer eller uppskov föranletts av att parten eller parterna å någondera sidan uteblivit, dels brottmål i vilka högre straff än böter ej kan förekomma. Vidare kan häradshövdingen i domsaga, där sekreterare är anställd, om antalet rättegångsdagar under en 4-veckorsperiod uppgår till 3 eller 4, befrias från hållande av en av dessa dagar samt, om antalet rättegångsdagar överstiger 4 under en dylik period, befrias från hållande av 2 av dagarna. Vid uttagande av sådan ledighet bör dock tillses, dels att mål eller ärende av vidlyftig eller invecklad beskaffenhet förbehålles häradshövdingens egen handläggning, dels ock att ombyte av ordförande under ett och samma måls handläggning och avgörande såvitt möjligt ej kommer att äga rum. Där häradshövdingen är inskrivningsdomare, må han befrias från inskrivningsgöromålen under högst tre fjärdedelar av den tid han ej åtnjuter semester, dock ej så att han vinner befrielse från mer än tre fjärdedelar av de inskrivningsdagar, som ej infalla under hans semestertid. I övrigt må häradshövding åtnjuta ledighet för semester $1\frac{1}{2}$ månad och lika lång tid för vinnande av lättnad i arbetsbördan och ombesörjande av enskilda angelägenheter, i regel dock ej å tid då allmänt sammanträde eller sammanträde för tings avslutande infaller; därjämte kan häradshövding, frånsett för sjukdom och annat laga förfall, erhålla ytterligare ledighet om Kungl. Maj:t så medgivit med hänsyn till arbetsbördan i domsagan eller därtill att häradshövdingen uppnått hög ålder eller har vacklande hälsa. Tillika kan partiell ledighet beviljas då tillfälligt göromål av vidlyftig eller tidsödande beskaffenhet förekommer i domsagan.

De domargöromål, från vilka häradshövdingen sålunda kan vinna befrielse, förutsättas kunna i regel utföras av andra befattningshavare i domsagan. Detaljerade kompetensföreskrifter härvidlag äro givna. Förordnande att tjänstgöra som inskrivningsdomare kan meddelas i domsagan anställd förste eller andre notarie, som fyllt 24 år och efter examen tjänstgjort i domsaga ett år. Förordnande att hålla tremansnämndssammanträde och att å allmänt tingssammanträde handlägga bagatellmål må meddelas förste eller andre notarie, som uppnått 25 års ålder och efter examen tjänstgjort $1\frac{1}{2}$ år i domsaga. Sådan notarie må även förordnas att eljest förvalta häradshövdingämbete med den inskränkning, att han ej må tjänstgöra såsom ordförande i häradsrätt i vidare mån än vid handläggning av bagatellmål eller såsom ordförande i synerätt eller ägodelningsrätt.

Förordnanden som hittills omnämnts kunna, när särskilda skäl äro, tilldelas även annan än i domsagan anställd förste eller andre notarie, om han i övrigt uppfyller föreskrivna villkor.

Förordnande att med vidsträcktare befogenhet än senast angivits förvalta häradshövdingämbete må tilldelas den som tjänstgjort såsom ledamot eller

fiskal i hovrätt och funnits skickad att erhålla fortsatt domarförordnande. Endast om sådan vikarie ej finnes att tillgå, må förordnande varom nu är fråga tilldelas förste eller andre notarie, vilken tjänstgjort 2 år i domsaga och därunder haft dels förordnande som ordförande i häradsrätt med begränsad behörighet dels ock minst 6 veckors inskrivningsdomarförordnande.

Den tjänstgöring i domsaga som fordras för förordnande som ordförande i rätten — 1 1/2 år för förordnande med inskränkt och 2 år för förordnande med oinskränkt befogenhet — kan till en tid av 6 månader utbytas mot tjänstgöring i hovrätt eller i rådhusrätt med minst tre lagfarna ledamöter eller som biträde åt ledamot av Sveriges advokatsamfund.

För närvarande pågår i rikets domsagor det omfattande arbetet med uppläggande av nya fastighetsböcker, som föranletts av den år 1932 beslutade reformen i fråga om inskrivningsväsendet. Detta arbete har nödvändiggjort vissa övergångsanordningar med avseende å arbetsfördelning och organisation i domsagorna. Då ifrågavarande arbete inom ett fåtal år torde vara väsentligen slutfört i det stora flertalet domsagor, synes emellertid anledning ej finnas att här närmare ingå på nämnda övergångsanordningar.

Slutligen må anmärkas, att då befattningshavare i domsaga förordnas att förvalta häradshövdingämbetet eller eljest att upprätthålla högre befattning än sin egen, detta ej medför rubbning i hans skyldighet att utöva sin egen tjänst, där ej vikarie för honom förordnas, något som mera sällan inträffar.

Personalens sammansättning i rikets domsagor vid ingången av år 1939 framgår av bifogade sammanställning (Bil. B).

Bland domsagorna intaga de tre största en särställning i organisatoriskt hänseende. I den största, Södra Roslags, är sedan år 1923 inrättad en inskrivningsavdelning under särskild chef för handläggning av inskrivningsärenden och vissa andra göromål. I domsagan finnes dessutom en sekreterare, som numera är hovrättsassessor. I envar av de båda domsagor, som komma närmast i storleksordning, nämligen Södertörns domsaga samt Askims, Hisings och Sävedals domsaga, är anställd en biträdande domare, som är hovrättsassessor, jämte en sekreterare med fiskalskompetens. För arbetsförhållandena i nu berörda tre domsagor skall lämnas närmare redogörelse i det följande.

Beträffande övriga domsagor äro för närvarande sekreterare anställda i 48, och av dessa sekreterare äro 7 hovrättsassessorer. Sekreteraren brukar regelmässigt tjänstgöra som ordförande i häradsrätten ett visst antal allmänna rättegångsdagar, vanligen 10 om året, i några av de större domsagorna dock flera. Sekreteraren är ock vanligen förordnad till inskrivningsdomare, i några domsagor dock endast för visst tingslag; i allmänhet erhåller han emellertid befrielse från inskrivningsdomarskapet halva året eller längre tid. I övrigt användes för närvarande sekreterarnas arbetskraft på de flesta håll huvudsakligen för uppläggning av de nya fastighetsböckerna. Sekreterarna hava sålunda endast undantagsvis kommit att tagas i anspråk

För vad som enligt domsagostadgans bestämmelser framstår som en av deras huvuduppgifter, nämligen att uppsätta dombok i mål och ärenden som handlagts av häradshövdingen.

Vad härefter angår notarierna finnes nu i varje domsaga en förste notarie, i Södra Roslags domsaga dock 2, av vilka den ene tjänstgör å inskrivningsavdelningen. Andre notarie finnes numera i samtliga domsagor; i 53 domsagor äro anställda 2 sådana notarier, i 4 domsagor 3 och i en domsaga 4. I omkring hälften av rikets domsagor tjänstgöra utöver förste och andre notarier ett eller flera rättsbildade biträden i avbidan på att erhålla notarieförordnande. Antalet av dessa »extra notarier» uppgick den 1 januari 1939 till sammanlagt 120, därav 32 i de 5 domsagorna med kansli i Stockholm eller Göteborg. Förste notarierna och andre notarierna förordnas regelmässigt, i den mån de därtill äro kompetenta enligt domsagostadgan, att i viss utsträckning tjänstgöra som ordförande i häradsrätt vid handläggning av bagatellmål och att vara inskrivningsdomare. I åtskilliga domsagor anlitas notarierna i större eller mindre utsträckning att biträda med uppsättande av dombok, dock mera sällan på grund av sådant förordnande att utföra sekreterargöromål, som häradshövdingen enligt vad förut nämnts kan meddela. I övrigt biträda de med förekommande göromål av allehanda slag, såväl mera kvalificerade som rent expeditionella; arbetsfördelningen och arbets sättet vid ärendenas behandling skiftar ganska mycket i olika domsagor. I de flesta domsagor torde notarierna särskilt det första året av sin anställning och ofta längre tid sysselsättas huvudsakligen med inskrivningsväsendet.

De icke rättsbildade biträdena växla i allmänhet till antalet mellan ett och tre i varje domsaga; i de största domsagorna är dock antalet högre. De verkställa naturligen i första hand all renskrivning och utskrivning av expeditioner. Ej sällan utföra de dock mera kvalificerat arbete av expeditionell natur. Särskilt är vanligt, att ett icke rättsbildat biträde mottager och utlämnar handlingar på domsagans kansli; ett sådant biträde tjänstgör i allmänhet som kommissionär. I några domsagor brukar ett dylikt biträde ägna förberedande behandling åt inskrivningsärendena.

3. Den nuvarande befordringsgången på domarbanan.

Genom de senare årens reformer har befordringsgången på domarbanan kommit att i huvudsak gestaltas på följande sätt.

Efter juris kandidatexamen, som numera endast undantagsvis avlägges före 24 års ålder, vidtager för domaraspiranten en 3-årig notarietjänstgöring i domsaga, eventuellt motsvarande tids tjänstgöring vid rådhusrätt med minst tre lagfarna ledamöter. Notarietjänstgöring i domsaga fullgöres alljämt för utbildning och meritberäkning även av mången som ej ämnar fortsätta på domarbanan. Var och en som tjänstgjort nämnda tid i domsaga kan emellertid vinna inträde i hovrätt, närmast för prövning för erhållande

av fiskalsförordnande. Fiskalsgöromål innefatta i huvudsak föredragning av besvärsmål inför hovrätten och uppsättande av förslag till utslag i sådana mål.

Efter inträdet i hovrätten följer för domaraspiranten en utbildnings- och provotid av ett halvt till ett år, som avslutas med s. k. provföredragningar, därvid aspiranten har att föredraga besvärsmål på samma sätt som fiskal. Den som godkännes i provföredragningarna brukar erhålla ett första förordnande som fiskal såsom ett vitsord om godkännandet. Fiskalsförordnandet medför viss kompetens, bland annat för erhållande av sekreterarförordnande i domsaga och vissa förordnanden i rådhusrätt. Oftast kan dock den godkände domaraspiranten på grund av det begränsade antalet fiskalsplatser icke omedelbart erhålla sammanhängande fiskalsförordnande utan tilldelas till en början dylikt förordnande endast för en eller några få dagar åt gången vid tillfälliga ledigheter, och först småningom erhåller han mera stadigvarande förordnande. Under mellantiderna kan han tjänstgöra i hovrätten mot fiskalsaspirantarvode. Ett visst antal sådana arvoden stå nämligen till hovrätternas förfogande. Ehuru dessa arvoden sålunda i regel måste delvis tagas i anspråk för att tillgodose aspiranter som redan godkänts efter provföredragningar, komma de dock i allmänhet huvudsakligen till godo aspiranter som ännu ej undergått dessa prov.

Sedan aspiranterna godkänts i provföredragningarna, bruka de under tiden närmast därefter tagas i anspråk jämväl för tillfälliga vikariat i häradsrätt och rådhusrätt eller för biträde med uppläggning av nya fastighetsböcker i domsagorna. Sedermera erhålla de regelmässigt förordnande som sekreterare i domsaga. Numera brukar sådant förordnande icke meddelas förrän vederbörande tjänstgjort minst 6 månader som fiskal i hovrätten och oftast ej förrän 1 1/2 år efter första fiskalsförordnandet. Hovrätten för Övre Norrland nödgas dock i regel meddela sekreterarförordnande tidigare för att kunna besätta de under hovrätten lydande sekreterarplatserna. Sekreterartjänstgöringen varar numera i regel den tid av 3 år, utöver vilken, enligt domsagostadgan, förordnande som sekreterare ej får innehavas utan Kungl. Maj:ts tillstånd. I några fall har dylikt tillstånd meddelats. I en del andra fall har inträffat, att den vilken återvänt till hovrätten efter sekreterartjänstgöring icke omedelbart kunnat beredas fiskalsförordnande utan nödgats någon tid tjänstgöra mot aspirantarvode.

Efter fortsatt fiskalstjänstgöring i hovrätten erhålla småningom domaraspiranterna i tur och ordning adjunktion, till en början vid tillfälliga ledigheter och småningom mera stadigvarande, och bliva i regel efter sammanlagt ett års adjunktion förordnade till assessorer i hovrätten. Assessorerna innehava icke någon viss tjänst med rätt till lön; de äro endast berättigade att i den mån ledamotsplatser i hovrätten icke upprätthållas av ordinarie ledamöter, d. v. s. hovrättsråd, i tur och ordning erhålla adjunktion. Under senare år har dock icke inträffat, att tjänstgöring som ledamot i hovrätt icke kunnat beredas assessor, som ej av annat uppdrag varit förhindrad att bestrida sådan tjänstgöring. Assessor är förpliktad att mottaga förordnande

såsom ledamot i hovrätten ävensom förordnande såsom häradshövding, biträdande domare eller sekreterare i domsaga (Sv. förf.-saml. 1939: 340). Den i tjänsten äldre är dock ej skyldig att framför den yngre mottaga förordnande i domsaga under längre tid än sammanlagt två år.

Intill assessorsförordnandet äro domaraspiranterna underkastade fortgående prövning av sin lämplighet och kunna, om de icke anses fylla måttet, skiljas från domarbanan. Naturligen eftersträvas dock att redan under den första hovrättstjänstgöringen verkställa så grundlig prövning, att gallringen bland aspiranterna i huvudsak skall vara avslutad innan de erhålla förordnande som domsagosekreterare. Med assessorsförordnandet anses emellertid vederbörande definitivt godkänd för domarbanan. Assessor kan skiljas från sitt förordnande endast om han visat sig oskicklig, vårdslös eller försumlig eller ock under längre tid än två år i följd varit ur stånd att tjänstgöra; dylikt skiljande från tjänsten har endast i sällsynta undantagsfall förekommit.

Assessorerna bruka i tur och ordning utnämnas till hovrättsråd. Före denna utnämning kallas emellertid numera i regel assessorerna att tjänstgöra som t. f. revisionssekreterare. Hovrättsrådsutnämningen brukar ej verka rubbning i revisionssekreterarförordnandet, och utnämning till ordinarie revisionssekreterare följer oftast tämligen kort efter hovrättsrådsutnämningen. Revisionssekreterartjänst är nästan aldrig sluttjänst. Därifrån sker ofta befordran till häradshövding. Ej sällan återgå numera revisionssekreterare till hovrättsrådsämbete, emellanåt för att senare utnämnas till häradshövdingar.

I stor utsträckning kallas såväl assessorer som hovrättsråd och revisionssekreterare till lagstiftnings- och andra utredningsuppdrag, varigenom vissa avvikelser kunna ske från den nu angivna befordringsgången.

4. Den rättsbildade icke-ordinarie domsago- och hovrättspersonalens avlöningsförhållanden.

På grund av växlingen i tjänstgöring mellan underrätt och överrätt för rekryteringspersonalen på domarbanan hava avlöningsförmånerna för denna personal — bortsett från notarierna — med avseende å varje befordringsgrad utformats på ett likartat sätt för hovrätterna och domsagorna. En redogörelse för den rättsbildade icke-ordinarie personalens avlöningsförhållanden i hovrätterna och i domsagorna torde därför böra lämnas i ett sammanhang. Domsagopersonalens avlöningsförhållanden äro för närvarande reglerade genom kungörelse den 26 maj 1933 (Sv. förf.-saml. 1933: 310) och hovrättspersonalens genom kungl. brev den 22 juni 1939 (Sv. förf.-saml. 1939: 335).

I domsagorna uppbär förste notarie i årligt arvode 2 400 kronor och andre notarie 1 800 kronor; i domsaga under hovrätten för Övre Norrland och i Härjedalens domsaga är dock arvodet 2 700, respektive 2 000 kronor. Å ar-

vodet utgår dyrtidstillägg såsom för befattningshavare vid oreglerade verk. Erinras må, att notarier liksom andra rättsbildade biträden ofta åtnjuta fri bostad i tingshus.

Under den efter notarietjänstgöringen i domsagorna följande hovrätts-tjänstgöringen uppbäres avlöning i regel först i form av fiskalsaspirant-arvode. Dettas belopp utgör för närvarande 3 360 kronor, å vilket rörligt tillägg icke utgår.

Lönen till fiskal i hovrätt och till sådan sekreterare i domsaga, som ej är hovrättsassessor, utgår efter enhetliga grunder. De åtnjuta lön efter 15 löneklassen. Efter att under sammanlagt $1\frac{1}{2}$ år hava tjänstgjort såsom fiskal eller, efter första fiskalsförordnandet, såsom advokatfiskal, sekreterare eller ledamot i hovrätt, såsom vikarie för häradshövding — inbegripet förordnande att biträda, med uppläggning av nya fastighetsböcker — såsom biträdande domare eller sekreterare i domsaga eller såsom ledamot i rådhusrätt, i vilken jämte borgmästaren skola sitta två lagfarna ledamöter, uppflyttas emellertid vederbörande vid tjänstgöring såsom fiskal eller domsagosekreterare i 21 löneklassen; dock får tjänstgöring som advokatfiskal eller sekreterare i hovrätt tillgodoräknas endast till en tid av högst 6 månader, och för uppflyttning erfordras städse att minst 6 månader hava tjänstgjort som ledamot eller fiskal i hovrätt eller eljest hava fullgjort fiskalsgöromål efter hovrättens förordnande. Till sekreterare i ovan angivna norrländska domsagor utgår ett särskilt tilläggsarvode å 500 kronor för år.

Assessor åtnjuter, då han tjänstgör såsom adjungerad ledamot i hovrätt, lön såsom extra ordinarie tjänsteman i 29 lönegraden, d. v. s. med begynnelselönen i 28 löneklassen. Såsom biträdande domare eller sekreterare i domsaga åtnjuter han arvode motsvarande nämnda lön. Assessorerna hava numera tillagts tjänste- och familjepensionsrätt såsom tjänstemän i berörda lönegrad. Adjungerad ledamot i hovrätt, som ej är assessor, äger uppbära begynnelselönen enligt 26 löneklassen. Till biträdande domare, som ej är assessor, utgår i regel arvode efter samma grunder som till sekreterare.

Det må anmärkas, att å fiskal och adjungerad ledamot i hovrätt tillämpas även i andra hänseenden än i fråga om själva lönen bestämmelserna i icke-ordinarie reglementet rörande extra ordinarie tjänstemän, å fiskal i 15 löneklassen dock bestämmelserna rörande extra tjänstemän. Sådan tillämpning av bestämmelserna i icke-ordinariereglementet förekommer däremot icke med avseende å sekreterare och biträdande domare i domsaga. Dessa senare kunna således exempelvis icke bibehållas vid arvode i händelse av sjukdom.

Beträffande chefen för inskrivningsavdelningen i Södra Roslags domsaga gälla särskilda avlöningsbestämmelser, för vilka närmare redogöres i det följande.

Vad angår avlöning till vikarie för häradshövding eller för annan befattningshavare i domsaga gäller, att om biträdande domare, sekreterare eller förste eller andre notarie förordnas att upprätthålla högre befattning än sin

egen, åtnjuter han lön i sin vanliga tjänst utan vikariatsarvode. Annan vikarie för häradshövding än befattningshavare i domsagan uppbär arvode, om han är assessor i hovrätt, efter den löneklass han tillhör som assessor, om han haft fiskalsförordnande men ej är assessor, efter den löneklass han tillhör som fiskal, samt om han icke uppehållit befattning som fiskal, efter 3 000 kronor om året jämte oregerat dyrtidstillägg. Endast då domsaga är ledig eller då häradshövding i undantagsfall ej är berättigad att under ledighet uppbära några inkomster av domsagan, äger vikarien åtnjuta inkomster av domsagan i likhet med ordinarie häradshövding, dock att i stället för själva lönen skall utgå ett arvode motsvarande lönens halva belopp eller 2 250 kronor för år.

Förordnas någon som ej är befattningshavare i domsagan att vikariera för förste notarie, sekreterare eller biträdande domare, utgår avlöning efter samma grunder som skulle tillämpas om han vore innehavare av tjänsten.

Häradshövdingens skyldighet att bidra till avlöning av andre notarie, sekreterare och biträdande domare är förut omnämnd.

Den av häradshövdingarna anställda och avlönade icke rättsbildade personalens löneförhållanden äro förut berörda i samband med redogörelsen för häradshövdingarnas förvaltningskostnader.

ANDRA AVDELNINGEN.

Domsagoutredningens förslag.

A. Utgångspunkterna för förslaget.

I samband med hemställan om bemyndigande att tillkalla sakkunniga för att verkställa förevarande utredning framhöll föredragande departementschefen i statsrådet den 18 juni 1937, att avlöningssystemet för häradshövdingarna vore ur allmän löneteknisk synpunkt föråldrat och småningom kommit att verka ojämnt. Så länge i samband med det nuvarande sportelssystemet det ekonomiska ansvaret för domsagornas förvaltning principiellt låge på häradshövdingarna, försvårades ock ett tillfredsställande ordnande av såväl de rättsbildade som de icke rättsbildade biträdenas anställnings- och avlöningsförhållanden. För upptagande av frågan om en revision av avlöningssystemet talade jämväl det skälet, att den åtminstone i princip syntes böra hava vunnit sin lösning innan den nya rättegångsordningen infördes. En löneroglering för häradshövdingarna borde tydligen innefatta en övergång till ett lönesystem utan sportler. En följd härav bleve, att domsagoförvaltningen måste helt förstatligas, i den mån det icke tillkomme de tingshusbyggnadsskyldiga att sörja för densamma. Beträffande löneställningen för häradshövdingarna framhöll departementschefen, att den omständigheten, att häradshövdingarnas verksamhet uppenbarligen vore av stor betydelse för rättsvården och att det därför vore av vikt att för häradshövdingtjänsterna förvärva skickliga domare, borde beaktas vid avvägningen av häradshövdingarnas löner i förhållande till lönerna inom domstolsväsendet i övrigt och inom förvaltningen. Departementschefen yttrade vidare, att med hänsyn till domsagornas växlande storlek och häradshövdingarnas på grund därav skiftande arbetsbörda och ansvar löneförmånerna icke torde kunna bestämmas lika för alla häradshövdingar utan en viss differentiering få ske av löneförmånerna i de olika domsagorna. Slutligen framhöll departementschefen, att även frågorna om de rättsbildade och icke rättsbildade domsagobiträdenas anställnings- och avlöningsförhållanden samt om det antal befattningshavare av olika slag, som vore erforderligt å de olika domsagokanslierna, borde göras till föremål för ifrågavarande utredning.

Redan vid domsagoutredningens tillsättande hava således i betydelsefulla hänseenden bestämda direktiv för utredningsarbetet meddelats. Sedermera

hava de riktlinjer, efter vilka domsagoorganisationen och domsagopersonalens avlöningssystem böra utbyggas, ytterligare klarlagts genom fullbordandet av andra utredningsarbeten. Processlagberedningen har sålunda i sitt den 29 november 1938 dagtecknade betänkande (Stat. off. utr. 1938: 43 och 44) framlagt fullständigt förslag till ny rättegångsbalk, där de grundläggande bestämmelserna om domstolarnas organisation upptagits och det nya processförfarandet i detalj utformats. Detta förslag bygger på de av riksdagen år 1931 i huvudsaklig överensstämmelse med framlagd proposition (nr 80) antagna huvudgrunderna för en rättegångsreform. Vidare har efter förslag av 1936 års lönekommitté och vederbörlig riksdagsbehandling nytt civilt avlöningsreglemente och nytt civilt icke-ordinariereglemente utfärdats och trätt i kraft den 1 juli 1939 (Sv. förf.-saml. 1939: 272 och 273). Härigenom har domsagoutredningen erhållit möjlighet att föreslå häradshövdingarnas och den övriga domsagopersonalens inordnande under de avlöningsbestämmelser, som för framtiden skola gälla för civilförvaltningen i allmänhet.

Domsagoutredningen vill till en början lämna en överblick över de utgångspunkter för dess arbete, som — förutom i dess direktiv — förefinnas i processlagberedningens betänkande samt i den utveckling och omvandling av arbetsuppgifterna i domsagorna, som på grund av redan beslutade reformer för närvarande pågår.

Vad domsagoindelningen beträffar pågår för närvarande ett successivt införlivande av de mindre städerna med angränsande domsagor i enlighet med lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende. På framställning av stadsfullmäktige eller eljest med deras samtycke äger Konungen förordna, att rådhusrätt i stad skall upphöra och staden i judiciellt avseende förenas med domsaga. Beträffande stad, i vars rådhusrätt borgmästaren är ensam lagfaren ledamot eller jämte borgmästaren endast en ledamot finnes, som skall vara lagfaren, må Konungen, när borgmästartjänsten är ledig, även utan stadsfullmäktiges samtycke under vissa villkor förordna om stadens förenande med domsaga; sådant förordnande må dock ej meddelas beträffande länsresidensstad. Enligt processlagberedningens förslag skola alla ledamöter av rådhusrätt, till antalet minst tre, vara lagfarna. Med avseende å städer med rådhusrätt, i vilken vid den nya rättegångsbalkens ikraftträdande icke sitta tre lagfarna ledamöter, anser beredningen lämpligt, att rådhusrätten bibehålles under någon övergångstid. Enligt nu antydda principer skulle efter hand med domsagorna komma att införlivas åtminstone ett 40-tal av de mindre städer, som nu hava rådhusrätt.

Under de senaste 15 åren har eftersträvat att genom omreglering minska antalet domsagor. Sedan år 1923 har sålunda domsagornas antal nedbringats från 125 till nuvarande 116. Processlagberedningen framhåller i överensstämmelse med vad i propositionen angående rättegångsreformen och av riksdagen år 1931 uttalades, att liksom hittills en successiv reglering

av de mindre domsagornas områden bör äga rum. I beredningens förslag till rättegångsbalk upptagas emellertid icke några bestämmelser om domsagoindelningen, och processreformens införande är icke avsett att hava någon omedelbar inverkan på densamma.

I domsagoutredningens uppdrag ingår icke direkt att befatta sig med frågan om städernas förenande med domsagor eller domsagoområdenas reglering i övrigt. Vid uppgörande av organisationsplaner för de särskilda domsagorna och lönegruppering för häradshövdingarna har domsagoutredningen fördenskull att utgå från den nuvarande indelningen. I de fall där borgmästartjänsten i stad för närvarande är vakant och staden ej är större än att rådhusrättens bibehållande för framtiden kan anses uteslutet, har domsagoutredningen dock ansett sig vid uppgörande av sitt förslag böra inräkna staden i vederbörande domsaga; detta är förhållandet beträffande fem städer. I andra fall åter har domsagoutredningen, ehuru borgmästartjänsten är vakant och utredning om stadens förenande med domsaga pågår, icke tagit hänsyn härtill, då det icke kan anses självklart att sådan förening kommer att äga rum. Domsagoutredningen vill emellertid framhålla, att förändringar i domsagoindelningen givetvis kunna föranleda ändringar med avseende å såväl de berörda domsagornas personalorganisation som vederbörande häradshövdingars löneställning.

Enligt processlagberedningens förslag skall häradsrätten fortfarande regelmässigt vara sammansatt av en lagfaren domare som ordförande jämte nämnd; ordförandens och nämndens ställning till varandra skall också i stort sett förbli densamma som för närvarande. Det avses, att häradshövdingen i allmänhet skall fungera som ordförande i rätten, åtminstone vid handläggningen av mera krävande mål. I övrigt skall häradshövdingen naturligen liksom hittills hava den högsta administrativa ledningen av domsagan; han skall, som det i förslaget till rättegångsbalk heter, förestå domsagan.

I fråga om domsagopersonalens organisation i övrigt har processlagberedningen i förslaget till rättegångsbalk upptagit föreskrift, att i domsaga skall finnas sekreterare, om ej annat bestämmes; där skall ock, om göromålen kräva det, som biträdande domare finnas en eller flera assessorer. Angående tillsättningen av dessa befattningshavare föreslås stadgande, att assessor i domsaga skall förordnas av Konungen för viss tid, dock att om behovet av biträdande domare finnes stadigvarande, assessor må utnämnas av Konungen. Sekreterare föreslås skola förordnas av hovrätten för viss tid.

I sina motiv framhåller processlagberedningen i anslutning till propositionen år 1931, att det för rättsskipningen är av stor vikt, att häradshövdingens arbetskraft i första hand kommer till användning för de egentliga domaruppgifterna samt att han befrias från expeditionsgöromål och andra bestyr, som äro av mera underordnad betydelse, varför i domsagan bör finnas sekreterare, som under eget ansvar har att förestå det egentliga kansliarbetet. Undantag från denna huvudregel bör enligt beredningen göras

allenast beträffande de mindre domsagorna. Vidare uttalar beredningen, att i vissa domsagor de egentliga domaruppgifterna redan nu äro av den omfattningen, att de icke kunna fullgöras av häradshövdingen ensam, och att i sådan domsaga bör, om förhållandet ej är av tillfällig natur, finnas tillgång till biträdande domare. Genom förslaget att biträdande domare skall, om behovet är stadigvarande, kunna utnännas till befattningen öppnas enligt beredningen en utväg att i de större domsagorna genomföra en mera fast uppdelning av domargöromålen och på detta sätt begränsa vikariatsystemet, samtidigt som ur befordringssynpunkt vinnes den fördelen, att den nu alltför knappa tillgången på ordinarie domarbefattningar i domsagorna kan utökas; tillräcklig anledning att besätta sekreterartjänsterna med ordinarie innehavare anser beredningen däremot icke föreligga. Beträffande de övriga befattningshavare, som erfordras för domsagornas skötsel, förutsätter beredningen, att bestämmelser meddelas i administrativ ordning.

I propositionen år 1931, till vilken riksdagen i denna del anslöt sig, uttalades, att åt sekreteraren borde, utöver ledningen av det egentliga kansliarbetet, även anförtros handhavandet av inskrivningsärenden i den omfattning, som betingades av arbetsbördan i domsagan. Vidare framhölls där, att för kontinuiteten i arbetet det uppenbarligen vore av vikt, att sekreteraren erhöle en mera stadigvarande anställning. Han borde tillika äga sådan utbildning, att han vid häradshövdingens semesterledighet eller vid annat mera kortvarigt förfall för häradshövdingen kunde inträda som dennes vikarie. Det ytterligare behov av juridiskt biträde, som kunde föreligga inom domsagan, syntes som nu kunna tillgodoses genom notarier med mera tillfällig anställning.

De principer för domsagopersonalens sammansättning, som sålunda 1931 godtagits och på vilka processlagberedningen bygger sitt förslag, hava redan i betydande utsträckning omsatts i verkligheten genom 1933 års utbyggnad av domsagoorganisationen, för vilken förut redogjorts. Vid övervägande av organisationens närmare utformning i framtiden torde först böra uppmärksammas den inverkan processreformen kan beräknas erhålla på arbetsbördan och arbetsuppgifterna i domsagorna jämfört med förhållandena under nuvarande ordning.

För närvarande kunna målen handläggas vid ett flertal rättegångstillfällen med uppskov från det ena tillfället till det andra. Över handläggningen skall föras protokoll, som fullständigt skall upptaga allt vad som vid handläggningen förekommit av betydelse för målets avgörande. Domen skall grundas på det material som återfinnes i protokollen. En betydande del av domsagoarbetet består just i uppsättandet av protokollen i rättegångsmålen, vilket uppsättande sker först efter rättegångsförhandlingarnas avslutande vid varje sammanträde.

Enligt processlagberedningens förslag skall rättegångsförfarandet i tvistemål och i brottmål, vari enskilt åtal föres, inledas med en förberedande förhandling utan medverkan av nämnd, vid vilken förhandling emellertid målen under vissa förutsättningar skola kunna företagas till avgörande. De

mål, som icke sålunda avgöras, skola hänskjutas till en s. k. huvudförhandling av muntlig natur. I brottmål, vari allmänt åtal föres, verkställas s. k. förundersökning genom polis- och åklagarmyndigheterna, varefter huvudförhandling äger rum. Under förberedelsen eller förundersökningen kunna frågor om åtgärder av provisorisk natur, exempelvis om häktning och kvarstad, upptagas och avgöras av rätten. Beträffande huvudförhandlingen, vid vilken nämnd i regel skall medverka, eftersträvas att göra densamma så koncentrerad som möjligt, så att uppskov från ett rättegångstillfälle till ett annat endast i undantagsfall skall behöva förekomma. Då huvudförhandling äger rum, skall domen grundas endast på vad vid denna förhandling förekommit och avkunnas i omedelbar anslutning till densamma eller inom helt kort tid därefter. Protokoll skall föras endast i begränsad omfattning och färdigställas före huvudförhandlingens avslutande. Bland annat skola avlagda vittnesmål vara skriftligen avfattade i slutgiltig form redan under förhandlingens förlopp. I motsats till vad nu är fallet skall domen utfärdas med rubrik, upptagande parternas yrkanden och invändningar m. m.

Vid genomförande av processlagberedningens förslag kommer det nuvarande vidlyftiga arbetet med uppsättande av protokoll efter tingssammanträdena att bortfalla. I stället kommer den förberedande förhandlingen uppenbarligen att kräva ganska mycket arbete. Härvid torde erfordras medverkan av sekreterare och notarier.

Huruvida arbetet med rättegångsmålen i domsagorna kommer att såsom helhet öka eller minska genom det nya rättegångssättets införande är en fråga, som icke kan på förhand besvaras. Processlagberedningen framhåller, att det är ytterst vanskligt att bedöma, huruvida det nya rättegångsväsendet över huvud kommer att medföra ökat personalbehov. Enligt beredningens uppfattning torde emellertid arbetsförhållandena vid underrätterna icke undergå någon mera väsentlig förändring. Med hänsyn härtill har domsagoutredningen ansett sig, såvitt angår den egentliga rättegångsverksamheten, i huvudsak kunna grunda sitt förslag på de nuvarande förhållandena. Härvid måste emellertid iakttagas, att den föreslagna organisationen blir sådan, att den kan tänkas övertaga de förändrade uppgifter, processreformen kommer att medföra, eller i allt fall, att den smidigt kan ändras efter de nya förhållandena. Med hänsyn till att det framtida behovet av arbetskrafter först sedan erfarenhet vunnits rörande den nya rättegångsordningens tillämpning kan med någon större tillförlitlighet bedömas, måste en viss varsamhet iakttagas särskilt så vitt angår inrättandet av ordinarie tjänster. Samtidigt måste emellertid möjligheterna till en utökning av organisationen hållas öppna.

Frånsett de egentliga rättegångsmålen behandling och de verkningar processreformen må medföra härvidlag, äro arbetsförhållandena i domsagorna på andra områden för närvarande underkastade stora förändringar. Främst syftas här på följderna av den år 1932 beslutade inskrivningsreformen. För uppläggning av de nya fastighetsböcker, som betingas av denna reform, ut-

för den i domsagorna anställda personalen för närvarande ett betydande engångsarbete. Detta arbetes slutförande, vilket i det väsentliga kan beräknas ske inom ett fåtal år, kommer att medföra en betydande lättnad i domsagoarbetet, detta även därför, att det löpande arbetet med inskrivningsärendena genom omläggningen avsevärt förenklas. Den minskning av arbetet på inskrivningsväsendets område, som sålunda kan väntas, uppväges emellertid delvis av den arbetsökning, som håller på att inträda genom överförande av vissa uppgifter från de administrativa myndigheterna till domstolarna. Från och med år 1938 hava lagsöknings- och handräckningsmålen dit överflyttats från överexekutor, och från och med år 1939 hava bötesförvandlingsmålen överflyttats från länsstyrelserna till domstolarna. I vilken grad dessa överflyttningar komma att i längden medföra ökning av arbetsbördan i domsagorna låter sig svårigen med större tillförlitlighet beräkna. På vissa håll synas lagsöknings- och handräckningsmålen hava medfört en icke obetydlig ökning i arbetet. Detta är särskilt fallet i vissa, i närheten av de största städerna belägna domsagor; motsvarande förhållande kan väntas inträffa med avseende å bötesförvandlingsmålen. Emellertid lär den ökning i arbetet, som i nu nämnda hänseenden inträder, i de flesta fall bliva avsevärt mindre än den lättnad, som inskrivningsreformens genomförande medför. Då verkningarna av nu berörda omläggningar av domsagoarbetet inom kort måste framträda, har domsagoutredningen i görligaste mån tagit hänsyn till dessa verkningar vid uppgörande av sitt förslag.

B. Häradshövdingarnas avlöning.

Det nya avlöningssystemet för häradshövdingarna skall enligt direktiven för domsagoutredningen bygga på sportelsystemets fullständiga avskaffande. Härmed torde i första hand avses indragning av häradshövdingarnas rätt till lösen för utfärdade expeditioner. Emellertid lär i detta sammanhang även böra upptagas frågan om indragning av häradshövdingarnas rätt till stämpelprovision. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen innevarande år (prop. 1939:208) har beslutats, att i samband med det nya avlöningsreglementets ikraftträdande stämpelprovisionen skall avvecklas såvitt angår befattningshavare vid nyreglerade verk inom den civila statsförvaltningen. I betraktande härav synes det självfallet, att vid en reglering av häradshövdingarnas avlöningssystem i anslutning till civila avlöningsreglementet deras rätt till stämpelprovision bör bortfalla, oavsett om även i fortsättningen skulle åläggas dem att vara stämpelförsäljare. Utredningen vill emellertid ifrågasätta, att stämpelförsäljningen i domsagorna anförtros åt icke rättsbildade biträden; därest så skulle bliva fallet bör givetvis ej heller någon provision förekomma. Vid sportlernas och stämpelprovisionens avskaffande synes avlöningssystemet för häradshövdingarna böra helt och hållet anslutas till det nya civila avlöningsreglementet.

Beträffande avvägningen av häradshövdingarnas avlöningsförmåner har

chefen för justitiedepartementet i samband med domsagoutredningens till-sättande framhållit, att vid denna avvägning borde beaktas häradshövding-ämbetenas stora betydelse för rättsvården och vikten av att för dessa ämbe-ten förvärva skickliga domare. Det må ock erinras, att i propositionen år 1931 angående rättegångsreformens huvudgrunder dåvarande chefen för ju-stitiedepartementet betonade, att domarnas avlöning över huvud borde till-mätas så, att dugliga och med håg och fallenhet för domarkallet begåvade personer droges till detsamma. Beträffande särskilt häradshövdingarnas av-löning framhölls därvid, att med hänsyn till de stora krav, som vid ett munt-ligt koncentrerat förfarande måste ställas å domstolens ordförande, det vore oeftergivligt, att avlöningen också i de mindre domsagorna hölles jämförelse-vis hög. I detta sammanhang uttalades, att rekryteringen av ordförande-posterna i underrätterna i allmänhet borde ske ur de yngre hovrättsrådets krets.

Domsagoutredningen har för sin del vid behandlingen av frågan om hä-radshövdingarnas avlöningsställning utgått från den uppfattning, som kom-mit till uttryck i de nyss återgivna uttalandena. Då en god rättsvård fram-står som en av samhällets främsta uppgifter, är det av utomordentlig vikt att äga en väl kvalificerad domarkår, vilket ej kan vinnas utan en god avlö-ningsställning för densamma. Vad särskilt beträffar underrätterna är det angeläget att för ordförandeplatserna där kunna förvärva framstående do-mare, och det nya rättegångsförfarande, som är avsett att införas, kommer sannolikt att ställa väl så höga krav på innehavarna av dessa poster som det nuvarande. Vid underrätterna skola målen i första hand utredas och avdömas, och vad därvid brister kan, vilket rättegångssystem som än må tillämpas, svårligen till fullo botas i överrätt, i allt fall icke utan betydan-de besvär och kostnader. Om i följd av bristande förtroende för un-derrätterna benägenheten att överklaga deras domar blir större, medför detta att överrätternas arbetsbörda ökas och rättsskipningens snabbhet mins-kas samt att såväl det allmänna som parterna åsamkas större kostnader. Frånsett detta torde goda och väl kvalificerade underrätter mer än något an-nat vara ägnade att upprätthålla förtroendet för rättsskipningen i allmänhet.

Vad särskilt angår häradshövdingarna, intaga de sedan gammalt en fram-skjuten ställning inom vårt lands rättsliv. Såsom ordförande i häradsrätten och dess ende rättsbildade ledamot, omgiven av lekmannanämnden, har häradshövdingen kommit att mera direkt än andra domare inför allmänhe-ten företräda rättsordningen och bära ansvaret för att lag och rätt hållas levande bland menige man. Då domsagornas rättsbildade personal — från-sett häradshövdingarna — även för framtiden skall bestå väsentligen av no-tarier och av domaraspiranter, som på ett senare stadium passera domsa-gorna på genomgångsplatser, komma vidare häradshövdingarna att såsom hittills vara de som i främsta rummet handhava de blivande domarnas prak-tiska utbildning; därigenom hava häradshövdingarna också ett väsentligt ansvar för befästandet av den goda andan inom domarkåren.

Häradshövdingämbetena böra i flertalet fall vara slutposter. Domsagout-

redningen utgår från att befordringsgången fram till dessa tjänster i det stora hela skall likna den nuvarande. Befordran till häradshövding kan sålunda beräknas komma att i regel ske från hovrättsråds- eller revisionssekreterarbete och — sedan numera den s. k. lantdomarbanan avvecklats — i ett mindre antal fall från hovrättsassessorsställning. Posterna som ordförande å hovrätternas divisioner böra emellertid, såsom vid processreformens förarbeten förutsatts, vara sluttjänster, till vilka man bör beräkna att stundom kunna förvärva häradshövdingar.

I betraktande av häradshövdingarnas ställning i rättslivet ligger särskild vikt uppå, att de äro oberoende i ekonomiskt hänseende. För att trygga deras självständighet och förebygga varje misstanke om bristande oväld synes lämpligt att ifråga om rätten att innehava privata uppdrag i princip jämställa häradshövdingarna med justitieråd och regeringsråd. Det i 4 § 2 mom. civila avlöningsreglementet stadgade förbudet för dem som äro underkastade reglementet att utan särskilt, beträffande högre tjänstemän av Kungl. Maj:t meddelat tillstånd, mottaga uppdrag såsom styrelseledamot eller tjänsteman hos verk, bolag, förening eller inrättning, vars verksamhet har huvudsakligen ekonomiskt syfte, eller annat därmed jämförligt uppdrag, bör alltså enligt domsagoutredningens uppfattning göras ovillkorligt såvitt angår häradshövdingarna, så att Kungl. Maj:t icke skall äga dispensera från förbudet. För justitieråd och regeringsråd gäller ett dylikt ovillkorligt förbud med avseende å i huvudsak samma slags uppdrag som angivas i avlöningsreglementet. För dem gäller ock ett ovillkorligt förbud att mottaga skiljemannauppdrag. För häradshövdingarnas del vill domsagoutredningen föreslå ett ovillkorligt förbud att mottaga skiljemannauppdrag, såvida det ej meddelas av offentlig myndighet. Förbud att mottaga även skiljemannauppdrag, som meddelas av offentlig myndighet, torde icke vara gagneligt för det allmänna, då myndigheterna i en del fall kunna hava svårighet att finna annan lämplig skiljeman än en häradshövding.

Domsagoutredningen utgår sålunda vid avvägning av häradshövdingarnas löner därifrån, att häradshövdingtjänsterna äro att anse som framskjutna slutposter inom domstolsväsendet, till vilka befordran oftast bör ske från hovrättsråds- eller revisionssekreterarbete, samt att häradshövdingarna skola vara helt förbjudna att innehava enskilda uppdrag av det slag som förut angivits. Med hänsyn härtill böra häradshövdingarna enligt utredningens uppfattning i framtiden tilläggas en avlöningsställning, som avsevärt överstiger den för hovrättsråd — här bortses från ordförande å division — och revisionssekreterare. Å andra sidan synes en ungefärlig paritet med avlöningsställningen för andra underrättsordförande böra eftersträvas, därvid närmast borgmästarna i de större städerna samt vattenrättsdomarna komma i fråga för jämförelse. Slutligen torde avlöningen för häradshövdingarna i varje fall icke böra överstiga den för justitieråd och regeringsråd.

Hovrättsråd och revisionssekreterare äro för närvarande placerade i lönegraden A 30, d. v. s. med slutlön å 13 500 kronor i Stockholm förutom rörligt tillägg. Till de hovrättsråd, som äro förordnade till ordförande å divi-

sion, utgår numera ett årligt tilläggsarvode å 2 500 kronor. Då ordförandena regelmässigt såsom hovrättsråd åtnjuta lön i högsta löneklassen inom A 30, uppgå deras samlade löneförmåner i Stockholm till 16 000 kronor jämte rörligt tillägg, motsvarande lönen i lönegraden B 2. I propositionen angående rättegångsreformen år 1931 förutsattes, att ordförandeposterna å divisionerna skulle göras till särskilda befattningar med avlöningsförmåner efter samma grunder som gälla för häradshövdingar. Därest ordförandebefattningarna i hovrätterna bliva självständiga tjänster, utgår domsagoutredningen därifrån, att — bland annat med hänsyn till de stora krav den nya rättegångsordningen kommer att ställa på innehavarna av dessa befattningar — tjänsterna i varje fall icke kunna placeras i lägre lönegrad än den som motsvarar de nuvarande löneförmånerna till ordförandena eller lönegraden B 2. Vad angår vice ordförandena å divisionerna åtnjuta de för närvarande tilläggsarvode å 1 000 kronor om året. Frågan om deras blivande avlöningsförmåner är tydligen i viss mån beroende av den ställning de komma att intaga under den nya rättegångsordningen. För närvarande utöva de verkligt ordförandeskap endast undantagsvis. Skola de i framtiden utöva ordförandeskap i större omfattning, kommer frågan om deras avlöningsställning att aktualiseras, men domsagoutredningen har icke anledning att närmare ingå på detta spörsmål.

Beträffande avlöningsförhållandena vid stadsdomstolarna må framhållas, att dessa i första hand regleras av städerna själva, som vidkännas kostnaderna för rättsskipningen därstädes, ehuru Kungl. Maj:t fastställer avlöningsbestämmelserna. Närmast jämförbara med häradshövdingarna i tjänsteställning äro bland stadsdomarna borgmästarna i de större städerna. Vid en jämförelse av avlöningsförmånerna torde lämpligen väljas de 20 största städerna. Samtliga dessa hava hellitterat rådhusrätt, och det torde icke komma att ifrågasättas att förena dem med domsaga; den till folkmängden minsta är i invånarantal nära jämställd med den till folkmängden minsta domsagan. Borgmästarens inkomster av ämbetet i ifrågavarande 20 städer framgår av följande tabell. Siffrorna avse i princip innevarande år men äro i en del fall approximativa, beroende på att i inkomsterna delvis ingår dyrtidstillägg, beräknat efter växlande grunder, samt viss expeditionslösen och stämpelprovision. Det må ock anmärkas, att hänsyn icke tagits till pensionsavdrag, vilka verkställas efter skiftande bestämmelser. Där begynnelselönen ej angives, förekomma ej ålderstillägg.

Borgmästarnas avlöningsförmåner år 1939.

Stad	Invånare 1/1 1939	Begynnelselön	Slutlön
Stockholm	570 771		22 500
Göteborg .. :	275 753		20 000
Malmö	151 247	21 500	23 700 ¹
Norrköping	69 434	16 800	19 800
Hälsingborg	61 365	18 000	20 100
Örebro	47 602	19 000	21 000

¹ Till nuv. borgmästaren utgående särskilda tillägg ej inräknade.

Stad	Invånare 1/1 1939	Begynnelselön	Slutlön
Borås	46 928	20 000	23 000
Gävle	39 736	17 000	19 000
Eskilstuna	38 881	19 000	23 000
Uppsala	37 012	16 200	17 400
Västerås	36 551	18 000	21 000
Linköping	35 234	18 000	21 600
Jönköping	35 008	14 000	17 000
Karlstad	27 948	17 000	19 000
Karlskrona	27 849	14 300	16 300
Halmstad	27 222		18 600
Lund	26 861	19 000	21 500
Kalmar	21 124	15 600	17 600
Landskrona	20 081		17 500
Sundsvall	18 623	17 700	18 700

Såsom av tabellen framgår växlar slutlönen för borgmästarna i ifrågavarande 20 städer mellan 16 300 och 23 700 kronor. Medeltalet utgör omkring 19 900 kronor, och i flertalet fall ligga inkomsterna i slutlönställning ganska nära detta medeltal. Slutlönen uppnås oftast efter omkring 10 års tjänstgöring. Det må anmärkas, att löneförhållandena tidigare varit mera ojämna mellan olika städer och utvisat såväl lägre som högre inkomster än vad nu är fallet. Genom regleringar de senaste åren har emellertid större likformighet erhållits; härvid har tidigare ofta rådande sportelsystem genomgående i huvudsak avskaffats, ehuru som nämnts i en del fall några obetydliga sporter kvarstå. Till nämnda uppgifter om borgmästarnas löner må fogas den upplysningen, att de rådmän, vilka utöva ordförandeskap å avdelning i Stockholms och Göteborgs rådhusrätter, åtnjuta sammanlagda årliga avlöningsförmåner i Stockholm å omkring 18 200 kronor och i Göteborg å omkring 17 100 kronor. Det kan slutligen anmärkas, att borgmästare och rådmän i regel hava tillfälle att i följd av sin ställning erhålla åtskilliga biinkomster.

Vattenrättsdomarna äro sedan år 1932 placerade på ordinarie stat i lönegraden A 2, numera B 2, med en avlöningsförstärkning å 1,500 kronor. Deras sammanlagda lön är således 17 500 kronor förutom rörligt tillägg.

Justitieråden uppbära liksom regeringsråden lön å 21 000 kronor jämte reglerat dyrtidstillägg, och annan ändring i deras löneställning torde icke för närvarande vara ifrågasatt än att inordna dem under civila avlöningsreglementet, därvid deras lön skulle bliva 22 000 kronor. I detta sammanhang bör framhållas, att den nuvarande placeringen av samtliga hovrättspresidenter i lönegraden B 3 med 18 000 kronor i lön av skilda anledningar får antagas komma under förnyad omprövning inom en nära framtid.

Slutligen må erinras om det för häradshövdingarna föreslagna löneläget vid de tidigare utredningarna i förevarande ämne. Enligt 1921 års förslag skulle häradshövdingarnas inkomster, inbegripet dyrtidstillägg och stämpelprovision enligt nu gällande grunder, komma att uppgå till belopp, som torde kunna beräknas hava växlat mellan omkring 28 000 och 15 000 kronor.

Vid genomförande av 1923 års förslag torde häradshövdingarnas inkomster hava kommit att under nuvarande förhållanden växla mellan omkring 23 000 och 15 000 kronor. De år 1928 för lagmännen föreslagna avlöningsförmåner skulle hava medfört inkomster för dem växlande mellan omkring 25 000 och 16 000 kronor.

Med hänsyn till vad ovan anförts om häradshövdingämbetenas betydelse och i betraktande av rådande avlöningsförhållanden för olika slag av domare, finner domsagoutredningen, att den lägsta avlöning som bör komma i fråga för häradshövding är omkring 16 000 kronor samt att det stora flertalet häradshövdingar bör hava ej obetydligt högre lön. Häradshövdingarnas avlöningsförmåner böra väl icke överstiga justitierådets, men betänkligheter torde icke möta mot att tillägga ett mindre antal häradshövdingar löneförmåner som närma sig justitierådslönen; i 1928 års betänkande rörande processreformens ekonomiska verkningar föreslogs, att lagmännen i de allra största domsagorna skulle erhålla inkomster motsvarande sistnämnda lön samt därjämte stämpelprovision.

Domsagoutredningen har fördenskull stannat för att förorda en löneskala för häradshövdingarna å 16 000—21 000 kronor jämte rörligt tillägg efter vanliga grunder, vilken skala enligt utredningens uppfattning motsvarar den spännvidd som bör råda mellan lönerna i olika domsagor, med hänsyn framför allt till arbetsbördan och det därmed förenade ansvaret.

Arbetsbördan återverkar visserligen på personalorganisationen, så att i de större domsagorna mera arbete avlastas på underordnade befattningshavare; häradshövdingen i en mindre domsaga kan därför måhända ej sällan hava lika lång arbetstid som häradshövdingen i en större. Det högre kvalificerade arbetet måste emellertid regelmässigt taga större del av häradshövdingens tid i anspråk i en större än i en mindre domsaga. De organisatoriska och administrativa problemen äro också av mera komplicerad natur i en större domsaga. Över huvud är arbetet där, frånsatt arbetstidens längd, i allmänhet mera pressande än i en mindre. Därest icke en differentiering av lönerna efter arbetet genomfördes, vilket i och för sig synes rättvist, skulle helt visst de mindre krävande domsagorna i stort sett bliva mera eftersträfvade av häradshövdingaspiranterna än de mera krävande, vilket skulle medföra den tendensen, att de dugligare domarna erhöles de mera lättskötta domsagorna. Frånsatt arbetsbördans omfattning och beskaffenhet finnas även andra omständigheter, vilka påkalla en viss differentiering av lönerna. Härtill återkommer utredningen i det följande.

Det föreslagna löneläget för häradshövdingarna kan måhända förefalla tämligen högt i förhållande till det allmänna löneläget inom statsförvaltningen. Bland annat skulle häradshövdingarna därigenom komma i paritet med flertalet chefer för de centrala ämbetsverken. Emellertid måste erinras därom, att de högst kvalificerade ämbetsmännen inom den centrala statsförvaltningen, särskilt verkscheferna, tämligen allmänt hava biinkomster på grund av särskilda statliga uppdrag. Häradshövdingarna å andra sidan skola enligt vad domsagoutredningen föreslagit förbjudas att innehava upp-

drag av de flesta slag, som skulle kunna medföra något mera väsentligt ekonomiskt utbyte. Häradshövdingarna få fördenskuil antagas i regel icke komma att hava andra arbetsinkomster än sina fastslagna avlöningsförmåner. Härtill är att märka, att samtliga häradshövdingars pensionsställning avses skola följa det lägsta avlöningsbeloppet.

Av visst värde synes även vara en jämförelse mellan häradshövdingarnas föreslagna avlöningsförmåner och inkomsterna för andra lokala befattningshavare, som kunna jämföras med häradshövdingarna i fråga om ansvarsfull ställning och utbildningens omfattning. Härvid kan främst hänvisas till provinsialläkarna, vilka vid 1939 års riksdag fått sin löneställning reglerad. Provinsialläkarna åtnjuta dels statlig lön och dels arvode efter taxa i sin läkarpraktik och för vissa tjänsteförrättningar, varjämte de i regel innehava särskilda läkarbefattningar såsom bisysslor. Den årliga inkomsten för provinsialläkarna i 300 redovisade distrikt under åren 1936 och 1937 utgjorde, i 56 distrikt belopp under 15 000 kronor, i 113 distrikt belopp från 15 000 in- till 20 000 kronor samt i 131 distrikt belopp å 20 000 kronor eller mera. Vid den nu verkställda regleringen har genom ny lönegruppsindelning åstadkommits en viss utjämning i inkomsthänseende de olika distrikten emellan, men någon egentlig sänkning av provinsialläkarnas allmänna inkomstnivå har icke ägt rum och lönegruppsindelningen har skett på sådant sätt, att så vitt möjligt inkomsten i de särskilda distrikten skall uppgå till minst omkring 16 000 kronor.

En kategori lokala statliga befattningshavare, vilkas nyligen fastställda avlöningsställning jämväl kan vara av visst intresse vid avvägningen av häradshövdingarnas avlöningsvillkor, utgöres av rektorerna vid de högre allmänna läroverken. Deras lön utgår med belopp växlande efter löneklasserna 34—36 i löneplanen A, d. v. s. i högsta Ortsgrupp med belopp å 15 030 till 14 010 kronor jämte rörligt tillägg. Vid provårsläroverk kan ytterligare utgå tilläggsersättning med minst 1 500 kronor.

Domsagoutredningen är för sin del av den uppfattningen, att häradshövdingarna enligt utredningens förslag komma att erhålla en i förhållande till dem åvilande ansvar och arbetsuppgifter skälig löneställning.

I fråga om den tekniska utformningen av häradshövdingarnas lönesystem föreslår domsagoutredningen, att samtliga häradshövdingar placeras i lönegraden B 2, i vilken lönen utgår med 16 000 kronor förutom rörligt tillägg. Till häradshövdingarna i de minsta domsagorna skola icke utgå ytterligare avlöningsförmåner. Häradshövdingarna i flertalet domsagor åter förutsättas erhålla särskilda avlöningstillägg inom den förut angivna skalan. Genom den nu föreslagna anordningen vinnes, att samtliga häradshövdingar samt vattenrättsdomarna, vilka redan äro placerade i nämnda lönegrad, erhålla samma pensionsvillkor, vilket underlättar övergång från ett ämbete till annat, där detta finnes önskvärt.

För bestämmande av de tillägg, som utöver lön efter lönegraden B 2 skola utgå, har domsagoutredningen haft olika metoder under övervägande.

En metod är att låta en poängberäkning automatiskt bliva bestämmande för tilläggens storlek med årlig eller eljest periodisk omräkning av beloppen. En annan metod är att indela domsagorna i ett antal lönegrupper med fixerat avlöningstillägg för varje grupps domsagor. Med den förra metoden skulle bland annat undvikas en fast klassificering av domsagorna i större och mindre, vilken ur vissa synpunkter måhända kan framstå som mindre önskvärd. Emellertid synes denna metod, hur den än utformas, vara förknippad med betydande vanskligheter, vilket framgår av tidigare förslag i ämnet. I 1923 års betänkande rörande häradshövdingarnas avlöningssystem föreslogs sålunda en beräkningsgrund, enligt vilken tillägg skulle utgå med viss procent av stämpelbeloppen å utgående expeditioner. Detta förslag kan i viss mån betecknas som ett maskerat sportelsystem och går ej helt fritt från de anmärkningar, som riktats mot sportelväsendet. Dessutom skulle en sådan avlöningsform verka oberäkneligt och säkerligen ej fullt rättvist. I 1928 års förut omförmälda betänkande ifrågasattes att tillägg skulle utgå efter domsagans areal och folkmängd. En sådan beräkningsgrund skulle emellertid icke vara tillfredsställande, enär arbetsbördan endast i förhållandevis ringa mån synes vara beroende av dessa faktorer. Detta har nämligen framgått av de undersökningar, som domsagoutredningen företagit. Utredningen har sökt att genom poängsättning av mål och ärenden av olika slag finna en lämplig grund för beräkning av arbetsbördan men funnit, att en sådan, som automatiskt tillämpad ens tillnärmelsevis kan väntas verka på ett tillfredsställande sätt, knappast står att finna. De faktorer som inverka på arbetsbördans storlek äro allt för skiftande och individuella för att på detta sätt kunna fixeras.

Domsagoutredningen har fördenskull funnit sig böra förorda en indelning av domsagorna i fasta avlöningsgrupper, i huvudsak med utgångspunkt från arbetsbördan i de olika domsagorna. Detta utesluter emellertid ej, att hänsyn samtidigt kan tagas även till andra faktorer, vilka böra påverka avlöningsställningen. Till häradshövdingarna i lägsta gruppens domsagor föreslås skola utgå endast löneförmåner efter lönegraden B 2, medan för häradshövdingarna i övriga lönegrupper föreslås avlöningsförstärkning med bestämt belopp för varje lönegrupp. I fråga om gruppindelningen har utredningen slutligen funnit en indelning i 5 grupper lämplig, därvid skillnaden i lönebelopp mellan angränsande grupper blir 1 250 kronor. Lönegrupperingen framgår av följande tabell, där även angives antalet domsagor, som utredningen vid sina undersökningar ansett böra hänföras till varje grupp.

Lönegrupp	Avlöningsförstärkning	Sammanlagda löneförmåner utom rörligt tillägg	Antal domsagor
I	—	16 000	21
II	1 250	17 250	24
III	2 500	18 500	34
IV	3 750	19 750	31
V	5 000	21 000	6

Domsagoutredningen har för de särskilda domsagornas inplacering i lönegrupp och även för bestämmande av personalorganisationen verkställt omfattande undersökningar rörande arbetsbördan i domsagorna. I första hand har utredningen därvid tagit hänsyn till de statistiska faktorer, som framgå av härvid fogade sammanställning över arbetsbördan i domsagorna (Bil. C). Vidare har utredningen genom besök å ett stort antal domsagokanslier sökt bilda sig en direkt uppfattning om arbetsförhållandena i domsagorna i allmänhet och om betydelsen för arbetsbördan av de olika slagen av mål och ärenden. Utredningen har även sökt att taga hänsyn till sådana faktorer, som icke kunna statistiskt angivas. Särskilt må här anmärkas, att fastighetsförhållandenas invecklade beskaffenhet väsentligen försvårar arbetet i vissa domsagor. Av sådan anledning hava vissa domsagor i Kopparbergs län placerats i högre lönegrupp än eljest skulle hava blivit fallet.

Vid gruppindelningen har emellertid som nämnts hänsyn icke tagits utslutande till häradshövdingarnas arbetsbörda. Den nya B-löneplanen, i vilken häradshövdingarna föreslås placerade, upptager ingen ortsgrupping inom lönegraderna efter prisförhållandena på olika orter. I viss mån bör emellertid kansliortens karaktär och belägenhet påverka lönegruppningen för häradshövdingarna. På grund härav hava vissa domsagor i övre Norrland liksom Härjedalens domsaga placerats i högre lönegrupp än arbetsbördan i och för sig skulle motivera. Då de förhållanden, som föranleda kallortstilläggs utgående enligt avlöningsreglementet, således delvis beaktats vid lönegruppsindelningen av domsagorna, bör dylikt tillägg icke utgå till häradshövdingarna, en omständighet som ej bör lämnas obeaktad vid bedömandet av lönegruppsplaceringen.

Den lönegruppsplacering av de särskilda domsagorna, vilken domsagoutredningen sålunda efter angivna grunder utarbetat, framgår av vidfogade förteckning (Bil. D). Till gruppindelningen må anmärkas, att i mellangruppen, som omfattar 34 häradshövdingar, ingå häradshövdingar såväl i domsagor, där sekreterare föreslås anställda, som i domsagor, där sekreterare enligt domsagoutredningens förslag ej skola finnas. Utredningen har ansett det vara en fördel, att gränsen mellan domsagor med och utan sekreterare icke sammanfaller med någon avlöningsgräns. På grund av den lättnad i arbetet, som anställande av sekreterare medför för häradshövdingens del, kan det inträffa, att häradshövdingarna i vissa mindre sekreterardomsagor snarast äro mindre arbetstyngda än häradshövdingarna i de största domsagor som sakna sekreterare. Det vore då icke lämpligt, om de förra häradshövdingarna finge högre avlöningsförmåner än de senare.

Häradshövdingarnas avlöningsförstärkning har den karaktär, att densamma bör vara dem tillförsäkrad för deras ämbetstid på samma sätt som den egentliga lönen. Domsagas placering i lägre lönegrupp än förut bör sålunda icke föranleda, att den sittande häradshövdingens avlöningsförstärkning minskas. Med hänsyn härtill bör lämpligen domsagas eventuella omplacering i lönegrupp regelmässigt tagas under övervägande vid ombyte å häradshövdingtjänsten. Domsagas omflyttning i lönegrupp torde dessutom böra

tagas under omprövning vid införlivande med domsagan av stad, som tidigare haft rådhusrätt, samt eljest vid områdesregleringar. I övrigt torde enstaka domsagor böra uppflyttas i lönegrupp endast vid varaktiga, synnerligen betydande och av särskilda förhållanden föranledda ökningar i arbetsbördan. Efter en längre tidsperiods förlopp bör en allmän omprövning av gruppindelningen äga rum. Domsagornas indelning i lönegrupper bör fastställas av Kungl. Maj:t inom av riksdagen angiven ram.

Vid genomförande av domsagoutredningens förslag skola häradshövdingarna uppföras i tjänsteförteckningen till civila avlöningsreglementet i lönegraden B 2. Bestämmelserna om avlöningsförstärkning böra lämpligen, liksom beträffande vattenrättsdomarna, intagas i kapitlet med särskilda bestämmelser under andra huvudtiteln (8 kap. 49 §); ett särskilt moment för domsagorna är erforderligt. I detta moment böra ock infogas bestämmelser därom, att kallortstillägg ej skall utgå, samt de särregler i fråga om rätten att mottaga uppdrag utom tjänsten, vilka utredningen föreslagit.

Frånsett nu angivna hänseenden lära undantag från avlöningsreglementets allmänna regler icke erfordras med avseende å häradshövdingarna. Avlöningsreglementets bestämmelser om semester och tjänstledighet synas sålunda utan inskränkning böra tillämpas å häradshövdingarna. I fråga om semestern innebär detta egentligen endast den ändringen i förhållande till gällande ordning, att häradshövding, som icke fyllt 40 år — för närvarande finnes ingen sådan häradshövding — får sin semester inskränkt från eljest utgående 45 dagar till 35 dagar årligen. Däremot skola häradshövdingarna icke vidare äga åtnjuta sådan ledighet för vinnande av lättnad i arbetsbördan och ombesörjande av enskilda angelägenheter, som de enligt gällande domsagostadga kunna — i regel utan att vidkännas minskning i avlöningsförmånerna — erhålla under en och en halv månad om året eller i vissa fall längre tid. Tjänstledighet för enskilda angelägenheter skall enligt avlöningsreglementet medföra vissa avdrag å avlöningsförmånerna. Erhåller åter häradshövding för handläggning av visst eller vissa mål eller ärenden eller eljest för fullgörande av särskilt åliggande i tjänsten befrielse helt eller delvis från övriga honom åliggande tjänstegöromål, skall han enligt avlöningsreglementet åtnjuta oavkortad lön. Enligt domsagoutredningens förslag skola vissa med domarämbetet eljest förenade göromål liksom hittills regelmässigt i viss utsträckning anförtros underordnade befattningshavare i domsagan på grund av hovrättens närmare förordnanden i enlighet med domsagostadgans bestämmelser. Den befrielse från vissa göromål, som häradshövdingen härigenom erhåller, bör givetvis ej heller medföra avdrag å avlöningsförmånerna; här kan över huvud ej anses vara fråga om tjänstledighet för häradshövdingen utan blott om en arbetsfördelning i domsagorna, som lämpligen regleras genom domsagostadgan. Slutligen givas i avlöningsreglementet bestämmelser om tjänstledighet dels för offentligt uppdrag m. m., dels ock till följd av olycksfall i tjänsten, sjukdom m. m. Det må anmärkas, att de i avlöningsreglementet angivna avdragen hänföra sig till den efter viss lönegrad och löneklass utgående lönen. Huru med av-

löningsförstärkningen skall förfaras vid tjänstledighet torde Kungl. Maj:t böra bestämma, såsom nu är fallet i fråga om vattenrättsdomarnas avlöningsförstärkning; stadgande av sådant innehåll bör ingå i avlöningsreglementets bestämmelser om avlöningsförstärkning.

Vad angår de bestämmelser om särskilda ersättningar av olika slag, som äro intagna i avlöningsreglementet, komma de givetvis att bliva tillämpliga på häradshövdingarna. Av särskild betydelse bliva härvid bestämmelserna om ersättning för flyttningkostnader och resor i tjänsten. Med det nya lönesystemets införande böra häradshövdingarna givetvis vid alla resor i tjänsten, även vid ordinarie tingsresor, åtnjuta ersättning enligt allmänna rese-reglementet.

Genom häradshövdingarnas placering i lönegraden B 2 komma deras pensionsförmåner beträffande såväl tjänste- som familjepensionen att avsevärt förbättras. Å andra sidan måste häradshövdingarna, som nu äro helt befriade från avgifter för tjänstepension, vidkännas löneavdrag härför, varjämte avgifterna för familjepensionen komma att höjas. Resultatet av reformen i pensionshänseende framgår av denna tabell.

Häradshövdingarnas pensionsförhållanden.

enligt gällande bestämmelser.

vid inplacering i lönegrad B 2.

Tjänstepension.

(vid full pensions- och tjänsteålder)

Pensionsunderlag	6 672 kr.	Pensionsunderlag	7 896 kr
Dyrtidstillägg	864 >	Dyrtidstillägg	864 >
Summa pension 7 536 kr.		Summa pension 8 760 kr.	

Familjepension.

Grundpension med förhöjningar..	2 032: 80 kr.	Fast del	2 970 kr.
Dyrtidstillägg	564 >	Rörlig del.....	475: 20 >
Summa pension till änka	2 596: 80 kr.	Summa pension till änka	3 445: 20 kr.
Till första barnet 50 % förhöjning, till varje följande 20 % förhöjning.		Till första barnet 50 % förhöjning, till varje följande 20 % förhöjning.	

Avdrag å lön.

För tjänstepension	(intet avdrag)	För tjänstepension	474 kr.
För familjepension	235: 20 kr.	För familjepension	504 >
Summa	235: 20 kr.	Summa	978 kr.

Vid jämförelse mellan häradshövdingarnas nettobehållning enligt gällande ordning och enligt förslaget bör sålunda observeras, att pensionsavdragen bliva (978—235 =) 743 kronor högre enligt förslaget.

I samband med avlönings- och pensionsförhållandenas reglering torde där- efter utnämnda häradshövdingar böra befrias från skyldigheten att delta i den för häradshövdingarna samt landssekreterarna och landskamrerarna gemensamma familjepensionskassan, vilken synes böra avvecklas.

C. Domsagornas personalorganisation.

1. Inledning.

Som av den förut lämnade redogörelsen framgår, finnas för närvarande inom domsagoförvaltningen icke några ordinarie befattningshavare utöver häradshövdingarna. Behovet av underordnad rättsbildad personal tillgodoses dels genom notarierna och dels genom icke ordinarie domaraspiranter i hovrättskarriären, vilka erhålla förordnanden i domsagorna som sekreterare eller biträdande domare. Härigenom har det system med växlande tjänstgöring i överrätt och underrätt skapats, för vilket förut närmare redogjorts. Processlagberedningen synes avse, att den nuvarande ordningen härutinnan i huvudsak skall bibehållas. Domsagoutredningen har för sin del icke anledning att föreslå någon principiell omläggning av det nuvarande systemet.

Med det samband i avseende å befordringsgång, utbildning och avlöningsförhållanden, som råder mellan hovrätterna och domsagorna, måste frågorna om de icke-ordinarie rättsbildade befattningshavarna i domsagorna behandlas i sammanhang med frågorna om den icke-ordinarie hovrättspersonalen. Domsagoutredningen finner sig därför böra avgiva förslag även rörande sistnämnda personal, i den mån icke vissa specialfrågor angående densamma kunna lösas fristående. 1936 års lönekommitté har i sitt betänkande med förslag till civilt icke-ordinariereglemente (Stat. off. utr. 1938: 52) förordat den icke-ordinarie hovrättspersonalens inordnande under reglementets bestämmelser och har därvid angivit vissa riktlinjer för en omläggning, som ansluta sig till den nuvarande hovrättsorganisationen och befordringsgången. Över kommitténs förslag, som givetvis återverkar på domsagosekreterarnas och de biträdande domarnas ställning, har domsagoutredningen avgivit utlåtande den 14 februari 1939, däri utredningen tagit ståndpunkt till de i betänkandet berörda frågorna angående domstolspersonalens avlöningsförhållanden och befordringsgång. Emellertid innefattar lönekommitténs förslag icke någon reglering för domsagonotarierna, vilkas lönesystem ju icke har samband med hovrättspersonalens, och beträffande notarierna har domsagoutredningen således icke tidigare haft tillfälle att framlägga sin ståndpunkt.

Då den icke rättsbildade personalen i domsagorna, som nu består av biträden, vilka häradshövdingen privat anställer och avlönar, i följd av sportelsystemets avskaffande skall bli statsanställd och då personalorganisationen således blir helt oberoende av häradshövdingens privatekonomiska intresse, komma förutsättningar att finnas för en mera rationell organisation av domsagoarbetet än den nu i allmänhet rådande, särskilt så till vida som åtskilliga arbetsuppgifter lämpligen kunna överföras från rättsbildad till icke rättsbildad personal. Sistnämnda personal torde sålunda i allmänhet böra utökas, och i samband därmed torde den rättsbildade personalen kunna minskas.

Det framtida personalbehovet enligt domsagoutredningens i det följande angivna beräkningar, fränsett dock notarieaspiranter och icke ordinarie ej rättsbildade befattningshavare, framgår av bifogade sammanställning (Bil. B).

2. Fördelningen av arbetsuppgifterna mellan rättsbildad och icke rättsbildad personal.

Vid den närmare planläggningen av domsagornas personalorganisation torde till en början böra undersökas arbetsuppgifternas ändamålsenliga fördelning mellan rättsbildad och icke rättsbildad personal. En sådan undersökning har nyligen verkställts av 1936 års domsagokommitté, som i sin år 1937 avgivna utredning angående de rättsbildade domsagobiträdenas anställnings- och avlöningsförhållanden (Stat. off. utr. 1937: 20) huvudsakligen sysslade med frågan, huru behovet av notarier i de olika domsagorna skulle kunna tillgodoses. Kommittén föreslog inrättande av ett antal nya andre notariatjänster, vilket förslag genomfördes vid 1938 års riksdag. I anslutning till nämnda förslag hemställde kommittén om införande i domsagostadgan av en uttrycklig föreskrift, att å domsagas kansli skulle finnas nödigt antal icke rättsbildade biträden för utförande av skrivgöromål och därmed jämförligt arbete, och kommittén angav i sin motivering tämligen detaljerat de göromål, som borde ankomma å den icke rättsbildade personalen. Till dessa göromål hänförde kommittén sålunda, bland annat, utskrivning av expeditioner och renskrivning av protokoll efter koncept, åsättande av bevis å handlingar i enlighet med protokoll och utskrivande av kallelser och meddelanden. Utöver detta mera mekaniska skivarbete ifrågasatte kommittén, om ej de icke rättsbildade biträdena borde kunna ombesörja uppsättande av protokoll, i den mån arbetet vore av mera schablonartad karaktär. Vidare borde sådana biträden i regel kunna upprätta saköreslängder samt handhava kassabokföring och stämpelåsättande. Beträffande arbetet med införingar i fastighetsböcker, uppsättande av gravationsbevis samt förande av rotlar och diarier fann kommittén, att enhetliga regler icke kunde uppställas för de icke rättsbildade biträdenas medverkan. Omständigheterna och arbetets kvalitet kunde härvid växla. För kollationeringsarbete och mottagande av handlingar från rättssökande slutligen ansåg kommittén, att i allmänhet notarierna borde anlitas med hänsyn till värdet ur utbildningssynpunkt av detta arbete.

Domsagoutredningen kan till stor del ansluta sig till 1936 års kommittés uppfattning angående den lämpliga fördelningen av arbetet mellan rättsbildad och icke rättsbildad personal. Dock synes den icke rättsbildade personalen lämpligen kunna handhava vissa arbetsuppgifter i större utsträckning än vad nämnda kommitté förutsatt. Sålunda torde denna personal i allmänhet böra ombesörja kollationering och mottagande av handlingar från allmänheten. Vidimering av avskrifter torde kunna anförtros mera kvalificerade icke rättsbildade biträden. Vidare lär redan nu eller i en näraliggan-

de framtid förutsättningar finnas att överföra mera betydande arbetsområden till icke rättsbildade befattningshavare. Domsagoutredningen syftar härvid i första hand på inskrivningsväsendet, som efter inskrivningsreformens genomförande till väsentlig del bör kunna handhavas av sådana befattningshavare.

I fråga om inskrivningsväsendets organisation må här framhållas, att i samband med de nya fastighetsböckernas iordningställande förut rådande oklarheter angående fastigheternas identitet samt äganderätts- och inteckningsförhållanden undanröjas; varje fastighet föres på särskilt upplägg, där anteckningar om såväl lagfarts- som inteckningsförhållanden göras i särskilda spalter. Härigenom bliva dessa förhållanden för varje fastighet lätt överskådliga och framgå i regel av själva upplägget. För behandling av lagfarts- och inteckningsärenden kommer i allmänhet, förutom inhämtande av vad som är tillgängligt å vederbörande fastighetsbokupplägg, endast att krävas en förhållandevis enkel formell granskning av de i ärendet ingivna handlingarna. Beslutet får uttryck i form av en införing i fastighetsboken jämte ett i överensstämmelse härmed å vederbörande handling tecknat bevis, båda regelmässigt av schablonartad karaktär; det i flertalet domsagor ännu bibehållna systemet med protokoll i inskrivningsärenden torde kunna beräknas snart bliva i stort sett avskaffat. En ännu större förenkling än ifråga om lagfarts- och inteckningsärendenas behandling gör sig med det nya systemets införande gällande beträffande uppsättning av gravationsbevis. Detta arbete, som enligt den gamla ordningen ej sällan varit synnerligen omständligt och därför i förhållandevis stor utsträckning tagit den rättsbildade arbetskraften i anspråk, blir med den nya ordningen i regel en ren avskrivning ur fastighetsboken.

För vissa ärenden, t. ex. relaxeringar av inteckningar, lärer väl även i framtiden juridisk arbetskraft i allmänhet erfordras för beredningen och uppsättandet, men det vida övervägande flertalet ärenden och bevis torde helt visst dugliga icke rättsbildade biträden kunna bibringas förmåga att självständigt uppsätta och iordningställa, så att handlingarna kunna i färdigt skick föreläggas inskrivningsdomaren till justering och underskrift. I en eller annan domsaga tillämpas redan ett dylikt arbetssystem med gott resultat, ehuru fastighetsboksuppläggningsen icke avslutats. Denna omständighet torde giva starkt belägg för att, sedan de nya fastighetsböckerna införts, arbetet med inskrivningsväsendet skall utan våda kunna väsentligen anföras dylika biträden. Man torde till och med hava skäl förmoda, att detta arbete ej sällan kommer att bliva mera säkert och tillförlitligt utfört av rutinerade icke rättsbildade biträden än av de ständigt växlande notarierna, som för närvarande i regel få sig detsamma anförtrött som sin första uppgift under den praktiska utbildningen på domarbanan. Givetvis fordras, liksom under nuvarande ordning, att fungerande inskrivningsdomaren övervakar arbetet och verkställer justering.

Den minskning och förenkling av arbetet med inskrivningsväsendet, som i allmänhet kan väntas, kommer dock icke att göra sig gällande i alla dom-

sagor. I flertalet domsagor inom Kopparbergs län äro fastighetsförhållandena så invecklade, att arbetet med de nya fastighetsböckerna icke kan beräknas bliva färdigt inom överskådlig tid. Särskilda organisatoriska åtgärder kunna därför möjligen vara av nöden i dessa domsagor.

Även på andra områden än inskrivningsväsendet synes i framtiden komma att finnas större utrymme än för närvarande för mera kvalificerade icke rättsbildade biträden i domsagorna. Redan nu handhaves oftast kassabokföringen i domsagorna av sådana biträden. Då förvaltningen helt förstatligas, måste emellertid bokföringen utvidgas i förhållande till vad nu är fallet samt enhetligt regleras genom statliga föreskrifter. Det synes lämpligt, att denna bokföring och kassaredovisning åläggas ett icke rättsbildat biträde med redogöransvar. Såsom ett led i strävandena att befria härads hövdingen från kansligöromål och även för skärpande av kontrollen synes ändamålsenligt, att detta biträde även handhar stämpelförsäljningen, ehuru väl under häradshövdingens överinseende. Samma biträde torde ofta också kunna anförtros att mottaga och i första hand granska handlingar, som av rättssökande ingivas, ävensom att utlämna expeditioner med tillhörande handlingar. Biträdet skulle således komma att förestå domsagans expedition för allmänheten. I regel lär med dessa göromål även böra förenas kommissionärskapet i domsagan. Det kan anmärkas, att redan nu i en del domsagor finnas icke rättsbildade biträden med ett arbetsområde i det väsentliga motsvarande det nu skisserade.

Beträffande kommissionärgöromålen vill domsagoutredningen föreslå, att dessa obligatoriskt åläggas den icke rättsbildade befattningshavare i domsagan, som häradshövdingen bestämmer, att utföras å tjänstetid utan särskild ersättning. I synnerhet om, såsom utredningen vill föreslå, de icke rättsbildade befattningshavare, vilka närmast komma i fråga att bliva kommissionärer, erhålla förhållandevis goda löneförmåner, synes ej skäligt, att särskilt kommissionärsarvode utgår till dem. De nuvarande kommissionärsavgifterna torde böra indragas till statsverket och därvid förvandlas till stämpelavgifter å motsvarande belopp.

Dårest processlagberedningens förslag genomföres, torde ytterligare uppgifter tillkomma för icke rättsbildade biträden. Sålunda skola enligt detta förslag kallelser och meddelanden av skilda slag i ökad utsträckning utfärdas samt delgivningar ombesörjas genom domstolens försorg, varjämte nya rotlar och diarier torde komma att införas. Självfallet kräver åtskilligt av detta arbete övervakning från den rättsbildade personalens sida, närmast av sekreteraren eller annan som omedelbart förestår det egentliga kansliarbetet, och det torde vara svårt att nu bestämt avgöra, i vad mån expeditionella uppgifter skola kunna överlämnas åt icke rättsbildad personal för självständig handläggning. Domsagoutredningen har dock velat erinra om, att i följd av processreformen en viss utvidgning av de mera kvalificerade uppgifterna för icke rättsbildad personal kan förväntas.

3. Icke rättsbildad personal.

För att den föreslagna anordningen att anförtro icke rättsbildad personal uppgifter av mera kvalificerat slag skall utfalla väl, är det ett oeftergivligt villkor att för ifrågavarande uppgifter kunna förvärva dugliga personer. På grund härav måste löneställningen för dem, som skola handhava samma uppgifter, bestämmas väsentligt högre än för dem, som huvudsakligen skola syssla med enklare göromål. Domsagoutredningen vill föreslå, att i varje domsaga inrättas åtminstone en ordinarie tjänst för en icke rättsbildad befattningshavare med placering i lönegraden A 11. I vissa större domsagor synes emellertid erfordras kvalificerad icke rättsbildad arbetskraft i vidare omfattning. Vad angår de fyra största domsagorna i riket behandlas deras personalorganisation under särskild avdelning i det följande. Beträffande övriga större domsagor har domsagoutredningen beräknat, att i 29 av dem erfordras, jämte en tjänst i A 11, jämväl en tjänst i A 7. Fördelningen av arbetet mellan dessa båda befattningshavare har domsagoutredningen föreställt sig i regel skola bliva den, att befattningshavaren i 11 lönegraden sysslar övervägande med inskrivningsväsendet och den i 7 lönegraden ombesörjer kassabokföring, redovisning och stämpelförsäljning, expedition av allmänheten och kommissionärgöromål.

För det egentliga skrivningsarbetet i domsagorna samt andra kansligöromål av mindre krävande natur vill domsagoutredningen föreslå tjänster i lönegraden A 4. Det torde ej vara lämpligt att inrätta ordinarie tjänster i lägre lönegrad än den sistnämnda, enär arbetsuppgifterna över huvud svårigen kunna begränsas till rent utskrivningsarbete utan samtliga arbetskrafter kunna behöva tagas i bruk för varjehanda förekommande göromål. Även själva skrivarbetet är i regel av den art, att omsikt och eftertanke krävas.

Beträffande antalet tjänster i 4 lönegraden i varje domsaga torde, med hänsyn bland annat därtill att verkningarna av processreformen i fråga om mängden av skrivgöromål och därmed jämförligt arbete äro svåra att överblicka, särskild försiktighet böra iakttagas vid inrättande av ordinarie befattningar. Härför talar även den omständigheten, att antalet icke rättsbildade biträden i domsagorna för närvarande är ganska begränsat. Detta beror visserligen huvudsakligen därpå, att arbetet till avsevärd del ombesörjes av notarier, vilkas antal, enligt vad domsagoutredningen vill föreslå, skulle väsentligen minskas, men behovet av icke rättsbildad arbetskraft som ersättning för notarier är tämligen svårt att på förhand fixera. Domsagoutredningen har sålunda ansett sig icke kunna ifrågasätta inrättande för närvarande av mer än en ordinarie tjänst i 4 lönegraden beträffande några andra domsagor än de fyra största. I fråga om 28 domsagor har utredningen i sina beräkningar icke upptagit någon dylik tjänst. Det gäller här sådana domsagor, där göromålen icke synas vara av den storleksordning, att två icke rättsbildade arbetskrafter med säkerhet kunna utnyttjas till fullo. För övrigt komma sannolikt flera av dessa domsagor att inom kort bliva före-

mål för reglering, så att större domsagor bildas, och med hänsyn härtill synes önskvärt att antalet ordinarie tjänster i dessa domsagor hålles så lågt, att samtliga innehavare av sådan tjänst omedelbart kunna placeras å ordinarie befattning vid eventuell domsagoreglering.

Domsagoutredningen har vid sina beräkningar av behovet av icke rättsbildad personal i allmänhet såsom ordinarie (se bil. B) upptagit det antal dylika befattningshavare, som utredningen funnit med visshet erforderligt i respektive domsagor. Härvid har utredningen förutsatt, att i ett stort antal domsagor kommer att erfordras ytterligare sådan personal med full tjänstgöring, ehuru utredningen icke tilltrött sig att med säkerhet utpeka i vilka domsagor så kan bliva fallet. Utrymme torde sålunda finnas för ett så stort antal extra ordinarie och extra befattningshavare förutom tillfälliga arbetskrafter, att lämplig proportion erhålles mellan ordinarie och icke-ordinarie personal. Utredningen vill för övrigt betona, att ordinarie tjänster till det av utredningen angivna antalet böra inrättas efter hand, i den mån tillgång till kvalificerade sökande finnes, och att även efter organisationens fulla utbyggnad såsom ordinarie ifrågasatta tjänster böra kunna tidvis upprätthållas av extra ordinarie befattningshavare.

Den sammansättning av den icke rättsbildade personalen och den fördelning av tjänsterna å domsagorna, som i anledning av domsagoutredningens förslag må fastställas, bör kunna utan större omgång bliva föremål för jämkningar med hänsyn till ändringar i arbetsbördan. På grund härav torde riksdagen böra fastställa allenast en gemensam personalförteckning för de ordinarie tjänsterna i samtliga domsagor och åt Kungl. Maj:t överlämnas att fördela tjänsterna å domsagorna. Kungl. Maj:t synes ock böra äga inrätta extra ordinarie tjänster för icke rättsbildad personal. Åt vederbörande hovrätt lärer kunna anförtros att inom ramen av tillgängliga medel förordna om anställande av extra tjänstemän. Såväl extra ordinarie som extra tjänstemän böra kunna anställas med halvtidstjänstgöring, där så med hänsyn till arbetsbördan och andra omständigheter finnes lämpligt. För tillfällig skrivhjälp och dylikt synas medel böra ställas till härads-hövdingarnas disposition.

Det må i detta sammanhang framhållas, att anslagen för icke-ordinarie personal måste göras förhållandevis stora och — åtminstone att börja med — böra utgå som förslagsanslag, bland annat med hänsyn till svårigheten att på förhand beräkna i vad mån vidlyftiga mål eller andra mera tillfälliga arbetsuppgifter kunna komma att kräva extra arbetskraft. Anslagets storlek synes lämpligen till en början kunna beräknas efter kostnaden för 30 extra ordinarie och 50 extra befattningshavare med full tjänstgöring i 4 lönegraden. Ifrågavarande anslag torde böra beräknas för hela riket gemensamt och av Kungl. Maj:t i lämplig fördelning ställas till hovrätternas förfogande för utbetalning av lönerna till extra ordinarie och extra tjänstemän samt för tillhandahållande av medel åt härads-hövdingarna till tillfällig skrivhjälp och dylikt.

Vad angår den icke rättsbildade personalens kvalifikationer torde några

formella kompetenskrav icke böra uppställas. Tjänsterna i 4 lönegraden torde här såsom i regel inom statsförvaltningen komma att beklädas med kvinnliga innehavare. Ej sällan torde dessa befattningshavare kunna å domsagokansliet utbildas för de uppgifter med avseende å inskrivningsväsendet, expedition och bokföring m. m., som böra tillkomma de högre icke rättsbildade befattningshavarna, så att de förra kunna vikariera för de senare och eventuellt efterträda dem; det är naturligtvis i och för sig en fördel, om till högre tjänst kan befordras en person, som redan förut är förtrogen med förhållandena i domsagan. Emellertid måste å andra sidan med skärpa betonas, att befordran från lägre tjänst till högre inom samma domsaga efter anciennitetsprincipen icke får framstå som regel; härigenom skulle syftet med den nya organisationen kunna helt förfelas. Som redan förut antytts måste det nämligen vara en angelägenhet av synnerlig vikt, att till de högre tjänsterna, särskilt dem som äro avsedda för inskrivningsväsendet, förvärva verkligt dugliga och för sin uppgift kompetenta innehavare, och det torde knappast regelmässigt kunna påräknas, att i en domsaga skall finnas tillgång till en lägre befattningshavare som fyller dylika anspråk. Särskilt de föreslagna tjänsterna i 11 lönegraden torde ej sällan kunna locka även kvalificerade manliga sökande. Exempelvis torde f. d. militärer med underofficersskola eller kontorister med handelsskola ofta vara väl lämpade för dessa tjänster.

Vad domsagoutredningen i det föregående anfört rörande arbetsfördelningen mellan de icke rättsbildade biträdena av olika grader får icke fattas så, att arbetsuppgifterna borde en gång för alla noga uppdelas mellan biträdena. Av den föreslagna organisationen i mindre domsagor med endast ett ordinarie icke rättsbildat biträde följer, att detta biträde har att ombesörja såväl mera kvalificerat arbete med inskrivningsärendens uppsättande, bokföring o. s. v. som även skrivarbete, för så vitt icke-ordinarie arbetskraft ej måste anlitas för ändamålet. Men även i andra domsagor torde biträdena av högre grad stundom behöva tagas i anspråk för renskrivningsarbete och dylikt. Å andra sidan böra biträdena av lägre grad, i den mån så erfordras och de därtill äro dugliga, kunna i viss omfattning nyttjas även för mera kvalificerade göromål; detta torde, som förut antytts, även böra ske av utbildningshänsyn, så att de vid förfall för biträden av högre grad kunna övertaga dessas uppgifter och eventuellt efterträda dem. Över huvud kan inom en förhållandevis så liten organisation med så mångahanda arbetsuppgifter som ett domsagokansli en strängt genomförd arbetsfördelning icke tillämpas.

Vad nu sagts gäller i viss mån även arbetsfördelningen mellan den rättsbildade och den icke rättsbildade personalen. Särskilt måste förutsättas, att notariet i viss utsträckning även i framtiden kunna anlitas för göromål, som i och för sig icke nödvändigt fordra juridiskt utbildad arbetskraft. Detta bör dock i huvudsak ske ur utbildningssynpunkt. Som exempel å göromål, vilka notarierna böra beredas tillfälle att för sin egen information i viss omfattning utföra, må anföras beredning av inskrivnings-

ärenden, kollationering, mottagande av allmänheten och förande av vissa diarier. I vilken utsträckning sådana göromål komma att handhas av notarierna, måste naturligen till en viss grad bliva beroende av tillgången på olika slag av arbetskrafter i domsagan. För renskrivning och därmed jämförliga bestyr böra givetvis notarierna ej avses.

Domsagoutredningen har i det föregående icke föreslagit några benämningar å de tjänster i olika lönegrader som ifrågasatts. Detta beror därpå, att frågan om benämningarna å tjänster i ifrågavarande lönegrader inom statsförvaltningen i allmänhet för närvarande är under behandling. Beträffande de affärsdrivande verken har förslag härutinnan nyligen framlagts i ett betänkande rörande revision av tjänsteförteckningen för dessa verk (Stat. off. utr. 1939: 5). Till detta förslag hava statsmakterna ännu ej tagit ståndpunkt, och vid pågående utredning om revision av tjänsteförteckningen för den allmänna civilförvaltningen läser frågan om benämningen å tjänster i förevarande lönegrader ytterligare komma under omprövning. Vid nämnda förhållanden och då benämningar å tjänsterna för icke rättsbildad personal i domsagorna torde böra ansluta sig till benämningarna å motsvarande tjänster inom allmänna civilförvaltningen, har domsagoutredningen ansett sig icke böra framlägga något förslag i ämnet.

4. Tingsnotarier.

Domsagonotariernas ställning har genom de senare årens reformer undergått en betydande förändring, främst genom tings sittningens avskaffande. Notariernas uppgift att med avseende å andra mål än s. k. bagatellmål omväxla med häradshövdingen som rättens ordförande har övertagits av sekreterarna och de biträdande domarna; och i de domsagor, där sådan befattningshavare ej finnes, kan häradshövdingen icke längre vinna befrielse från utövädet av ordförandeskapet beträffande de större målen för att därigenom vinna lättnad i arbetsbördan. Endast i undantagsfall kunna notarierna fortfarande hålla egentliga ting, medan de däremot tidigare kunde hålla allmänna tingssammanträden efter 1½ års tjänstgöring i domsaga. Den sammanlagda tjänstgöringen omfattade då i allmänhet en tid av omkring tre år. I samband med tings sittningens avskaffande har fastställts en minimitid av tre års notarietjänstgöring som villkor för erhållande av fiskalsförordnande i hovrätt. Notarietjänstgöring av angivna längd har även i övrigt i merithänseende likställts med tings sittning enligt förut gällande ordning.

Ehuru notarietiden icke förkortats, har otvivelaktigt dess värde ur utbildningssynpunkt genom tings sittningens avskaffande väsentligen minskats. Notarierna synas också för närvarande, som en följd av inskränkningen i deras dömande verksamhet, i ännu större utsträckning än tidigare syssla med inskrivningsväsendet och expeditionella göromål. Som förut anmärkts ägna sig notarierna i regel det första året av sin anställning övervägande åt in-

skrivningsväsendet, och ej sällan synes detta förhållande fortfara under större delen av notariatiden. I de flesta fall få väl notarierna småningom biträda med uppsättande av dombok och deltaga i överläggningar rörande domar och utslag, och regelmässigt torde de i större eller mindre utsträckning tjänstgöra vid memorialet under tingssammanträdena. I många domsagor brukar dock härads hövdingen sätta upp sin dombok själv, antingen genom diktamen för skrivbiträde eller för hand, och detta är i ännu högre grad fallet beträffande sekreterarna, då de hålla tingssammanträden. Det kan därför förekomma, att notarierna endast i mindre utsträckning få inblick i den dömande verksamheten på annat sätt än genom handläggning av bagatellmål och uppsättande av dombok i sådana mål.

Efter den förenkling av inskrivningsgöromålen, som möjliggöres genom de nya fastighetsböckerna, och den överflyttning av dessa göromål å icke rättsbildade arbetskrafter, som domsagoutredningen föreslagit, lärer notariernas befattning med inskrivningsväsendet komma att högst väsentligt inskränkas. I övrigt torde, på sätt förut antytts, en viss överflyttning av expeditionsgöromål från notarier till icke rättsbildade befattningshavare böra äga rum. På grund av det sålunda minskade utrymmet för notariernas verksamhet i domsagorna synes de vid varje tidpunkt tjänstgörande notariernas antal kunna i ej ringa mån nedbringas. Och i betraktande dels av tingssittningens avskaffande och dels av minskningen av notariernas sysslande med inskrivningsväsendet, torde en förkortning av den nuvarande tre-årstjänstgöringen för notarierna vara lämplig. Genom notariernas frigörande i stor utsträckning från befattningen med inskrivningsväsendet kunna de redan från början av sin tjänstgöring sysselsättas med göromål, som angå den egentliga domarverksamheten, varigenom de kunna beräknas vinna kännedom om dessa göromål vid en tidigare tidpunkt än för närvarande är regel. Domsagoutredningen har vid sina undersökningar kommit till den uppfattningen, att — under förutsättning att utredningens förslag i fråga om den icke rättsbildade personalen genomföres samt sekreterare anställas i ungefär samma omfattning som för närvarande — de tjänstgörande notariernas antal, inbegripet de nuvarande »extra notarierna», skulle kunna nedbringas med ungefär en tredjedel av det nuvarande antalet, och att samtidigt en förkortning av notariatiden till två år borde äga rum.

Den föreslagna förkortningen av notariatiden synes vara så mycket mera motiverad, som de vilka fortsätta på domarbanan obligatoriskt — i den mån de ej ägna sig åt stadsdomstolarna — för en längre tidsperiod skola återvända till domsagorna som sekreterare och därvid under utförande av mera kvalificerade uppgifter komma att vinna ingående förtrogenhet med domsagoarbetet. Genom sekreterartjänstgöringens införande har dessutom befordringsgången på domarbanan blivit åtskilligt långsammare, och tidpunkten för befordran till sluttjänst är på väg att avsevärt framflyttas; även på grund härav är det synnerligen önskvärt att en förkortning av notariatiden genomföres. Det kan för övrigt här anmärkas, att bland de unga juristerna kommit till synes en opinion för en förkortning av notariatiden.

Sveriges förenade studentkårer hava sålunda vid den s. k. studentriksdagen i Lund hösten 1938 inom sektionen för juridiska utbildningsfrågor antagit en resolution, däri — under åberopande av att domsagoarbetet i framtiden kunde i större utsträckning än nu anförtros fast anställda arbetskrafter — uttalas, att notarietiden borde nedsättas till exempelvis två år.

Hittills har talats om notarier i bemärkelsen av rättsbildade biträden över huvud, vilka fullgöra sin första praktiska tjänstgöring i domsagorna, oavsett om de äro förordnade å någon notarietjänst eller ej, och med notarietiden har avsetts den sammanlagda tiden för tjänstgöring i domsaga efter examen och före eventuellt inträde i hovrätt. Från de utgångspunkter, för vilka förut redogjorts, synes antalet notarier i nyss angivna bemärkelse böra utgöra två i det stora flertalet domsagor och endast i förhållandevis få domsagor behöva uppgå till tre eller flera. I några av de minsta domsagorna skulle väl med hänsyn till arbetsmängden i och för sig åtminstone tidtals endast en notarie vara erforderlig, men med hänsyn till nödvändigheten av att upprätthålla kontinuiteten i arbetet och till behovet av tillgång på notarier med kompetens att på eget ansvar utföra vissa göromål bör möjlighet finnas att i varje domsaga hava anställda minst två notarier. I fråga om dylik kompetens torde reglerna böra utformas i huvudsaklig anslutning till vad nu gäller. Sålunda torde behörighet att innehava notarietjänst, varmed följer befogenhet i huvudsak motsvarande nuvarande förste notaries, böra vinnas efter ett halvt års domsagotjänstgöring och uppnådda 23 levnadsår samt behörighet att fungera som inskrivningsdomare efter ett års domsagotjänstgöring och uppnådda 24 levnadsår. Med minst två notarier anställda i varje domsaga bör det praktiskt taget kontinuerligt komma att finnas tillgång till notarie med inskrivningsdomarkompetens, så att häradshövdingen eller den som i hans ställe är inskrivningsdomare kan befrias från inskrivningsärendena i den utsträckning som medgives i domsagostadgan. För närvarande kan notarie efter $1\frac{1}{2}$ års domsagotjänstgöring och uppnådda 25 levnadsår erhålla förordnande dels att handlägga bagatellmål och därmed likställda ärenden samt att i övrigt förvalta häradshövdingämbetet med den inskränkning, att han icke kan vara ordförande i häradsrätt vid handläggning av andra mål än bagatellmål eller i ägodelnings- eller synerätt, dels ock att fullgöra vad eljest åligger sekreterare i fråga om domboksuppsättning och expedition. Det synes förtjänt att tagas under övervägande, huruvida icke i anledning av notarietidens förkortning till två år någon jämkning skulle kunna ske i kompetensvillkoren för erhållande av förordnanden, som sist berörts, så att i samtliga domsagor skulle komma att finnas mera stadigvarande tillgång till notarie, som i mån av behov kunde handlägga bagatellmål och eljest med inskränkt befogenhet förvalta domarämbetet i häradshövdingens ställe; det må erinras, att före 1933 års domsagostadga dylik kompetens erhöles samtidigt med kompetens att vara inskrivningsdomare.

Beträffande notariernas anställnings- och avlöningsförhållanden har i samband med inrättande de senare åren av nya andre notariebefattningar i dom-

sagorna uttalats, att de rättsbildade biträden, som oundgängligen erfordras för domsagornas behöriga skötsel, borde erhålla ersättning för sitt arbete, även om tjänstgöringen skulle innefatta ett visst moment av utbildning. 1936 års domsagokommitté, som utgick från denna princip, anmärkte emellertid, att avlöning icke bör utgå till dem, vilkas huvudsakliga tid åtgår till att sätta sig in i de å domsagokansliet förekommande arbetsuppgifterna.

Domsagoutredningen får för sin del ansluta sig till den uppfattningen, att de rättsbildade biträden, som erfordras för domsagornas skötsel, böra åtnjuta avlöning. Även nyanställda biträden, vilka erfordras för tillbörlig rekrytering av personalen i domsagan, synas i regel böra åtnjuta något arvode, ehuru deras tid delvis måste åtgå till att sätta sig in i arbetet; i regel torde för övrigt dessa biträden redan från första början utföra åtskilligt för domsagens skötsel nödigt arbete.

Den avlöning som för närvarande utgår till notarierna måste betraktas som ganska ringa i förhållande till de arbetsuppgifter som åvila dem. Arvodet även till förste notarie understiger vad som brukar tillkomma extra tjänstemän med motsvarande utbildning i de centrala verken under deras första anställningsår. Då det endast finnes en förste notariebefattning i varje domsaga, måste emellertid notarierna i regel under större delen av sin tjänstetid åtnöja sig med det lägre andre notariearvodet eller gå helt utan avlöning. Detta är knappast skäligt. Sedan de rättsbildade biträdena kommit över det första informationsstadiet — vilket torde kunna beräknas till ett halvt år eller den minimitid, som vederbörande måste hava tjänstgjort för erhållande av förordnande som förste notarie — synas de kunna göra anspråk på en avlöning i varje fall icke understigande det nuvarande förste notariearvodet. Tillräckliga skäl synas ej föreligga för differentiering i avlöningshänseende av de rättsbildade biträden, som kommit över nämnda informationsstadium. Skillnaden mellan förste notaries och andre notaries ställning har väsentligen förminskats, sedan dels genom 1925 års domsagostadga möjlighet införts för häradshövdingen att förordna andre notarie, vilken är behörig till förste notarietjänst, att utföra sådana göromål som eljest enligt domsagostadgan åvila förste notarie, dels ock tingssittningen, som i regel skedde först efter uppnått förste notarieskap, avskaffats. Särskilt vid notarietidens förkortande till två år torde en enhetlig notariegrad böra införas i stället för de nuvarande förste och andre notariegraderna.

Till de enhetliga notarietjänster, vilka domsagoutredningen sålunda får föreslå och vilka lämpligen kunna benämnas tingsnotarietjänster, böra kunna förordnas rättsbildade biträden, vilka fyllt 23 år och tjänstgjort i domsaga ett halvt år efter examen, d. v. s. samma villkor som nu gälla för förordnande till förste notarie; sålunda förordnad tingsnotarie skulle ock hava behörighet motsvarande nuvarande förste notaries. Domsagoutredningen avser, att dylikt förordnande i regel skall kunna erhållas efter den föreskrivna föregående minimitjänstgöringen om ett halvt år eller efter obetydligt längre tid.

Domsagoutredningen har haft under övervägande att inordna tingsnotari-

erna under icke-ordinariereglementet och därvid placera dem i viss lönegrad i löneplanen för extra tjänstemän, varigenom lön skulle komma att utgå med olika belopp efter Ortsgrupp och reglementets bestämmelser rörande extra tjänstemän även i övrigt bliva tillämpliga å notarierna. Med hänsyn till notarietidens kortvarighet samt den omständigheten, att endast en mindre del av notarierna fortsätta på domarbanan, har utredningen emellertid stannat vid att föreslå ett för alla tingsnotarier lika arvode. Avlöning med olika belopp efter Ortsgrupp vore för övrigt ej lämplig ur rekryteringssynpunkt, då kansliorterna i de domsagor, som skulle komma att placeras i Ortsgrupp med lägre avlöning, i regel äro mera avses belägna och redan därför mindre lockande för notarieaspiranterna. I fråga om arvodets storlek föreslår domsagoutredningen ett belopp av 3 600 kronor för år, vilket något överstiger det nuvarande förste notariearvodet, som inbegripet dyrtidstilllägg uppgår till omkring 3 200 kronor. Å det föreslagna arvodet skall icke beräknas rörligt tillägg. Däremot bör i förekommande fall utgå kallortstillägg. Sistnämnda tillägg är avsett att i viss mån ersätta den nuvarande förhöjningen av arvodet i vissa norrländska domsagor; det synes lämpligt, att även för notariernas vidkommande de förhållanden, som föranlett kallortstillägg, beaktas i samma ordning som skett beträffande andra statliga befattningshavare.

Notarierna böra erhålla semester av samma längd, som gäller för extra tjänstemän eller 15 dagar årligen. Häradshövdingen torde emellertid i anslutning till vad nu gäller böra äga rätt att bevilja notarierna ytterligare ledighet i viss utsträckning, exempelvis 15 dagar årligen.

I den föreslagna tvååriga notarietiden bör inräknas den tjänstgöringstid om minst ett halvt år, som infaller före förordnandet till tingsnotarietjänst. Lämpligen synas biträdena under denna första tjänstgöringstid kunna benämnas tingsnotarieaspiranter. Som förut anmärkts böra de enligt domsagoutredningens uppfattning i allmänhet komma i åtnjutande av arvode även under denna tid. I sådant hänseende föreslås, att notarieaspiranterna skola kunna tilldelas ett arvode å 2 100 kronor för år räknat, till vilket icke bör komma annat tillägg än kallortstillägg i vanlig ordning. Det föreslagna beloppet understiger något den nuvarande andre notarielönen, som med dyrtidstillägg uppgår till omkring 2 400 kronor.

På motsvarande sätt som notarietidens längd för närvarande regleras böra i sådant syfte bestämmelser meddelas, dels att den som två år innehaft tingsnotarietjänst eller avlönad tingsnotarieaspiranttjänst icke utan synnerliga skäl bör erhålla ytterligare förordnande såsom tingsnotarie, dels att för antagande till extra fiskal i hovrätt skall fordras två års domsagotjänstgöring, dels ock att för de fall där för viss behörighet hittills fordrats tre års sådan tjänstgöring framdeles icke skall fordras längre tjänstgöring än två år. Härigenom lär den sammanlagda tiden som notarieaspirant och notarie i praktiken komma att regelmässigt bliva två år eller synnerligen obetydligt längre tid. För rätt att räkna tjänstgöringen som merit i förenämnda hänseenden bör vidare fordras, att vederbörande under minst ett år in-

nehaft tingsnotarieförordnande. En sådan föreskrift skulle även vara ägnad att underlätta rekryteringen av notarietjänsterna i mera avlägset belägna domsagor och motverka tendensen till anhopning av notarieaspiranter i domsagor med kansli i de större städerna.

Vad angår den närmare fördelningen av tingsnotarie- och tingsnotarieaspiranttjänsterna å domsagorna, har förut gjorts gällande att i varje domsaga böra finnas minst två rättsbildade biträden på detta stadium samt att å andra sidan nämnda antal endast i jämförelsevis få domsagor behöver överskridas. Då enligt domsagoutredningens förslag den sammanlagda tiden som notarie och notarieaspirant i regel kommer att vara två år och uppflyttning till notarie i regel bör ske efter ett halvt års tjänstgöring, erfordras i de flesta domsagorna möjlighet att förordna notarier till antal, i stort sett motsvarande det behövliga antalet biträden. Under de tidsperioder, då rekryteringsförhållandena det påkalla, bör dock i stället för en notarie förordnas en notarieaspirant. Exempelvis skulle i en domsaga, där två rättsbildade biträden av ifrågavarande slag erfordras, kunna förordnas två notarier, men regelmässigt skulle under halva året i stället för den ene notarien finnas en notarieaspirant. I en domsaga med tre biträden, i vilken sålunda biträdesombyte i medeltal skulle ske var åttonde månad, skulle de sex första månaderna av varje åttamånadersperiod finnas två notarier och en notarieaspirant, medan de båda återstående månaderna även den dittillsvarande notarieaspiranten skulle vara notarie. I större domsagor bör emellertid utöver notarierna permanent kunna finnas åtminstone en notarieaspirant. Exempelvis skulle i en del domsagor kunna ständigt finnas tre notarier och därjämte en notarieaspirant. I regel skulle då omsättningen av rättsbildade biträden ske varje halvår; vid en notaries avgång kunde notarieaspiranten, som då tjänstgjort ett halvt år, bliva notarie och ny notarieaspirant antagas. Hinder synes ej heller böra resas mot att vid förefallande behov anställa notarieaspirant utöver det antal rättsbildade biträden, som ansetts permanent erforderligt, med rätt för aspiranten att räkna sig tjänstgöringen till godo i merithänseende.

I tekniskt avseende föreslår domsagoutredningen den organisationen, att i varje domsaga inrättas tingsnotarietjänster till det antal som motsvarar maximiantalet tingsnotarier, vilka enligt angivna grunder kunna tjänstgöra i domsagan, med möjlighet att i stället för en notarie hava en notarieaspirant anställd. För det stora flertalet domsagor föreslås endast två notarietjänster. Flera notarietjänster synas böra förekomma endast i domsagor med sekreterare eller högre befattningshavare. Antalet sekreterardomsagor, för vilka domsagoutredningen föreslår tre notarietjänster, uppgår till 15. Endast beträffande de fyra största domsagorna i riket har utredningen funnit flera än tre notarietjänster erforderliga.

Beträffande notarieaspiranterna synes någon formell begränsning av deras antal icke böra uppställas, och särskilda notarieaspirantplatser torde ej böra inrättas. En följd härav är emellertid, att samtliga notarieaspiranter

icke obligatoriskt kunna komma i åtnjutande av arvode; å andra sidan böra, som förut betonats, de som verkligen äro behöfliga i domsagorna om möjligt erhålla sådant. Domsagoutredningen får till lösande av denna fråga föreslå, att anslaget till notarier och notarieaspiranter beräknas efter notariearvode å samtliga de föreslagna notarietjänsterna. När i domsaga finnes notarieaspirant i stället för notarie, föreslås, att denne aspirant alltid erhåller aspirantarvode. De belopp som sålunda inbesparas genom att notarieaspirantarvode å 2 100 kronor utgår i stället för notariearvode å 3 600 kronor föreslår domsagoutredningen skola få användas till avlöande av ytterligare notarieaspiranter. De notarieaspirantarvoden, vilka på nämnda sätt skulle tillkomma, synas icke böra fast knytas till vissa domsagor utan tilldelas notarieaspiranterna av hovrätten med hänsyn till de i varje särskilt fall föreliggande omständigheterna.

Det föreslagna tingsnotarie- och tingsnotarieaspirantsystemet torde möjliggöra en smidig anpassning av organisationen efter växlande arbetsförhållanden. Först må framhållas, att domsagoutredningens förslag till fördelning av tingsnotarietjänsterna endast är avsett att tjäna till utgångspunkt vid beräkningen av det samlade antalet notarier. Den definitiva fördelningen bör ankomma på Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t bör efter ändrade omständigheter kunna överflytta notarietjänster mellan domsagorna, vilket kan ske så mycket lättare, som åtminstone någon notarietjänst årligen nybesättes i varje domsaga. Vidare underlättas en smidig anpassning efter arbetsförhållandena genom möjligheten att antingen hava notarieaspirant anställd i stället för notarie eller ock en, eventuellt flera notarieaspiranter utöver dem som tjänstgöra i stället för notarier.

Domsagoutredningen vill framhålla, att med det föreslagna notariesystemet, varigenom å ena sidan det vid varje tidpunkt förefintliga antalet notarier (inbegripet notarieaspiranter) minskas med omkring en tredjedel i förhållande till det nuvarande antalet (inbegripet icke statsavlönade rättsbildade biträden) och å andra sidan tjänstgöringstiden förkortas likaledes med en tredjedel i förhållande till vad nu gäller, kommer antalet unga jurister, som kunna genomgå notarietjänstgöringen, att bliva ungefär detsamma som hittills. Detta synes vara eftersträfvansvärt, enär det måste anses som en fördel att så många jurister som möjligt erhålla närmare kännedom om det inre domstolsarbetet och särskilt om häradsrätternas verksamhet.

På senaste år hava svårigheter yppats i en del domsagor att erhålla önskat antal rättsbildade biträden. Dessa svårigheter synas dock icke vara så betydande som de, vilka förekommit under vissa tidigare perioder, och i stort sett synes tillströmningen av juris kandidater till domsagorna för närvarande ganska väl svara mot behovet. I vissa domsagor torde det alltid vara svårare att anskaffa notarier än i andra beroende på kansliortens belägenhet eller andra särskilda omständigheter. Domsagoutredningen vill emellertid betona, att det föreliggande förslaget bör vara ägnat att öka benägenheten hos de unga juristerna att genomgå notarietjänstgöring. I den mån denna

benägenhet senare år minskats, torde detta delvis hava haft sin grund däri, att för förvärvande av formella meriter, motsvarande dem som följde med den gamla tingssittningen, stadgats så lång domsagotjänstgöring som tre år, samtidigt som den ur utbildningssynpunkt så värdefulla tingssittningen avskaffats. Därest notariatjänstgöringen förkortas till två år och sådan tjänstgöring tillägges lämpligt meritvärde, torde detta verka förmånligt på tillströmningen av juris kandidater till domsagorna. De förbättrade löneförhållandena för notarier och notarieaspiranter, som föreslagits, lära jämväl medföra gynnsamma verkningar i berörda hänseende.

5. Domaraspiranternas första hovrättstjänstgöring.

Beträffande de domaraspiranter, som efter i domsagorna fullbordad notariatjänstgöring börja provtjänstgöra i hovrätterna, ifrågasatte 1936 års lönekommitté i sitt betänkande rörande icke-ordinariereglementet, huruvida icke någon mindre ersättning i form av fiskalsaspirantarvode borde utgå redan under den allra första aspiranttiden, innan de s. k. provföredragningarna ägt rum och frågan huruvida aspiranten skall erhålla fiskalsförordnande avgjorts. Lönekommittén fann emellertid, att denna fråga med hänsyn till sitt samband med avlöningsförhållandena för notarier i domsagorna borde prövas vid utredningen angående domsagopersonalens löneförmåner. I sitt utlåtande över lönekommitténs förslag anslöt sig domsagoutredningen till uppfattningen, att en viss ersättning borde utgå under det första aspirantstadiet, men förklarade, att ersättningens belopp och sättet för dess utbetalande borde närmare övervägas i syfte, bland annat, att förhindra tillströmning till hovrätterna av personer, vilka ej hade för avsikt att fortsätta på domarbanan och underkasta sig fiskalsprövningarna.

Domsagoutredningen får nu vidhålla sin ståndpunkt, att arvode till domaraspiranterna i regel bör utgå redan under den första tiden i hovrätten. Som förut nämnts finnes redan nu ett begränsat antal aspirantarvoden. Sådant arvode utgår för närvarande med 3 360 kronor och motsvarar sålunda ungefär det nuvarande förste notariearvodet. Det synes domsagoutredningen skäligt, att de vilka inkomma till hovrätterna från domsagorna i avsikt att söka fullfölja domarbanan icke behöva vidkännas minskning i de relativt lågt tillmätta löneförmåner de förut åtnjutit, även om den första tiden i hovrätten övervägande ägnas åt utbildning och prövning. Det är angeläget att icke genom oförmånliga avlöningsförhållanden under den första hovrättstjänstgöringen avhålla dugande men mindre bemedlade personer från att beträda domarbanan. Domsagoutredningen får sålunda föreslå, att fiskalsaspiranter i regel tilläggas arvode med samma belopp som det föreslagna tingsnotariearvodet eller 3 600 kronor.

En annan fråga är, vad som bör åtgöras i syfte att personer, vilka ej hava för avsikt att fortsätta på domarbanan men likväl anmäla sig till tjänstgöring i hovrätten, icke skola komma att uppbära aspirantarvode. Här-

utinnan torde andra åtgärder icke lämpligen kunna vidtagas än att hovrätten, innan någon antages till aspirant, närmare förvissas sig om vederbörandes avsikter och hans förutsättningar för domarbanan, såvitt de kunna bedömas av hans egna uppgifter samt av upplysningar från häradshövdingen i den domsaga, där aspiranten tjänstgjort, och av i övrigt kända omständigheter. En dylik undersökning kan dock endast hava till ändamål att utgallra dem, vilka uppenbart antingen icke ämna fullfölja domarbanan eller äro olämpliga därför. Eljest synes önskvärt, att samtliga behöriga aspiranter liksom nu mottagas till prövning och att de såvitt möjligt genast erhålla aspirantarvode. Tillströmningen till hovrätterna kommer alltid att automatiskt begränsas genom den successiva avgången av notaries från underdomstolarna; för att bliva fiskalsaspirant skall ju fordras två års tjänstgöring i domsaga eller rådhusrätt.

En garanti för att fiskalsaspirantarvodena icke skola missbrukas bör även lämnas genom bestämmelser motsvarande de nuvarande i hovrätternas arbetsordningar upptagna av innebörd, att efter företagen prövning de som funnits skickade och lämpliga för domarbanan böra erhålla första fiskalsförordnandet tidigast sex månader och ej senare än ett år efter hovrätts-tjänstgöringens början. Denna förhållandevis korta provotid om ett halvt till ett år — numera i praktiken oftast obetydligt över ett halvt år — måste väl utnyttjas för att syftet med densamma skall ernås. De vilka ej kunna antagas till fiskalstjänstgöring böra utan nämnvärt uppskov skiljas från hovrätten.

Det må anmärkas, att någon större anslagsökning knappast torde erfordras för att samtliga fiskalsaspiranter skola erhålla arvode, då redan för närvarande fiskalsaspiranterna erhålla arvode, i Göta hovrätt ofta omedelbart och i övriga hovrätter i regel efter några månader. Det må även framhållas, att till utjämning av aspiranttillgången mellan hovrätterna en begränsning av fiskalsaspirantarvodenas antal i en hovrätt med stark tillströmning av aspiranter skulle kunna ske för att därigenom öka benägenheten hos notarierna att söka sig till annan hovrätt, varest arvode skulle kunna erhållas tidigare.

6. Hovrättsfiskaler och deras tjänstgöring i domsagorna.

Hovrättsfiskalernas nuvarande ställning i hovrätterna och skyldighet att tjänstgöra vid underrätterna är förut närmare behandlad. Beträffande fiskalsinstitutionen anförde 1936 års lönekommitté i sitt betänkande angående icke-ordinariereglementet, att sedan domaraspiranten efter provföredragningarnas avslutande blivit godkänd för fortsatt tjänstgöring på domarbanan, borde han antagas till extra fiskal med placering såsom extra tjänsteman i 18 lönegraden, varigenom lönen skulle komma att utgå enligt 15 löneklassen, d. v. s. samma löneklass som nu gäller för extra fiskaler och domsagosekreterare under den första tiden av 1½ år, varunder de innehava förordnande i sådan egenskap. Denna anställning borde enligt

lönekommittén fortgå till tidpunkten för tillträdande av förordnande såsom sekreterare i domsaga, då tjänstemannen borde antagas till extra ordinarie fiskal med placering i 21 lönegraden, d. v. s. med begynnelselönen efter 20 löneklassen eller en löneklass lägre än den nuvarande högre löneklassen för extra fiskaler och domsagosekreterare. Anställning och lön såsom extra ordinarie fiskal skulle bibehållas såväl under domsagotjänstgöringen som även efter återkomsten till hovrätten för fortsatt fiskaltjänstgöring. Vid adjunktion i hovrätten skulle utfärdas vikariatsförordnande å assessorstjänst, i följd varav vikariatsersättning skulle utgå såsom för vikariat å extra ordinarie tjänst i den för assessorer föreslagna 29 lönegraden.

I sitt utlåtande över lönekommitténs betänkande förklarade sig domsagoutredningen finna det önskvärt, att de vid provföredragningarna godkända domaraspiranterna, vilka nu tidtals nödgades tjänstgöra mot blott aspirant-arvode eller någon gång rent av helt utan lön, tillförsäkrades en fast inkomst som extra fiskaler. Det vore visserligen sant, att dessa domaraspiranter icke alltid kunde helt tagas i anspråk för fiskaltjänstgöring, men de finge i sådana fall biträda hovrättsledamöter eller äldre fiskaler med uppsättande av förslag till domar och utslag m. m. Man måste naturligtvis förutsätta, att hovrätterna icke för fortsatt tjänstgöring godkände aspiranter till större antal än en lämpligt avvägd rekrytering för domarbanan krävde. De extra fiskalerna utgjorde emellertid så att säga den reservkår, som under tidsperioder, då mycken hovrättspersonal toges i anspråk för förordnanden och uppdrag utom hovrätten, ersatte denna personal men som under andra tidsperioder icke kunde utnyttjas i lika hög grad. Tillgången på förordnanden och uppdrag utom hovrätten växlade ganska mycket. Exempelvis användes under riksdagstiden åtskillig hovrättspersonal i riksdagsutskotten, och under sommaren utnyttjades mycken hovrättspersonal för vikariat i underrätterna; det kunde då hända, att åtskilliga extra fiskaler, som på grund härav haft full fiskaltjänstgöring i hovrätten, under hösten icke kunde beredas sådan. Det borde i detta sammanhang framhållas, att ehuru extra fiskal syntes icke böra förordnas till innehavare av sekreterartjänst i domsaga — sådana förordnanden borde förbehållas de föreslagna extra ordinarie fiskalerna och liksom för närvarande i regel meddelas för ett budgetår i sänder — borde extra fiskal likväl kunna erhålla mera tillfälligt förordnande ej blott såsom vikarie för domsagosekreterare utan även såsom vikarie för häradshövding eller biträdande domare eller såsom biträde för uppläggning av nya fastighetsböcker eller ock såsom vikarie för ledamot i rådhusrätt, advokatfiskal eller sekreterare i hovrätt m. m. Vid varje förordnande i domsaga, inbegripet förordnande att biträda med uppläggning av fastighetsböcker, borde han i avlöningshänseende bibehålla sin ställning som extra fiskal.

Domsagoutredningen fann det vidare väl motiverat, att fiskalerna efter en viss tids tjänstgöring i hovrätterna vunne den större trygghet, som extra ordinarie anställning medförde, särskilt genom rätten till tjänste- och familjepension, detta i betraktande av den betydande förlängning av fiskals-

tiden och därav följande höjning av åldern vid befordran till assessor, som just nu försigginge, den noggranna prövning i hovrätterna, som numera torde ske redan under den första aspirant- och fiskalstiden, samt den mera fasta och samtidigt krävande ställning, som under fiskalsstadiet erhöles på sekreterarplatserna i domsagorna. Antagning som extra ordinarie fiskal borde emellertid ej ske förrän hovrätten haft tillfälle att pröva vederbörandes lämplighet för domarbanan så grundligt, att det endast i sällsynta undantagsfall skulle behöva inträffa, att en domaraspirant på senare stadium skildes från nämnda bana. Som villkor för befordran till extra ordinarie fiskal syntes sålunda böra fordras viss minimitids anställning som extra fiskal samt dessutom fullgörande av egentlig fiskalstjänst under viss del av denna tid. Vidare borde givetvis dylik befordran ske endast i den mån man kunde räkna med, att vederbörande för framtiden skulle kunna beredas permanent tjänstgöring som fiskal eller domsagosekreterare. Till domsagosekreterare borde förordnas endast den som vore antagen till extra ordinarie fiskal. För antagning till sistnämnda befattning borde däremot ej krävas, att vederbörande samtidigt förordnades till domsagosekreterare. Det kunde tydligen inträffa, att någon som stode i tur att bliva extra ordinarie fiskal icke lämpligen kunde omedelbart erhålla sekreterarförordnande utan behövde användas i fiskalstjänst eller eljest för annan tjänstgöring än som domsagosekreterare.

Vad anginge den föreslagna löneställningen för de extra ordinarie fiskalerna — 21 lönegraden med begynnelse-lön i 20 löneklassen — fann domsagoutredningen densamma innebära en sänkning av den sedan gammalt gällande löneplaceringen för fiskalerna. De dittillsvarande ordinarie fiskalstjänsterna vore placerade i 22 lönegraden. Dessa tjänster hade tidigare regelmässigt innehafts av assessorer, som på grund av adjunktion eller annat förordnande icke kunde upprätthålla dem; före år 1933 hade de upprätthållits av t. f. fiskaler, som åtnjutit lön efter 21 löneklassen. Dessutom hade då funnits ett mindre antal biträdande fiskaler med arvode i ungefärlig paritet med 15 löneklassen. År 1933 hade det nuvarande systemet med en enhetlig extra fiskalskår med begynnelse-lön i 15 och uppflyttning i 21 löneklassen efter $1\frac{1}{2}$ års tjänstgöring införts. Även om antagningen till extra ordinarie fiskal skulle kunna äga rum något tidigare än den nuvarande uppflyttningen från 15 till 21 löneklassen, syntes detta icke motivera en så låg placering för extra ordinarie fiskaler som den föreslagna med begynnelse-lön i 20 löneklassen. Visserligen skulle uppflyttning till 21 löneklassen ske efter tre år, men det borde uppmärksammas, att då de nuvarande avlöningsbestämmelserna år 1933 infördes domaraspiranterna i regel kunde inom en tidrymd av tre år påräkna adjunktion med lön efter 26 löneklassen. Den förut påpekade förlängningen av fiskalstiden, som börjat göra sig gällande, vore ett starkt skäl för en placering av de extra ordinarie fiskalerna i åtminstone 22 lönegraden. Det borde också erinras, att förmånen av pensionsrätt medförde avdrag av pensionsavgifter, varigenom den kontanta lönen även vid placering i nämnda lönegrad komme att utgå med minskat be-

lopp i förhållande till vad nu gällde. Arbetets art och det därmed för-
enade ansvaret, ej minst under tjänstgöringen som sekreterare i domsaga
och därmed regelmässigt förenat ordförandeskap i häradsrätt, syntes dom-
sagoutredningen väl motivera, att de extra ordinarie fiskalerna icke place-
rades lägre än i 22 lönegraden.

Mot lönekommitténs förslag framställdes även av hovrätterna och allmän-
na civilförvaltningens lönenämnd erinringar i väsentligen samma riktning
som av domsagoutredningen.

Vid framläggande av förslaget till icke-ordinariereglementet inför riksdä-
gen år 1939 yttrade chefen för finansdepartementet (prop. nr 218), att den
kritik, som riktats mot lönekommitténs förslag, visade hän på angelägen-
heten av att lönefrågorna och därmed förbundna organisatoriska spörsmål
upptoges till bedömande i ett sammanhang, samt erinrade om att avlönings-
förhållandena för den icke-ordinarie hovrättspersonalen ägde nära samband
med motsvarande förhållanden inom underrätterna på grund av den växel-
verkan i avseende å domarutbildningen, som rådde mellan hovrätterna och
domsagorna. En prövning av lönekommitténs förslag i det vidare samman-
hang, som sålunda antytts, borde därför anstå i avvaktan på resultatet av
domsagoutredningens överväganden av löneförhållandena för domsagornas
rättsbildade personal.

När domsagoutredningen nu har att taga slutlig ståndpunkt till frågan
om fiskalernas ställning, kan utredningen i huvudsak hänvisa till sitt refe-
rerade utlåtande. Domsagoutredningen anser sålunda, att de vid provföre-
dragningarna godkända aspiranterna böra — i den omfattning som erford-
ras för en lämpligt avvägd rekrytering å domarbanan — antagas till extra
fiskaler med avlöning såsom extra tjänstemän i 18 lönegraden. Med bibe-
hållande av sin ställning och lön som extra fiskaler och i förekommande
fall med åtnjutande av tjänstgöringstraktamente, böra de kunna förordnas
att vikariera å alla tjänster för rättsbildad personal i domsaga ävensom att
biträda med uppläggning av nya fastighetsböcker. De böra ock kunna tagas
i anspråk för vikariat i stadsdomstolarna. Domsagoutredningen vill dock
framhålla, att mera krävande förordnanden om möjligt ej böra tilldelas
extra fiskal, och får härutinnan hänvisa till vad nedan anföres om sekre-
terares ordförandeskap i häradsrätt.

Efter viss tids anställning som extra fiskal, förslagsvis $1\frac{1}{2}$ år, därav under
viss minimitid utförts fiskalsgöromål i hovrätten, böra domaraspiranterna,
om de fortfarande finnas lämpade för domarbanan, kunna antagas till fiska-
ler med placering som extra ordinarie tjänstemän i 22 lönegraden. Dom-
sagoutredningen vill understryka, att denna lönegrad är den lägsta, som ut-
redningen anser böra ifrågakomma med hänsyn till de maktpåliggande upp-
gifter såväl i hovrätt som i underrätt, vilka ankomma å dessa befattnings-
havare. Ett särskilt skäl att icke vidtaga någon sänkning av fiskalernas
nuvarande löneställning är den avsevärda förlängning av fiskalstiden, som
nu gör sig gällande.

De senaste åren hava vid ett par tillfällen från hovrättshåll framförts för-

slag om inrättande av ett antal förste fiskalsbefattningar i högre lönegrad än den 22. Därest förslaget om extra ordinarie fiskalsbefattningar i sistnämnda lönegrad bifalles, synas dock knappast tillräckliga skäl föreligga att inrätta ytterligare en extra ordinarie befordringsgrad mellan fiskals- och assessorsgraden. Hovrättsförslagen torde hava åsyftat att bereda de äldre fiskalerna en mera tryggad ställning och högre lön. I den mån detta syfte icke ernås genom inrättandet av extra ordinarie fiskalsbefattningar i 22 lönegraden, synes detsamma lämpligen kunna tillgodoses genom gynnsamma beräkningsgrunder med avseende å löneförmånerna vid fiskals adjunktion. Det förslag lönekommittén framlade i denna punkt blev föremål för erinringar från hovrätternas sida. Emellertid har domsagoutredningen knappast anledning att vidare ingå på denna detaljfråga, som ej berör domsagornas förhållanden och som torde kunna lösas utan inverkan på lönesystemet i övrigt.

Extra ordinarie fiskal bör vara skyldig att med bibehållande av sin löneställning mottaga alla slag av förordnanden vid underrätter, även vid underrätt under annan hovrätt än den han tillhör. Vid sådant förordnande i domsaga böra avlöningsreglementets bestämmelser om flyttningsersättning respektive tjänstgöringstraktamente tillämpas.

Fiskalerna böra liksom nu obligatoriskt för viss tid förordnas till sekreterare i domsaga. Enligt gällande domsagostadga framstår som sekreterarens huvuduppgift att föra häradshövdingens dombok. Som framhållits hava sekreterarna i praktiken endast i synnerligen ringa utsträckning kommit att syssla därmed, måhända huvudsakligen på den grund, att de på de flesta håll för närvarande ägna en stor del av sin tid åt uppläggning av nya fastighetsböcker. Enligt processlagberedningens förslag undergår domboksuppsättandet en väsentlig förändring, i det att domboken skall färdigställas vid själva förhandlingarna. Sekreterarna hava enligt gällande domsagostadga också till uppgift att handhava åtskilliga expeditionella göromål, och processlagberedningen angiver såsom sekreterarnas blivande huvuduppgift att under eget ansvar förestå det egentliga kansliarbetet. Dessutom äro sekreterarna enligt gällande ordning regelmässigt inskrivningsdomare i hela domsagan eller en del av densamma, och någon ändring i detta förhållande är icke avsedd.

I främsta rummet hava således sekreterarna enligt såväl den nuvarande som den blivande processordningen tillagts andra uppgifter än utövande av dömande verksamhet. I betydande utsträckning hava de dock enligt den nuvarande ordningen tillagts även sådan verksamhet. I de domsagor, där sekreterare för närvarande äro anställda, äro nämligen de egentliga domargöromålen i regel så omfattande, att häradshövdingarna icke ansetts kunna själva handhava dem helt, utan i anknytning till domsagostadgans bestämmelser om häradshövdingens möjlighet till befrielse från tingssammanträden har åt sekreterarna regelmässigt överlåtits att såsom ordförande i häradsrätterna i ej ringa utsträckning självständigt utöva kvalificerad domarverk-

samhet. Processlagberedningen torde ej hava avsett att helt betaga sekreterarna möjlighet att fungera som domare även i mera kvalificerade mål; de skulle alltså även efter den nya processordningens införande kunna hålla tingssammanträden och sålunda leda huvudförhandlingar och döma i därvid förekommande mål.

Domsagoutredningen får för sin del hävda angelägenheten därav, att sekreterare även på fiskalsstadiet icke heller i framtiden berövas det utomordentligt värdefulla utbildningsmoment, vilket utövande av ordförandeskap i rätten innefattar. Statsmakterna hava de senaste decennierna målmedvetet fullföljt reformsträvandena att inskränka och småningom avskaffa notariernas s. k. tingssittning. Den obegränsade utövning av domarämbetet, som tidigare tillagts unga notarier, utan att de ens för sin uppgift blivit närmare prövade, måste också otvivelaktigt anses hava varit mindre lämplig. Någon vidgad rätt för notarier att hålla ting har domsagoutredningen ej heller ifrågasatt, utan fastmera innebär dess förslag, att de sista resterna av notariernas egentliga tingssittning avskaffas. De till sekreterare förordnade fiskalerna åter, som åtskilliga år tjänstgjort på domarbanan och av hovrätten omsorgsfullt prövats med avseende å sin lämplighet för densamma, torde däremot icke böra undanhållas utövning av kvalificerad dömande verksamhet.

Om domsagoutredningen sålunda finner det angeläget, att sekreterare på fiskalsstadiet beredes tillfälle att självständigt utöva egentlig dömande verksamhet, finner utredningen det å andra sidan ej mindre angeläget, att detta sker endast i begränsad omfattning och under sådana former och förutsättningar i övrigt, som såvitt möjligt garantera ett fullgott handhavande av domarverksamheten. I detta sammanhang må betonas, att liksom notarierna vid sin tingssittning normalt kunnat påräkna ordinarie häradshövdingens råd och bistånd böra sekreterarna i viss utsträckning kunna göra det. Det är ock önskvärt, att häradshövdingarna särskilt under den första delen av sekreterarnas tjänstetid ägna deras ämbetsutövning i allmänhet en mera ingående uppmärksamhet. Detta blir för framtiden så mycket mera påkallat, om domsagoutredningens förslag rörande notariatidens förkortning till två år genomföres.

Jämte det, att den till sekreterare förordnade fiskalen i sin domarutövning bör känna sig hava ett stöd hos häradshövdingen, ligger särskild vikt uppå, att sekreteraren erhåller god tid att väl bereda mål och ärenden, som ankomma på hans handläggning, och tillräckligt rådrum att noga överväga domar och beslut. I sådant syfte bör sekreterarens domarutövning kvantitativt ganska starkt begränsas. Att såsom hittills förekommit i ett mindre antal domsagor sekreterare med fiskalskompetens utövar en domarverksamhet av motsvarande omfattning som häradshövdingen i en mindre eller medelstor domsaga eller i enstaka fall i ännu större omfattning kan icke anses förenligt med berättigade krav på en god rättsvård.

Omfattningen av sekreterarnas dömande verksamhet måste naturligen i viss mån avpassas efter arbetsbördan i domsagan. För närvarande hålla

sekreterarna i de flesta fall omkring 10 allmänna rättegångsdagar årligen. Ett och samma antal rättegångsdagar kan emellertid innebära en ganska skiftande omfattning av dömande verksamhet, beroende på handläggningstidens längd samt målens antal och beskaffenhet. Handläggningstidens längd torde vara en förhållandevis mera rättvisande och användbar beräkningsgrund för omfattningen av nämnda verksamhet än rättegångsdagarnas antal. De som sekreterare förordnade fiskalerna synas som regel icke böra tilläggas att hålla flera än 10 rättegångsdagar om året av normal längd.

Den dömande verksamhet, som fiskalerna under sin sekreterartjänstgöring utöva, synes böra underkastas vissa inskränkningar även av kvalitativ natur. Enligt gällande domsagostadga skall, då sekreterare anförtros hållande av allmänna rättegångsdagar, tillses att mål eller ärende av vidlyftig eller invecklad beskaffenhet förbehålles häradshövdingens egen handläggning. Denna bestämmelse har icke alltid i praktiken fått den betydelse som åsyftats. Det är emellertid av vikt att en bestämmelse i dylik riktning efterlevs; och det synes lämpligt att giva densamma en något vidgad avfattning, så att häradshövdingen förbehålles icke blott mål och ärenden, som ur rent juridisk synpunkt eller med hänsyn till processmaterialets omfattning och karaktär framstå som svåra att handlägga och avdöma, utan även mål och ärenden, som med hänsyn till andra särskilda förhållanden kräva större mognad i omdömet jämte förhandlingsvana och auktoritet.

Den självständiga dömande verksamhet ifrågavarande sekreterare skola utöva bör emellertid komma att upptaga endast en relativt mindre del av deras tid. Domsagoutredningen avser ej att med sitt förslag inkräkta på det som även enligt utredningens uppfattning måste utgöra en av sekreterarnas huvuduppgifter, nämligen att i huvudsak självständigt förestå det egentliga kansliarbetet. Särskilt efter genomförandet av den tilltänkta rättegångsreformen är det av vikt, att häradshövdingarna i de större domsagor varom här är fråga så långt möjligt befrias från dylikt arbete och det omedelbara ansvaret för expeditionen samt sålunda beredas möjlighet att mera koncentrera sig på den dömande verksamheten. Det må i detta sammanhang åter erinras därom, att sekreterarna, som för närvarande i stor omfattning syssla med uppläggning av nya fastighetsböcker, sedan dessa böcker färdigställts bliva i tillfälle att ägna sig åt det löpande kansliarbetet i en helt annan utsträckning än hittills i regel varit fallet.

De som sekreterare förordnade fiskalerna böra även taga en tämligen ingående befattning med inskrivningsväsendet. På grund av den förkortade notarietiden och det överlåtande av inskrivningsväsendet på icke rättsbildad personal, som ifrågasattes, torde emellertid de som sekreterare förordnade fiskalerna icke vid början av sin tjänstgöring hava förvärvat den ingående kännedom om inskrivningsväsendet, som de nuvarande sekreterarna i regel erhållit under sin notarietid. Med hänsyn härtill synes icke tillrädligt, att häradshövdingen i domsagor varom nu är fråga helt befrias från all befattning med inskrivningsärendena. En viss översyn från häradshövdingens sida synes erforderlig för att garantera säkerheten och

kontinuiteten i fråga om arbetet med inskrivningsväsendet, och detta torde lämpligen åstadkommas genom att häradshövdingen själv i viss utsträckning fungerar som inskrivningsdomare. Sedan de nya fastighetsböckerna blivit upplagda och systemet med icke rättsbildade biträden för behandling av inskrivningsärendena genomförts, torde häradshövdingens inskrivningsdomarskap icke bliva synnerligen betungande. Å andra sidan bör sekreteraren bliva väl förtrogen med inskrivningsärendena och bör därför utöva inskrivningsdomarskap i betydande omfattning; i övrigt torde liksom nu notarier kunna förordnas som inskrivningsdomare. Sekreteraren lär vidare i allmänhet lämpligen kunna fungera som lagsökningsdomare och konkursdomare.

Beträffande frågan i vilken utsträckning fiskaler skola anställas såsom sekreterare i domsagorna må erinras, att sekreterare överhuvud böra anställas endast i sådana domsagor, där utrymme lämpligen finnes för dömande verksamhet från deras sida. I de domsagor, där så icke är fallet, torde ej heller sekreterare erfordras för andra göromål, åtminstone ej under nuvarande förhållanden. De häradshövdingar, som för närvarande ej biträdas av sekreterare, sätta upp sin dombok samt förestå inskrivningsväsendet och kansligöromålen i domsagan med biträde av notarier och icke rättsbildade biträden. Det kan knappast påstås, att denna ordning visat sig otillfredsställande. Dessutom må i detta sammanhang åter erinras, att i det stora flertalet domsagor arbetet med uppläggning av nya fastighetsböcker pågår; sedan detta arbete avslutats frigöres en del av häradshövdingens arbetskraft, varjämte arbetet med inskrivningsväsendet förenklas. Med vad nu anförts är naturligtvis icke sagt, att ej i en och annan av de domsagor, som nu sakna sekreterare, behov av sådan befattningshavare kan föreligga eller inom kort framträda, men i stort sett synes sekreterarbeståndet hava nått den storlek, som under nuvarande arbetsförhållanden kräves. I vad mån den nya processordningen kan komma att öka behovet av sekreterare kan ej nu bedömas. Som förut anmärkts väntar processlagberedningen knappast någon ökning av arbetsbördan som helhet betraktad i domsagorna. I allt fall kan tydligen domsagoutredningen icke med hänsyn till arbetsförhållandena i domsagorna nu föreslå någon utökning av sekreterarinstitutionen. I de domsagor, där på grund av arbetsbördans storlek annan än häradshövdingen måste anförtros större dömande verksamhet än som lämpligen bör ankomma å sekreterare med fiskalskompetens, bör emellertid en befattningshavare med högre kompetens anställas.

Från nämnda utgångspunkter föreslår domsagoutredningen, att av de nuvarande med fiskaler besatta sekreterartjänsterna två indragas, nämligen de i Sunnerbo samt i Gärd och Albo domsagor. I den förra domsagan synes arbetsmängden de senaste åren hava avsevärt minskat, och i den senare domsagan torde anställandet av sekreterare hava skett huvudsakligen med hänsyn till fastighetsboksuppläggnings. Beträffande de domsagor, som nu

icke hava sekreterare, föreslår utredningen, att sekreterare med fiskalskompetens anställas i Tveta, Vista och Mo samt i Norra och Södra Vedbo domsagor, i den sistnämnda dock under förutsättning att staden Eksjö förenas med domsagan. I övrigt vill domsagoutredningen icke i nuvarande läge förorda inrättandet av någon ytterligare sekreterartjänst. Gränsen mellan de domsagor som behöva sekreterare och andra är uppenbarligen svår att draga, och fördelningen av sekreterarna på domsagorna bör liksom beträffande notarierna ankomma på Kungl. Maj:t, som när anledning gives bör kunna överflytta sekreterartjänst från en domsaga till annan. Detta kan ske så mycket lättare, som tjänsterna även i framtiden torde böra tillsättas för ett år i sänder.

I detta sammanhang må något beröras det särskilda organisationsproblem, som föreligger i flertalet domsagor inom Kopparbergs län på grund av de invecklade fastighetsförhållandena därstädes. I dessa domsagor får uppläggning av nya fastighetsböcker ske endast i den mån Kungl. Maj:t lämnar tillstånd därtill. Sådant tillstånd meddelande är i sin tur i viss utsträckning beroende av att skiftesförrättningar enligt den särskilda lagstiftningen för Kopparbergs län på detta område komma till stånd. För handhavandet av inskrivningsväsendet och jorddelningsmålen samt för uppläggnings av de nya fastighetsböckerna erfordras i ifrågavarande domsagor arbetskraft utöver vad som normalt är behövt. För närvarande äro i 4 av domsagorna sekreterare med fiskalskompetens anställda, nämligen i Hedemora, Falu, Nedansiljans och Ovansiljans domsagor. Åtminstone i Nedansiljans domsaga är sekreterartjänsten väsentligen betingad av fastighetsförhållandena. Även i Falu och Ovansiljans domsagor kunde sekreterartjänstens behövlighet ifrågasättas, om hänsyn ej toges till fastighetsförhållandena. Det kunde visserligen vara förtjänt att tagas under övervägande, huruvida icke för berörda uppgifter på fastighetsväsendets område borde vidtagas särskilda organisatoriska åtgärder, exempelvis att i stället för sekreterare hava anställda särskilda befattningshavare, som under lång tid kunde beräknas kvarstanna å sina platser. Emellertid kan domsagoutredningen icke till närmare behandling upptaga detta specialproblem, som delvis är beroende av statsmakternas åtgärder i fråga om bedrivandet av skiftesförrättningar och fastighetsboksuppläggning. Utredningen föreslår därför bibehållande av ifrågavarande sekreterartjänster tills vidare.

I fråga om gränsen mellan domsagor, som böra hava sekreterare med fiskalskompetens, och domsagor, som böra hava befattningshavare med högre kompetens, föreslår domsagoutredningen, att utöver de 8 domsagor, i vilka nu hovrättsassessorer äro anställda som sekreterare, i ytterligare 2 domsagor, som nu hava sekreterare med fiskalskompetens, dessa utbytas mot befattningshavare som äro hovrättsassessorer. Å andra sidan föreslår utredningen, att i 2 domsagor, där nu finnes assessor som sekreterare, denne i samband med inrättandet av en högre ordinarie tjänst utbytes mot en fiskal som sekreterare. I enlighet med vad nu föreslagits skulle fiskaler bliva anställda såsom sekreterare i sammanlagt 43 domsagor.

Vad angår den tidrymd, under vilken fiskalerna böra fullgöra sekreterartjänstgöring i domsagorna, anser domsagoutredningen, att den i allmänhet bör omfatta ungefärligen tre år eller den tid som i domsagostadgan fastställts som denna tjänstgörings normala maximum. En sådan tidrymd synes tillräcklig för att giva nödig kontinuitet och stadga åt domsagoarbetet samt bereda sekreterarna erforderlig förtrogenhet med nämnda arbete. Å andra sidan synes en längre tjänstgöringstid knappast lämplig ur utbildnings synpunkt; efter den angivna tidens förlopp böra domaraspiranterna fullfölja utbildningen i hovrätt och snarast möjligt beredas adjunktion därstädes.

Domsagoutredningen vill här något beröra befordringsförhållandena på domarbanan och de vanskliga problem på detta område, som uppstått särskilt genom sekreterarinstitutionens inrättande år 1933. Härutinnan får hänvisas till vidfogade, av domsagoutredningens sekreterare uppgjorda promemoria (bil. E), i vilken närmare redogöres för den ansvällning av fiskalskåren, som blivit en följd av sekreterarinstitutionen, och för denna ansvällnings inverkan i fråga om befordringsålderns höjande. Att olägenheter äro förbundna med en hög befordringsålder synes uppenbart. Enligt domsagoutredningens mening vore det önskvärt, om man kunde undvika någon egentlig höjning av åldern vid befordran till häradshövding, vilken ålder under senare tid i allmänhet legat mellan 40 och 45 år. Vissa av domsagoutredningen framställda förslag äro även ägnade att motverka en sådan höjning. I sådant hänseende må nämnas notarietidens förkortning och sänkningen av pensionsåldern för häradshövdingarna, varigenom vinnas en snabbare omsättning på ifrågavarande poster. Oaktat dessa förhållanden synes det dock i betraktande av det nuvarande stora antalet fiskaler vara anledning antaga, att åldern vid befordran till häradshövdingämbeten och övriga sluttjänster på domarbanan inom den närmaste framtiden kommer att undergå en måhända ganska avsevärd höjning. För att denna höjning icke skall bliva än mera framträdande synes det i varje fall för närvarande nödvändigt att eftersträva en begränsning av rekryteringspersonalen för domarbanan. På grund härav bör under nuvarande förhållanden en ökning av sekreterarnas antal såvitt möjligt undvikas. Sedan i en framtid en återgång till mera normala befordringsförhållanden börjat inträda, kan man måhända åter skrida till någon ökning av domsagosekreterarnas antal, något som ur andra synpunkter kan framstå såsom önskvärt.

7. Hovrättsassessorer och deras tjänstgöring i domsagorna.

Hovrättsassessorerna, vilkas huvuduppgift är att tjänstgöra som ledamöter i hovrätterna vid ordinarie ledamöters förfall, hava som förut nämnts skyldighet att, då så påfordras, i viss utsträckning tjänstgöra såsom vikarie för häradshövding eller som biträdande domare eller sekreterare i domsaga.

Vid tjänstgöring av angivet slag i såväl hovrätt som häradsrätt åtnjuta assessorerna avlöning såsom extra ordinarie tjänstemän i 29 lönegraden, d. v. s. med begynnelselönen efter 28 löneklassen. 1936 års lönekommitté har föreslagit, att assessorerna helt skola erhålla ställning som extra ordinarie tjänstemän i nämnda lönegrad, vilket skulle medföra att de ägde rätt till lön, oberoende av om ledamotsplats i hovrätt eller tjänstgöring i häradsrätt kunde beredas dem eller ej. Domsagoutredningen har i sitt förberörda utlåtande anslutit sig till lönekommitténs förslag i detta hänseende och får nu vidhålla denna sin uppfattning. Utredningen får emellertid i anslutning till sitt utlåtande erinra, att särskilda regler angående assessors skiljande från tjänsten förutsättas alltjämt skola gälla. Vidare får utredningen i anslutning till utlåtandet framhålla, att assessorerna böra i samband med erhållandet av ställningen såsom extra ordinarie tjänstemän åläggas tjänstgöringsskyldighet i olika befattningar såväl vid häradsrätt som rådhusrätt, även under annan hovrätt än den vederbörande tillhör, med bibehållande av sin löneställning som assessorer och i övrigt på motsvarande villkor som fiskal.

I två domsagor, Södertörns domsaga och Askimsdomsagan, hava redan före innevarande år varit anställda hovrättsassessorer å de där inrättade biträdande domartjänsterna. I år hava såsom nämnts i vissa andra domsagor hovrättsassessorer anställts såsom sekreterare. Denna nya typ av sekreterare har tillkommit i anledning av hovrätternas framställning om inrättande av ytterligare ett antal biträdande domartjänster, vilka framställningar domsagoutredningen i huvudsak tillstyrkt i utlåtande den 20 oktober 1938. De skäl hovrätterna anförde för sina framställningar voro i princip desamma som domsagoutredningen ovan andragit till förmån för anställandet i vissa större domsagor av en befattningshavare med högre kvalifikationer än dem som hovrättsfiskaler i allmänhet hunnit förvärva; domsagoutredningen anslöt sig också i sitt utlåtande till de av hovrätterna framförda synpunkterna.

I den proposition till årets riksdag (1939: 227), genom vilken förslaget att hovrättsassessorer i vissa fall skola förordnas till domsagosekreterare framlades, anslöt sig chefen för justitiedepartementet till de synpunkter, som hovrätterna och domsagoutredningen gjort gällande, och fann det lämpligaste medlet att — med behörigt hänsynstagande till processlagberedningens förslag samt utan föregripande av utredningen angående domsagornas organisation — inom en begränsad kostnadsram avhjälpa anmärkta missförhållanden i fråga om omfattningen av de till sekreterare förordnade fiskalernas dömande verksamhet vara, att medel ställdes till förfogande för att i domsagor, där domarverksamheten i särskilt hög grad utövades av sekreteraren, tillförsäkra denne sådan ersättning att befattningen kunde besättas med en assessor.

Frågan om beskaffenheten av de tjänster för befattningshavare med högre kvalifikationer än fiskals, som erfordras i vissa domsagor, har sålunda icke slutligt avgjorts genom de senast vidtagna åtgärderna. Domsagoutredningen finner för sin del lämpligt, att i de domsagor, där visserligen en sådan

högre kvalificerad befattningshavare erfordras, men å andra sidan icke finnes utrymme för någon ytterligare befattningshavare med högre kvalifikationer än notariernas, en befattning inrättas, avsedd att beklädas av hovrättsassessor med tidsbegränsat förordnande. I de domsagor, där jämte häradshövdingen stadigvarande erfordras mer än en befattningshavare med högre kompetens än notaries, föreslår domsagoutredningen icke anställande av hovrättsassessorer utan inrättande av ordinarie tjänster vid sidan av häradshövdingämbetena jämte för fiskaler avsedda sekreterartjänster. Detta gäller de fyra största domsagorna, vilkas organisation behandlas för sig i det följande.

Huruvida i de domsagor, där hovrättsassessor enligt domsagoutredningens mening bör anställas, denne skall hava ställning som sekreterare eller som biträdande domare — eventuellt med särskild domartitel — kan vara föremål för tvekan. I en domsaga helt utan sekreterare måste häradshövdingen själv utföra de egentliga sekreterargöromålen för så vitt ej desamma, såsom i ej ringa utsträckning torde vara fallet, kunna överlätas å notarier. I en domsaga, där jämte häradshövdingen är anställd en assessor men eljest ingen högre befattningshavare än notarier, måste givetvis sekreterargöromålen, i den mån de ej kunna handhavas av notarier, närmast ankomma å assessorn, vad än den befattning han innehar i domsagan benämnes. Samtidigt skall visserligen assessorn utöva en betydande dömande verksamhet, och med hänsyn härtill kunde möjligen en benämning som framhäver egenkapen av domare synas lämplig. Då befattningshavaren torde nämnas med sin assessorstitel, kan emellertid frågan ur sistnämnda synpunkt icke anses hava någon större betydelse. Framhävas bör att assessorn skall vara skyldig att, i den mån hans självständiga dömande verksamhet lämnar tid övrig, biträda i domsagoarbetet efter häradshövdingens anvisningar. Han skall över huvud intaga en ställning, som väsentligen endast i fråga om omfattningen av den självständiga dömande verksamhet han utövar skiljer sig från en sekreterares med fiskalskompetens, om också inga mål med hänsyn till sin beskaffenhet böra undantagas från hans handläggning. Domsagoutredningen har sålunda stannat vid att föreslå, att ifrågavarande befattningar göras till sekreterartjänster. Emellertid synas såväl de för assessorer som de för fiskaler avsedda sekreterartjänsterna böra benämnas tingssekreterartjänster i analogi med vad som föreslagits beträffande notarietjänsterna.

Vid bedömandet av frågan, i vilka domsagor tingssekreterartjänsten bör beklädas av assessor, torde hänsyn mera böra tagas till omfattningen av den dömande verksamheten och övriga kvalificerade göromål än till den totala arbetsbördan. Förut har antytts den betydelse den sammanlagda årliga förhandlingstiden härvid kan tillmätas. Som påpekats kan emellertid över huvud en särskild statistisk faktor icke ensam tilläggas avgörande vikt vid ett bedömande av det slag varom här är fråga. Sålunda bör förhandlingstidens längd jämföras med antalet mål och ärenden av olika slag vid häradsrätterna. Dessutom måste hänsyn tagas även till andra förhållanden än de nu nämnda, exempelvis antalet särskilda sammanträden med full

nämnd, av vilka de flesta hållas för rannsaking med häktade. Av stor betydelse äro även antalet och beskaffenheten av jorddelningsmålen, särskilt de mål som handläggas vid ägodelningsrätten. Då jorddelningsmålen enligt lag skola handhavas av häradshövdingen själv eller vid förfall för honom av en i domarevärv erfaren person, kan i domsaga där dessa mål äro tyngande detta vara ett särskilt skäl att hava assessor på sekreterartjänsten.

I de domsagor, där domsagoutredningen tänker sig assessor anställd som sekreterare, överskrider förhandlingstiden vid de allmänna sammanträdena i regel 300 timmar om året. Det synes i allmänhet vara lämpligt, att i dessa domsagor de som sekreterare anställda assessorerna hålla två allmänna rättegångsdagar i varje fyraveckorsperiod med handläggningstid av normal längd. I övrigt böra de som sekreterare anställda assessorerna i huvudsak handhava de göromål, som i andra domsagor tillkomma de såsom sekreterare tjänstgörande fiskalerna. Särskilt böra assessorssekreterarna i likhet med fiskalssekreterarna under häradshövdingarnas överinseende förestå och leda det egentliga kansliarbetet. Med hänsyn till den vidsträckta dömande verksamhet som utövas av assessorssekreterarna kan det emellertid finnas lämpligt att i viss utsträckning befria dem från de göromål, som brukas utföras av fiskalssekreterarna. Utformningen av befattningshavarnas uppgifter i varje särskilt fall torde böra ankomma på hovrätten. Av Kungl. Maj:t fastställd arbetsordning synes knappast behöflig beträffande de domsagor, varom nu är fråga.

Organisationsformen med en assessor såsom sekreterare har i år genomförts — förutom i två av de största domsagorna, för vilka domsagoutredningen i det följande förordar utvidgad organisation — i ytterligare 6 domsagor, nämligen Medelpads östra; Ångermanlands norra; Västerbottens norra; Vättle, Ale och Kullings; Östra och Medelsta; samt Bräkne och Listers domsagor. Domsagoutredningen får nu föreslå, att assessor anställas som sekreterare i ännu 2 domsagor, nämligen Västerbottens västra och Torneå. Härigenom skulle antalet domsagor med denna organisationsform bliva sammanlagt 8. Utredningen föreslog visserligen i sitt berörda utlåtande, att fiskalssekreterare skulle utbytas mot biträdande domare i ytterligare 3 domsagor, men detta skedde huvudsakligen med hänsyn till arbetet med fastighetsboksupplägningen, vartill i detta sammanhang hänsyn ej togs.

Frågan om sekreterartjänstgöringens längd för de assessorer som förordnas till domsagosekreterare ligger i viss mån på ett annat plan än frågan om längden av fiskalernas sekreterartjänstgöring. Först må framhållas, att även om assessorernas tjänstgöringstid i domsaga skulle sättas tämligen kort, komma likväl i följd av det begränsade antalet platser endast förhållandevis få assessorer att passera domsagorna som sekreterare. Vidare må anmärkas, att utbildningssynpunkten måste komma att intaga en mera undanskjuten plats vid regleringen av assessorernas domsagotjänstgöring. Assessorerna få anses hava sin egentliga utbildningstid bakom sig och såsom definitivt godkända för domarbanan vara att använda inom domstolsväsendet, där deras krafter bäst behöva tagas i anspråk, utan särskilda hänsyn till ut-

bildningsmomentet. Som förut betonats böra assessorerna vara skyldiga att mottaga förordnande i domsaga. Emellertid anser domsagoutredningen, att denna skyldighet såsom nu bör bliva tidsbegränsad till två år, för den händelse yngre assessor finnes att tillgå. Eljest skulle kunna inträffa, att hovrätten ålade vissa assessorer, som hovrätten måhända funne mindre lämpade för hovrättstjänstgöring, att oavbrutet tjänstgöra som sekreterare eller å vikariat i domsaga. Det kunde då möjligen uppkomma en ny lantdomarbana av mindre lycklig typ. De assessorer som bliva sekreterare i domsagorna böra därför kvarstå i den vanliga domarkarriären och hava full säkerhet för att de genom sekreterartjänstgöringen icke i någon mån diskrediteras för den vanliga hovrättsbanan. Under angivna förutsättningar synes man berättigad antaga, att ifrågavarande sekreterarplatser i de flesta fall skola kunna besättas efter ansökningar från assessorernas sida. Ehuru assessors skyldighet att mottaga sekreterarförordnande icke bör omfatta längre tid än två år, är det likväl med hänsyn till kontinuiteten i domsagoarbetet önskvärt, att assessorernas sekreterartid i regel blir av längre varaktighet. Man bör därför ordna befodringsförhållandena på sådant sätt, att en del assessorer frivilligt välja detta alternativ. En assessor borde exempelvis kunna kvarstanna i domsaga som sekreterare och kunna beräkna att därifrån få befodran direkt till häradshövding i någon förhållandevis mindre eftersökt domsaga vid en tidigare tidpunkt än han skulle kunnat erhålla hovrättsrådsämbete. Skulle sådan befodran icke vinnas, innan vederbörande står i tur att erhålla revisionssekreterarförordnande, torde emellertid dylikt förordnande kunna tilldelas honom.

8. De fyra största domsagornas personalorganisation.

De fyra största domsagorna i riket — Södra Roslags, Sollentuna och Färentuna, Södertörns samt Askims, Hisings och Sävedals — kräva en större organisation än den i allmänhet föreslagna.

I den största av ifrågavarande domsagor, Södra Roslags, är, som förut i korthet omnämnts, sedan år 1923 inrättad en särskild inskrivningsavdelning, å vilken handläggas lagfarts-, intecknings- och tomträttsärenden samt ärenden om inteckning i jordbruksinventarier ävensom ärenden rörande sammanläggning av fastigheter, i den mån de ej ankomma på ägodelningsrätten, samt ärenden som föranledas av domhavandens befattning med jordregister eller fastighetsregister för stad. Inskrivningsavdelningen förestås av särskild chef, vilken det åligger att vara inskrivningsdomare i domsagan och som med avseende å sådana avdelningen tillagda ärenden, som ej ankomma å inskrivningsdomare, fullgör vad eljest åligger häradshövdingen. Chefen för inskrivningsavdelningen skall vara hovrättsassessor, men den nuvarande innehavaren av befattningen, som ej är assessor, kan likväl meddelas fortsatt förordnande. I fråga om avlöningsförmåner åtnjuter chefen 7 500 kronor i lön med ett ålderstillägg å 600 kronor efter 5 års tjänstgöring samt oregle-

rat dyrtidstillägg jämte 40 procent av lösen för de i domsagan utfärdade gravationsbevisen. Inskrivningsavdelningen intager en självständig ställning i förhållande till domsagokansliet i övrigt, och hovrätten meddelar närmare föreskrifter beträffande avdelningens förvaltning. Å avdelningen tjänstgöra en förste och en andre notarie; notarierna i domsagan skola efter en av hovrätten fastställd plan tjänstgöra växelvis å inskrivningsavdelningen och såsom biträden åt häradshövdingen. Hovrätten beslutar även rörande antalet skrivbiträden å avdelningen och avlöningen till dessa. Inskrivningsavdelningen kan betraktas som en försöksanordning. Beslut om avdelningens upprätthållande har fattats successivt för vissa tidsperioder, sedan år 1934 för ett budgetår i sänder. Till belysning av arbetsbördan å inskrivningsavdelningen må nämnas, att inskrivningsärendenas antal de senaste åren uppgått till omkring 12 000 årligen. Vad angår det egentliga domsagokansliets organisation, är den där anställda sekreteraren numera hovrätts-assessor. Under senare år har antalet allmänna rättegångsdagar i domsagan uppgått till mellan 60 och 70 årligen med i genomsnitt omkring 8 timmars förhandlingstid, av vilka dagar sekreteraren hållit omkring hälften.

Beträffande Södertörns samt Askims, Hisings och Sävedals domsagor erinras, att i vardera domsagan nu äro anställda en biträdande domare, som är hovrättsassessor, och en sekreterare, som är fiskal. Befattningshavarnas åligganden i de båda domsagorna äro enligt arbetsordningarna något olika fördelade. I Södertörns domsaga skall biträdande domaren bland annat tjänstgöra såsom ordförande i häradsrätten under minst två allmänna rättegångsdagar i varje fyraveckorsperiod och vid flertalet sammanträden för rannsaking med häktade, vara konkursdomare och lagsökningsdomare samt under häradshövdingens överinseende leda och fördela arbetet mellan de rättsbildade biträdena i domsagan, under det att sekreteraren skall vara inskrivningsdomare och tjänstgöra som ordförande i häradsrätten vid de återstående rannsakingssammanträdena; han förordnas emellertid dessutom regelmässigt till ordförande vid en allmän rättegångsdag i fyraveckorsperioden. I Askimsdomsagan åter åligger biträdande domaren enligt arbetsordningen att vara ordförande i häradsrätten endast vid vissa rannsakingssammanträden, ehuru han dessutom brukar förordnas att hålla en allmän rättegångsdag i fyraveckorsperioden, och i övrigt skall han i huvudsak vara inskrivningsdomare, konkursdomare och lagsökningsdomare; sekreteraren brukar i denna domsaga hålla två allmänna rättegångsdagar i fyraveckorsperioden och dessutom biträda vid uppsättandet av häradshövdingens dombok. I Södertörns domsaga äro sålunda biträdande domarens åligganden koncentrerade på den dömande verksamheten och sekreterarens på inskrivningsväsendet, i Askimsdomsagan är förhållandet det motsatta. I omfattning närma sig de egentliga domargöromålen i vardera domsagan dem i Södra Roslags domsaga. I Södertörns domsaga understiger inskrivningsärendenas antal icke mycket motsvarande antal i Södra Roslags domsaga; i Askimsdomsagan uppgå dessa ärenden till mellan 5 000 och 6 000 årligen.

Sollentuna och Färentuna domsaga är den förhållandevis minsta av de

fyra nu ifrågavarande. Där är anställd en sekreterare, som numera är hovrättsassessor. Domargöromålen i denna domsaga äro något mindre omfattande än i de båda föregående; inskrivningsärendenas antal uppgår till omkring 7 000 årligen.

Nu ifrågavarande domsagor ligga omkring rikets båda största städer. De äro i följd härav alla stadda i stark utveckling med växande folkmängd och fortskridande fastighetsdelning. Arbetsmängden kan — så långt sig låter överblicka — beräknas komma att stiga, för den händelse domsagorna icke ändras till sin geografiska omfattning. Vid bedömningen av dessa domsagors organisationsproblem måste sistnämnda möjlighet alltid hållas i sikte. Hittills hava respektive städer vid skilda tillfällen inkorporerat delar av dessa domsagor, och flera sådana inkorporeringsfrågor äro under övervägande. Visserligen har på senare tid som i viss mån ett alternativ till inkorporering framförts tanken på en kommunal samorganisation mellan storstäderna och deras omgivande kommuner, eventuellt förenad med en administrativ nyordning. Dessa frågor äro nu föremål för särskild utredning. De förslag som härur kunna framkomma kunna givetvis inverka på domsagoindelningen. Skulle inkorporeringar med storstäderna icke komma att företagas i större omfattning, kan en delning av ifrågavarande domsagor eller annan reglering till flera och mindre domsagor tänkas ske. Domsagoutredningen måste emellertid framlägga sitt förslag med utgångspunkt från den nuvarande domsagoindelningen.

Domsagoutredningen vill till en början framhålla, att den särskilda inskrivningsavdelningen i Södra Roslags domsaga synes vara en ändamålsenlig anordning i en domsaga av ifrågavarande storlek. Å ena sidan kan den egentliga dömande verksamheten taga i anspråk åtminstone två arbetskrafter med högre kvalifikationer, å andra sidan är inskrivningsväsendet jämte därmed sammanhängande ärenden av sådan omfattning, att även efter den förenkling av detsamma som inträder med de nya fastighetsböckerna en särskild chef för dessa göromål synes vara fullt motiverad. Ehuru inskrivningsväsendet i Sollentuna- och Askimsdomsagorna är mindre än i Södra Roslags och Södertörns domsagor, synes mest ändamålsenligt att i samtliga nu ifrågavarande domsagor inrätta en särskild inskrivningsavdelning. I de båda förstnämnda domsagorna torde cheferna för inskrivningsavdelningarna kunna tilläggas — utöver de uppgifter som i Södra Roslags domsaga nu åvila motsvarande befattningshavare — även vissa andra ärenden, exempelvis lagsökningsmål.

För att fylla syftet med de särskilda inskrivningsavdelningarna synas deras chefer principiellt böra göras till ordinarie befattningshavare. Dessa tjänster böra knappast inpassas i den vanliga domarkarriären. Det torde i regel ej vara lämpligt, att den som under längre tid uteslutande sysslat med inskrivningsväsendet därefter övergår till egentlig dömande verksamhet. Då här endast är fråga om fyra tjänster, lära några allmänna regler för rekryteringen ej böra uppställas. Med hänsyn till platsernas karaktär av sluttjänster samt den självständiga ställning och det ansvar för fastighetsären-

denas rätta handläggning, som tillkomma tjänsteinnehavarna, torde dessa icke böra placeras i lägre lönegrad än A 29, vilket motsvarar vad som gäller för de assessorstjänster vid Stockholms rådhusrätt, vilkas innehavare äro inskrivningsdomare. Befattningshavarnas titel torde lämpligen bliva inskrivningsdomare. Häremot kan visserligen invändas, att inskrivningsdomare samtidigt är en i lagen given teknisk benämning på den som vid varje domstol handlägger inskrivningsärendena, men någon egentlig olägenhet härav synes knappast vara att befara.

I betraktande av den omfattning, i vilken den dömande verksamheten måste överlämnas åt annan än häradshövdingen, synas förutsättningar finnas för att i ifrågavarande domsagor med undantag för Sollentunadomsagan inrätta ordinarie tjänster motsvarande de ordinarie biträdande domartjänster, som processlagberedningen tänkt sig i vissa fall. Jämte dylik befattningshavare föreslås i åsyftade tre domsagor på den för domargöromålen avsedda kansliavdelningen en tingssekreterare på fiskalsstadiet. I Sollentunadomsagan synes på sistnämnda avdelning icke behöva finnas annan befattningshavare med högre kvalifikationer än en dylik sekreterare.

De sålunda i tre domsagor föreslagna nya ordinarie befattningshavarna för den dömande verksamheten böra äga väsentligen samma kvalifikationer som en häradshövding. Domsagoutredningen anser, att dessa befattningar böra göras lockande för väl meriterade och dugliga hovrättsassessorer. Med hänsyn härtill och till arbetsuppgiftens karaktär torde tjänsterna i avlöningshänseende böra jämsställas med de nuvarande hovrättsrådsämbetena och således placeras i lönegraden A 30. Normalt torde från dessa tjänster böra vinnas befordran till häradshövding. Övergång till hovrättsrådsämbete bör ock kunna ske.

Vad de ifrågavarande befattningarnas benämning och deras innehavares titel angår erinras, att processlagberedningen i förslaget till rättegångsbalk infört ett stadgande, att i domsaga skall, om göromålen kräva det, som biträdande domare finnas en eller flera assessorer. Titeln assessor synes emellertid knappast lämplig för de befattningshavare, som nu ifrågasatts av domsagoutredningen. Då dessa skulle befordras till sin tjänst från assessorsskap i hovrätten, och då enligt domsagoutredningens förslag i vissa domsagor skola finnas sekreterare, som äro hovrättsassessorer och som torde komma att benämnas med denna titel, synes för ifrågavarande befattningshavare böra införas en annan titel än den av assessor, vilken för övrigt närmast leder tankarna på bisittare i en kollegial domstol. Benämningen biträdande domare är å andra sidan icke väl användbar som titel och motsvarar knappast heller den omfattande och kvalificerade dömande verksamhet, som skall tillkomma ifrågavarande domare. Domsagoutredningen har fördenskull stannat vid att föreslå benämningen tingsdomare, vilken titel synes väl motsvara befattningarnas karaktär.

Härefter må något beröras frågan, huru arbetet skall närmare fördelas mellan de högre befattningshavarna i de fyra ifrågavarande domsagorna, därest domsagoutredningens organisationsförslag genomföres. I de tre dom-

sagor, för vilka tingsdomare föreslås, har den dömande verksamheten visat sig så omfattande och förhandlingstiden vid de allmänna sammanträdena så lång, att tingsdagarna lämpligen torde i stort sett böra jämnt fördelas mellan häradshövdingen och tingsdomaren; dock bör tingssekreteraren, av skäl som tidigare framhållits, i regel förordnas att hålla en allmän rättegångsdag i varje fyraveckorsperiod. Det kan anmärkas, att för Askimsdomsagan det nu framlagda förslaget innebär en ändring av den till synes principiellt mindre tillfredsställande nuvarande ordningen, att sekreteraren med endast fiskalskvalifikation utövar en större dömande verksamhet än biträdande domaren, som är assessor. Även i Sollentunadomsagan bör tingssekreteraren hålla en allmän rättegångsdag i fyraveckorsperioden; häradshövdingen torde i denna domsaga kunna hålla de övriga allmänna rättegångsdagarna. Det må erinras, att i samtliga ifrågavarande domsagor bör sekreteraren, enär han är helt befriad från inskrivningsväsendet, kunna mera än i andra domsagor lämna häradshövdingen och i förekommande fall tingsdomaren biträde i den dömande verksamheten. Huru rannsaknings- och lagsökningsdomarskapet skola fördelas mellan befattningshavarna torde böra bestämmas i särskild arbetsordning för varje domsaga.

Beträffande notarieorganisationen föreslår domsagoutredningen, att i envar av de tre största domsagorna inrättas 5 och i Sollentunadomsagan 4 notariearvoden, därvid utredningen förutsätter, att i varje domsaga alltid tjänstgöras sammanlagt minst 6 respektive 5 notarier och notarieaspiranter. Sistnämnda förhållandevis höga siffror understiga likväl betydligt antalet för närvarande i envar av dessa domsagor tjänstgörande rättsbildade biträden, som uppgår till över tiotalet. Fördelningen av notarierna och notarieaspiranterna mellan inskrivningsavdelningen och domsagokansliet i övrigt synes med hänsyn till inskrivningsavdelningens och dess chefs självständiga ställning böra, liksom för närvarande i Södra Roslags domsaga är fallet, ske genom hovrätten, därvid en plan bör uppgöras för notariernas och notarieaspiranternas tjänstgöring växelvis å de olika avdelningarna.

Vad angår den icke rättsbildade personalen uppgår densamma i Södra Roslags domsaga till 8, i Södertörns till 7 och i envar av Sollentuna- och Askimsdomsagorna till 4 personer. På grund av överföring av arbetsuppgifter från rättsbildad till icke rättsbildad personal bör den senare personalen i dessa domsagor utökas, särskilt i Askimsdomsagan. I fråga om högre tjänster föreslår domsagoutredningen i envar av ifrågavarande domsagor med undantag för Sollentunadomsagan 2 tjänster i lönegraden A 11 och en i A 7. Arbetsfördelningen mellan innehavarna av dessa tjänster har utredningen tänkt sig i regel bliva den, att av befattningshavarna i A 11 en tjänstgör på inskrivningsavdelningen och en förestår expeditionen för allmänheten, bokföringen m. m., under det att befattningshavaren i A 7 närmast förestår skrivningsarbetet på det egentliga domarkansliet, vilket arbete i dessa domsagor kräver ett flertal arbetskrafter. I Sollentunadomsagan föreslås en tjänst i A 11 för inskrivningsavdelningen samt en i A 7 för expeditionen för allmän-

heten m. m. Antalet ordinarie tjänster i lönegraden A 4 föreslås i Södra Roslags domsaga till 5, i Södertörns till 4 samt i en var av Sollentuna- och Askimsdomsagorna till 2. Härutöver torde i varje domsaga krävas extra ordinarie eller extra befattningshavare, vilkas antal emellertid icke synes nu kunna närmare angivas. Det må framhållas, att i en personalorganisation av den storlek, som finnes i dessa domsagor, bör lämpligen en viss del av personalen vara icke-ordinarie befattningshavare.

Domsagoutredningen vill slutligen med avseende å de fyra nu behandlade domsagorna anmärka, att därest, med hänsyn till den förut berörda möjligheten att dessa domsagor göras till föremål för regleringar av ett eller annat slag, det icke anses lämpligt att nu inrätta nya ordinarie tjänster där, de föreslagna tingsdomarna och inskrivningsdomarna givetvis tillsvidare kunna göras till extra ordinarie utan att detta inverkar på organisationsplanen i övrigt. Dock bör i betraktande av det stora antalet icke ordinarie tjänster på domarbanan över huvud ett långvarigt provisorium om möjligt undvikas. Särskilt må anmärkas, att den nuvarande chefen för inskrivningsavdelningen i Södra Roslags domsaga, som länge tjänstgjort å denna befattning, kan hava berättigade anspråk på erhållande av ordinarie tjänst.

D. Formerna för tjänstetillsättning.

Häradshövding bör självfallet för framtiden som hittills utnämnas av Kungl. Maj:t, därom bestämmelse för övrigt intagits i processlagberedningens förslag till rättegångsbalk. Tillsättningsförfarandet regleras för närvarande genom kungörelse den 30 december 1922 (Sv förf.-saml. 1922: 605). Enligt denna kungörelse skall, då häradshövdingämbete blir ledigt, den hovrätt, under vilken ämbetet lyder, utfärda kungörelse därom i allmänna tidningarna och medelst anslag inom hovrätten med föreläggande av 30 dagars ansökningstid. Sedan ansökningstiden utgått, skall hovrätten upprätta och till Kungl. Maj:t insända förslag till befattningens återbesättande, över vilket förslag besvär kunna anföras inom 30 dagar. Enligt praxis upptagas å förslaget tre personer, i den mån kompetenta sökande anmält sig. Emellertid äger ordinarie innehavare av domarämbete enligt praxis rätt att direkt hos Kungl. Maj:t anmäla sig som sökande. I anledning av sådana ansökningar avgivas icke yttranden av hovrätten eller annan myndighet. Sedan lantdomarbanan avvecklats, äro numera de flesta sökande till häradshövdingämbete förut innehavare av ordinarie ämbete, och det har förekommit, att icke någon sökande anmält sig i hovrätten.

Hädanefter lära emellertid hovrättsassessorer emellanåt komma att söka häradshövdingämbeten, och sådana fall torde praktiskt taget bliva de enda, då ansökan göres hos hovrätten. Häradshövdingämbetena tillsätts utan hänsyn till de sökandes tidigare anknytning till viss hovrätt. Hovrätterna äga emellertid givetvis direkt kännedom endast om sådana sökande, som tjänst-

gjort under vederbörande hovrätt. Då de inbördes meriterna mellan assessorer tillhörande samma hovrätt regelmässigt lära räknas efter dessas turordning i hovrätten, synas hovrättsförslagen, om de bibehållas, i framtiden egentligen endast komma att få intresse som en värdering efter formella grunder av meriterna mellan assessorer från skilda hovrätter.

Beträffande de sökande, som enligt gällande ordning anmäla sig direkt hos Kungl. Maj:t, bruka i stort sett meriterna beräknas och befordran ske efter vederbörandes tur som revisionssekreterare. Denna turordning har redan bestämts av Kungl. Maj:t i samband med meddelande av det första revisionssekreterarförordnandet. Förslag till sådan turordning brukar under hand uppgöras av hovrätternas presidenter. Därest även assessorer skulle tillåtas söka häradshövdingämbete direkt hos Kungl. Maj:t, kommer problemet om meritberäkningen att vara ungefär detsamma som vid bestämmandet av revisionssekreterarturen. Det må emellertid betonas, att vid häradshövdingutnämningar bland dem som äro revisionssekreterare eller i allt fall fått sin turordning i nedre justitierevisionen fastställd denna turordning icke obetingat följes. Särskild hänsyn synes sålunda tagas till meriter inom lagstiftningsarbetet, utövning av statssekreterare- eller expeditiionschefstjänst eller andra särskilda omständigheter.

Av det sagda torde framgå, att hovrättsförslagen i fråga om tillsättande av häradshövdingämbeten utan olägenhet kunna avskaffas och att dessa ämbeten lämpligen utan undantag böra sökas direkt hos Kungl. Maj:t. Samma ordning som för utnämning av häradshövdingar synes även böra gälla vid tillsättning av tingsdomartjänster. När häradshövding- eller tingsdomarbefattning blir ledig, bör således vederbörande hovrätt anmäla detta till Kungl. Maj:t, varefter befattningen kungöres till ansökan ledig genom justitiedepartementets försorg.

Det kan ifrågasättas, huruvida icke Kungl. Maj:t i samtliga fall vid tillsättande av häradshövding- och tingsdomarämbeten borde inhämta yttrande från en institution, som kunde väntas med högsta möjliga grad av oväld, sakkunskap och auktoritet avgiva förslag i ärendet. En sådan anordning synes så mycket mera påkallad som måhända, med hänsyn till de särskilda krav den nya rättegångsordningen kommer att ställa på underrettsordförandena, tillsättningen av häradshövdingämbetena i framtiden icke kommer att ske i lika hög grad efter anciennitetsprincipen, som hittills varit fallet. Även vid bestämmande av revisionssekreterarturen och utnämning av hovrättsråd, eventuellt också vid tillsättning av ordförande och vice ordförande å hovrättsdivisionerna, torde emellertid den ifrågasatta anordningen vara önskvärd. Domsagoutredningen får sålunda framföra det uppslaget, att en institution tillskapas för avgivande av förslag i berörda ärenden. Denna institution synes lämpligen kunna anknytas till de sammankomster mellan hovrätternas presidenter av icke officiell karaktär, som de senaste åren brukat förekomma. Vid behandling av ifrågavarande befordringsärenden kunde eventuellt förutom hovrättspresidenterna även deltaga ett par representanter för högsta domstolen.

Vad angår inskrivningsdomarbefattningarna torde även de böra tillsättas av Kungl. Maj:t, men härvidlag synas ansökningarna böra ingivas till vederbörande hovrätt, som med eget förslag överlämnar handlingarna till Kungl. Maj:t.

Angående tillsättningen av tingssekreterartjänster erinras, att de nuvarande sekreterar- och biträdande domarbefattningarna tillsättas av vederbörande hovrätt för ett budgetår i sänder. Enligt processlagberedningens förslag skola sekreterare förordnas av hovrätten för viss tid; biträdande domare skola antingen förordnas för viss tid eller utnämnas av Kungl. Maj:t. Enligt domsagoutredningens förslag skola biträdande domare ej finnas utan endast tingssekreterare, vilka kunna vara antingen fiskaler eller assessorer i hovrätt. Sekreterare av sist angivna slag motsvara närmast de biträdande domare, som enligt processlagberedningen skulle tillsättas på förordnande.

Beträffande tillsättningen av de för assessorer avsedda tingssekreterartjänsterna må framhållas, att endast ett begränsat antal assessorer kan bli tingssekreterare och att tjänstgöringen bör anordnas på sådant sätt, att såvitt möjligt assessorer frivilligt söka sig till ifrågavarande sekreterarplatser. Ansökningsrätten bör icke vara bunden vid vederbörande hovrätt, vilket är önskvärt bland annat med hänsyn till möjligheten att utjämna beföringsförhållandena mellan hovrätterna. Med hänsyn till berörda omständigheter torde det vara mest ändamålsenligt att hava ett centraliserat tillsättningsförfarande, så att Kungl. Maj:t utfärdar förordnande å befattningarna.

Då en för assessor avsedd sekreterarplats skall tillsättas, torde kungörelse därom böra utfärdas av den hovrätt, under vilken vederbörande domsaga lyder. Förslag till tjänsternas besättande synes böra avgivas av hovrätternas presidenter. Befattningarna böra normalt tillsättas för ett budgetår i sänder eller återstående del av sådan tid. I betraktande av den förut berörda önskvärldheten därav, att assessorerna i regel stanna längre tid som domsagosekreterare, bör emellertid förordnande kunna förlängas utan nytt kungörelseförfarande.

Det måste betonas, att assessorerna över huvud icke få anses hava någon rätt att efter förtjänst och skicklighet erhålla sekreterarbefattningar som de sökt. På grund av sin anställning som assessorer äro de skyldiga att tjänstgöra å den befattning, där de finnas behövlige. Deras ansökningar rörande sekreterarbefattningarna äro därför endast att betrakta som önskingar rörande sättet för tjänstgöringsskyldighetens fullgörande. Därest de sökande finnas mera behövlige för annan tjänstgöring, kan avgörande vikt icke fästas vid dessa önskingar. Å andra sidan måste, i den mån ansökningar till sekreterartjänst icke inkommit i erforderlig omfattning, assessor som icke sökt kunna utses till sekreterare. Även härvidlag böra hovrättspresidenterna avgiva förslag.

Vad härefter angår frågan om tillsättandet av de för fiskaler avsedda sekreterarbefattningarna, är denna fråga i viss mån av annan beskaffenhet än den föregående. Samtliga fiskaler skola obligatoriskt förordnas till sekrete-

rare, eventuellt ledamöter av rådhusrätter under viss tid. Något ansökningsförfarande synes då ej erforderligt. Det kan måhända förefalla ligga närmast till hands att i enlighet med såväl gällande ordning som processlagberedningens förslag låta hovrätterna var för sig förordna fiskaler till sekreterare i underlydande domsagor, därvid hovrätterna helt naturligt i regel förordna dem som äro fiskaler i vederbörande hovrätt. Häremot talar emellertid den för domsagoutredningen avgörande omständigheten, att domsagor med sekreterarplatser avsedda för fiskaler inom de olika hovrättsområdena förekomma i en omfattning, som ej svarar mot hovrätternas inbördes storlek. Under Svea hovrätt med 8 divisioner skola enligt domsagoutredningens förslag finnas 18 dylika sekreterarplatser. Under vardera av Göta hovrätt och hovrätten för Västra Sverige — efter uppdelning av den nuvarande Göta hovrätt den 1 oktober 1941 eller senare dag — ävensom under hovrätten över Skåne och Blekinge, varje hovrätt bestående av 2 divisioner, skola finnas 7 eller 8 sekreterarplatser för fiskaler samt under hovrätten för Övre Norrland med en division 2 dylika platser. Detta innebär, att per division i hovrätt skola finnas, under Svea hovrätt något över 2, under hovrätten för Övre Norrland 2 samt under de övriga hovrätterna 4 eller närmare 4 för fiskaler avsedda sekreterarplatser. Därest sekreterarplats alltid besättes med fiskal från den hovrätt under vilken vederbörande domsaga lyder, kan tydligen i betraktande av nämnda siffror väntas, att i vissa hovrätter sekreterartiden kommer att förlängas utöver den tid av tre år, som ansetts önskvärd, under det att i andra hovrätter motsvarande tid kommer att bliva kortare. Till undvikande av sådana olägenheter bör fiskal kunna förordnas till sekreterare i domsaga under annan hovrätt än den han tillhör.

Mot den föreslagna anordningen skulle kunna invändas, att om fiskaler i en hovrätt komme att tjänstgöra som tingssekreterare under en annan, den hovrätt de tillhöra undandrages uppsikten över deras verksamhet och berövas möjligheten att pröva deras skicklighet som underrättsdomare. Emeilertid torde detta icke kunna undvikas, då man icke kan fördela sekreterarna i jämn proportion på hovrätterna utan hänsyn till domsagornas storlek. Betydelsen av berörda olägenhet torde ej heller vara allt för stor. Det må framhållas, att den hovrätt, under vilken fiskal från annan hovrätt tjänstgör som tingssekreterare, kan meddela sistnämnda hovrätt gjorda iakttagelser rörande vederbörandes sätt att sköta sin befattning.

Med hänsyn till den omständigheten, att ifrågavarande sekreterartjänster sålunda icke alltid kunna besättas med fiskaler från den hovrätt under vilken domsagan lyder, torde ett centraliserat tillsättningsförfarande böra tillämpas även med avseende å dessa tjänster. Domsagoutredningen finner härutinnan lämpligt, att tjänsterna liksom nu tillsättas för ett budgetår i sänder, och föreslår den ordningen, att före varje budgetår hovrätterna till Kungl. Maj:t anmäla de fiskaler, som böra komma i åtanke för erhållande av sekreterarförordnande. Förslag till besättande av samtliga för fiskaler avsedda sekreterarplatser i riket för nästkommande budgetår bör därefter avgivas av hovrättspresidenterna. Givetvis bör vid tillsättningen av sekre-

terare beaktas, att kontinuiteten i domsagotjänstgöringen så långt möjligt bevaras och att fiskal ej utan tvingande skäl som sekreterare överflyttas från en domsaga till en annan.

Domsagoutredningen övergår härefter till frågan om tingsnotariernas och tingsnotarieaspiranternas tillsättning. För närvarande antagas oavlönade rättsbildade biträden av häradshövdingen genom privat överenskommelse med vederbörande. Hovrätterna hava emellertid infört den ordningen, att anmälan om anställningen sker till hovrätten. Förste och andre notarie förordnas som tidigare nämnts av hovrätten på häradshövdingens förslag, och avvikelser från förslaget bör enligt domsagostadgan icke ske, såframt ej synnerliga skäl därtill äro. 1936 års domsagokommitté föreslog, att befattning som förste eller andre notarie skulle av vederbörande hovrätt kungöras till ansökan ledig, och att hovrätten, sedan häradshövdingen avgivit yttrande, skulle — helt obunden av eventuellt förord — tillsätta befattningen. Avsikten med detta förslag var att inskränka häradshövdingarnas inflytande på tillsättningen och skapa garanti för fullt objektiva antagningsgrunder. I fråga om de oavlönade rättsbildade biträdena föreslog kommittén icke annan ändring i nuvarande ordning än att hovrätten skulle äga bestämma, huru många sådana biträden som i varje underlydande domsaga finge tjänstgöra med rätt att räkna tjänstgöringen som merit. Avsikten härmed var att åstadkomma en jämnare fördelning av arbetskraften i domsagorna. Kommitténs förslag i berörda hänseenden blev emellertid föremål för invändningar i de däröver avgivna yttrandena. Särskilt framhölls, att den som erhållit anställning i en domsaga borde få fullfölja sin notarie-tjänstgöring därstädes och icke behöva utträngas av utifrån kommande sökande; både ur notariernas och domsagoarbetets synpunkt måste en framtvungen förflyttning av notarier mellan olika domsagor verka olyckligt.

Vid bedömning av förevarande frågor må till en början fastslås, att den som börjat tjänstgöra i en domsaga som notarieaspirant normalt bör fullborda sin notarietjänstgöring i samma domsaga. Detta synes ur såväl domsagoarbetets som notariernas synpunkt så tydligt vara det bästa, att vidare skäl därför knappast behöva anföras. Hela notariesystemet bygger på jämn passagegång av notarierna i en domsaga utan överflyttningar från en domsaga till annan. En notarieaspirant bör också från början kunna beräkna sina utsikter till befördran och erhållande av meriter under notarietiden. Att exempelvis en person börjar som notarieaspirant i en domsaga och fortsätter som notarie i en annan bör väl i särskilda fall kunna förekomma men bör icke vara en normal ordning.

Åtgärder i syfte att främja objektiva antagningsgrunder och en lämplig fördelning av arbetskrafterna mellan domsagorna synas domsagoutredningen icke böra vidtagas på annat sätt än genom reglerande bestämmelser rörande den första anställningen i domsaga. Även om åtgärder i angivna syfte icke för närvarande äro trängande, torde de dock böra vidtagas i samband med att domsagoförvaltningen helt förstatligas och notarieaspiranterna inordnas

i denna förvaltning. Häradshövdingarna torde emellertid böra beredas ett väsentligt inflytande i fråga om notarieaspiranterns anställande i deras domsagor. I regel lära häradshövdingarna hava lika goda tillfällen som hovrätterna att bedöma sökandes kvalifikationer, och de hava själva ett mycket stort intresse av att erhålla dugliga biträden. Det torde sålunda vara lämpligt, att häradshövdingarna som regel taga initiativ till anställande av viss person såsom notarieaspirant.

Den tidigare av de juridiska föreningarna vid universitetet och Stockholms högskola bedrivna platsförmedlingsverksamheten på området har numera övertagits av den offentliga arbetsförmedlingen, som bedriver densamma å särskilda avdelningar för s. k. studentförmedling, i intim samverkan med vederbörande studentkårsorganisationer och hovrätternas sekreterarexpeditioner. Denna anordning synes fungera på ett tillfredsställande sätt; de vilka önska genomgå notarietjänstgöring erhålla god överblick över ledigblivande platser, och häradshövdingarna hava en institution att vända sig till, om de önska erhålla sökande till sina domsagor. Anledning lär ej föreligga att nu företaga någon ändring i fråga om denna platsförmedlingsverksamhet. Det bör i detta sammanhang erinras, att domsagoutredningens förslag rörande notariernas avlönings- och tjänstgöringsvillkor i och för sig är ägnat att främja en jämn fördelning av de nyexaminerade juriskandidaterna på domsagorna. Vid bifall till förslaget, att samtliga erforderliga rättsbildade biträden i domsagorna skola erhålla arvode, torde nämligen tillgänglig arbetskraft söka sig till de ställen där den behöves, i viss motsats till vad nu är fallet, då en stor del av de rättsbildade biträdena måste tjänstgöra utan ersättning och vid sådant förhållande helt naturligt samlas i domsagor med kansli i de större städerna eller å andra ur deras synpunkt välbelägna orter. En sådan spridning av arbetskraften främjas även vid genomförande av förslaget att under den tvååriga domsagotjänstgöringen förordnande som tingsnotarie skall hava innehafts under minst ett år för rätt till meritberäkning.

Även om med hänsyn till det anförda häradshövdingarna torde kunna i första hand åläggas omsorgen om anskaffandet av notarieaspiranter till domsagorna, lära likväl hovrätterna böra utöva en viss kontroll över anställandet. Domsagoutredningen föreslår sålunda, att tingsnotarieaspiranter liksom tingsnotarier förordnas av hovrätten på förslag av vederbörande häradshövding eller efter inhämtande av hans yttrande. Den i gällande domsagostadga upptagna föreskriften, att avvikelse från häradshövdingens förslag i fråga om förordnande av förste eller andre notarie ej bör ske, såframt ej synnerliga skäl därtill äro, synes väl starkt binda hovrätternas handlingsfrihet. Domsagoutredningen föreslår sålunda ett stadgande, att till tingsnotarie eller tingsnotarieaspirant skall förordnas den som häradshövdingen föreslagit, såframt ej särskilda skäl till annat förekomma. Härigenom torde hovrätterna erhålla tillräcklig befogenhet att vägra förordnanden, som av en eller annan orsak framstå som mindre lämpliga. Sålunda kunna hovrätterna därvid taga hänsyn till eventuell brist på sökande till

notarie- eller notarieaspirantanställning i andra domsagor. Det må erinras, att förordnande som notarieaspirant ej i och för sig medför rätt till arvode; såsom förut framhållits bör sådant arvode särskilt tilläggas vederbörande av hovrätten i anledning av att notarietjänst i domsaga står obesatt eller eljest i mån av tillgång på medel. Slutligen må anmärkas, att häradshövdingen givetvis bör kunna låta en juris kandidat liksom en juris studerande tjänstgöra i domsagan utan att vara av hovrätten förordnad notarieaspirant, men i sådant fall skall tjänstgöringen icke medföra någon rätt till meritberäkning.

I fråga om tillsättningen av icke rättsbildad personal synes egentligen endast den frågan vara tveksam, huruvida häradshövdingen eller hovrätten skall tillsätta densamma. För det förra alternativet talar den omständigheten, att hovrätten icke kan äga närmare kännedom om de sökande och att häradshövdingen intager den ställning som chef för domsagan, att det kan synas naturligt att han tillsätter personal i de grader, varom här är fråga. Det kan här nämnas, att vattenrättsdomaren tillsätter kontorsbiträde vid vattendomstol medelst konstitutorial. För det motsatta alternativet — att hovrätten tillsätter — kan emellertid anföras den stora vikten av, att de högre icke rättsbildade befattningshavarna bliva väl kvalificerade och icke utan vidare tillsättas efter anciennitet. Med hänsyn till sistnämnda förhållande synes det domsagoutredningen önskvärt, att överordnad myndighet har att utse dessa befattningshavare. Det torde emellertid knappast vara skäl att göra någon skillnad i tillsättningsförfarandet med avseende å olika slag av tjänster för icke rättsbildad personal. Med hänsyn till det anförda får domsagoutredningen föreslå, att samtliga ordinarie, extra ordinarie och extra befattningar för icke rättsbildad personal tillsättas av hovrätten på förslag av häradshövdingen. Ansökningsförfarande i vanlig ordning genom häradshövdingens försorg torde böra föregå upprättande av förslag till ordinarie befattningar. Sistnämnda befattningar böra tillsättas medelst konstitutorial.

E. Expensutgifter och medelsförvaltning i domsagorna.

Sportelsystemets avskaffande måste, såsom i domsagoutredningens direktiv framhållits, medföra att staten påtager sig kostnaderna för domsagornas förvaltning, i den mån det ej tillkommer de tingshusbyggnadsskyldiga att sörja härför. Staten bör sålunda övertaga — förutom all kostnad för personalens avlönande — även övriga förvaltningsutgifter, vilka nu åvila häradshövdingen. Emellertid är, såsom av förut lämnad redogörelse framgår, gränsen mellan häradshövdingens och de tingshusbyggnadsskyldigas åligganden på detta område svävande och i praxis olika dragen i skilda domsagor.

Genom särskilda sakkunniga verkställdes år 1936 utredning angående revision av bestämmelserna om tingshusbyggnadsskyldigheten (stat. off. utred. 1936: 37). De sakkunniga föreslogo, att tingshusbyggnadsskyldigheten fort-

farande skulle vila å tingslaget, vilket föreslogs organiserat efter mönster från kommunallagarna för handhavande av detta bestyr. I fråga om skyldighetens omfattning förordade de sakkunniga en fixering av densamma i huvudsaklig överensstämmelse med den i allmänhet rådande praxis. Över de sakkunnigas förslag avgav domsagoutredningen utlåtande den 16 september 1938, däri utredningen förklarade, att ur de synpunkter, utredningen hade att företräda, en lösning av frågan syntes kunna ske antingen i huvudsaklig överensstämmelse med sakkunnigförslaget eller genom statens övertagande av tingshusbyggnadsskyldigheten. Samtidigt förklarade emellertid utredningen, att den planerade omläggningen av häradshövdingarnas avlöningssystem icke gärna kunde träda i kraft utan att frågan löstes i ena eller andra riktningen. Därest tingshusbyggnadsskyldigheten, såsom föreslagits, skulle kvarbliva hos tingslagen, måste nämligen vid häradshövdingarnas befrielse från förvaltningsutgifterna en klar gräns uppdragas mellan statens och tingslagens ekonomiska skyldigheter. Gentemot den föreslagna gränsdragningen framförde domsagoutredningen vissa detaljmärkningar.

Frågan om en revision av bestämmelserna om tingshusbyggnadsskyldigheten är fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Vid sådant förhållande kan domsagoutredningen — som själv icke har att taga ståndpunkt till frågan om tingshusbyggnadsskyldigheten bör kvarbliva hos de lokala menigheterna — icke vid sina beräkningar utgå från någon väsentlig ändring i nu rådande förhållanden. Utredningen förutsätter fördenskull, att tillsvidare tingshusbyggnadsskyldigheten kvarbliver hos tingslagen i den omfattning, som föreslagits i sakkunnigbetänkandet, med de av domsagoutredningen ifrågasatta modifikationerna. Tingslagen förutsättas i enlighet härmed skola dels hålla lokaler för häradsrättens sammanträden jämte häradsfängelse ävensom kansli- och arkivlokaler, allt med möbler och inventarier, inbegripet erforderliga kassaskåp men icke skriv- och räknemaskiner eller andra kontorsapparater, dels bekosta städning, renhållning, uppvärmning och belysning beträffande samtliga lokaler, dels ock avlöna vaktmästare. Alla andra förvaltningskostnader förutsättas däremot övertagna av statsverket.

De förvaltningskostnader — utöver avlöningar — för vilka statsverket skall svara omfatta sålunda kostnaderna för all skrivmateriel, skrivmaskiner, räknemaskiner, diktafonanläggningar och andra kontorsapparater, fastighetsböcker, rotlar, diaries, kontorsböcker och dylikt, inbindning av protokoll och handlingar ävensom telefon. Det må anmärkas, att fastighetsböcker redan bekostas av statsverket och att härför utgår särskilt anslag. Utöver vad nu angivits torde statsverket även böra bekosta erforderligt antal exemplar av den vanliga lageditionen samt av statskalendern, Nytt Juridiskt Arkiv och annan löpande litteratur, som finnes nödig. I detta sammanhang må framhållas, att riksdagstryck, kommittébetänkanden och dylikt böra i erforderlig omfattning tillställas domsagokanslierna kostnadsfritt.

För nu angivna förvaltningsutgifter torde böra beräknas ett för alla domsagor gemensamt anslag att i lämplig fördelning ställas till hovrätternas disposition, vilket anslag åtminstone till en början torde böra utgå som förslags-

anslag. För beräkning av anslaget torde häradshövdingarna för varje budgetår, inom tid som hovrätten bestämmer, böra insända förslag till omkostnadsstat för domsagorna, vilka förslag kunna ligga till grund för hovrätternas framställningar för uppgörande av statsverkspropositionen.

Vid statens övertagande av förvaltningsutgifterna för domsagorna böra häradshövdingarna eller eventuellt tingslagen tillhöriga, för domsagoarbetet erforderliga skrivmaskiner och andra kontorsapparater samt skrivmateriel och kontorsutensilier på begäran inlösas efter värdering.

Hovrätterna böra enligt domsagoutredningens förslag disponera samtliga anslag för domsagoförvaltningen. Domsagopersonalens avlöningsförmåner — med undantag för ersättning till tillfälliga biträden — skola direkt utbetalas till vederbörande av hovrätterna. Expensmedel jämte ersättning till tillfälliga biträden skola av hovrätterna fördelas på domsagorna och i första hand redovisas till hovrätterna. Det synes innebära en förenkling och rationalisering av medelsförvaltning och redovisning, att länsstyrelserna, som nu handhava utbetalandet av de statliga avlöningsförmånerna till domsagopersonalen, helt frigöras från befattning med domsagoförvaltningen och att ifrågakvarande bestyr läggas på hovrätterna, som hava överinseendet över personalen i domsagorna. De nya uppgifter, som sålunda tilläggas hovrätterna, medföra emellertid en ej ringa arbetsökning för deras kanslipersonal. I Svea hovrätt torde för den ekonomiska förvaltningen beträffande såväl själva hovrätten som underlydande domsagor böra inrättas en särskild kamrerartjänst i lönegraden A 24. I övriga hovrätter torde, sedan nuvarande Göta hovrätt uppdelats i två ungefär jämstora hovrätter, ifrågakvarande bestyr kunna handhavas av sekreteraren. För att bereda kamreraren, respektive sekreterarna nödigt biträde i förevarande hänseende torde, åtminstone i de flesta hovrätterna, böra inrättas en ny tjänst i någon av de lägre lönegraderna. Angående medelsförvaltning, bokföring och redovisning torde riksräkenskapsverket böra utfärda närmare föreskrifter.

F. Övergången till den nya ordningen.

Vid beräkningar, som domsagoutredningen verkställt, har visat sig, att häradshövdingarna i 100 av de 116 domsagorna komma att vid den föreslagna löneregleringen erhålla minskade inkomster i förhållande till vad de åtnjutit i medeltal under femårsperioden 1934—1938. Domsagoutredningen finner skäligt, att häradshövdingar, som vid övergång å den nya avlöningsstaten erhålla minskade avlöningsförmåner, beredas en övergångsersättning i principiell anslutning till vad som tillerkändes landssekreterare och landskamrerare, då deras sportler indrogos genom löneregleringen för landsstatstjänstemännen år 1925. Denna övergångsersättning torde dock ej ens från början böra utgå med hela skillnadsbeloppet mellan inkomsterna enligt nuvarande ordning och de nya löneförmånerna. Hänsyn bör nämligen härvidlag tagas dels till de förbättrade pensionsförmånerna ävensom ersättning för

sjukvård m. m., som skall utgå enligt förslaget, dels ock därtill, att härads-hövdingarnas inkomster de senaste åren i allmänhet stigit ej obetydligt på grund av ökade sportler. Domsagoutredningen föreslår sålunda, att ifrå-gavarande ersättning under första övergångsåret bestämmas till fyra femtedelar av skillnaden mellan å ena sidan vederbörande häradshövdingens medelinkomst under de fem kalenderåren närmast före löneregleringens ikraftträdande och å andra sidan de nya avlöningsbeloppen, beräknade till lönen efter löne-grad B 2 jämte utgående avlöningsförstärkning; hänsyn torde ej böra tagas till det rörliga tillägget, som för närvarande ungefär motsvarar höjningen av pensionsavgifterna. De sålunda erhållna beloppen föreslås avrundade till närmaste jämna hundratal kronor samt maximerade till 10,000 kronor. Be-träffande domsaga, där ersättning för förlorad lösen för in-teckningsförnyel-ser tidigare blivit indragen, bör givetvis övergångsersättning beräknas som om förstnämnda slags ersättning aldrig hade utgått. Övergångsersättning föreslås för varje år efter det första, sedan den nya löneregleringen trätt i kraft, skola minskas med en tiondel av det ursprungliga beloppet, så att ersättningarna efter 10 år äro helt avskrivna. För att giva en föreställning om storleken av ifrå-gavarande ersättningsbelopp har i bil. D angivits vad desamma skulle uppgå till, därest häradshövdingarnas inkomster under fem-årsperioden 1934—1938 lades till grund för beloppens storlek.

Vidare torde böra meddelas en övergångsbestämmelse av innebörd, att det ovillkorliga förbud mot innehav av vissa uppdrag, som förslagits beträ-fande häradshövdingarna, under de första 10 åren efter den nya löneregle- ringens ikraftträdande ej skall gälla sådana uppdrag som innehavas vid nämnda ikraftträdande; med avseende å dessa uppdrag synes dock — därest innehav av motsvarande slags uppdrag såvitt angår andra tjänstemän enligt avlöningsreglementet är beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd — sådant till- stånd böra utgöra villkor för häradshövdingens fortsatta innehav av dylikt uppdrag.

Slutligen lär för häradshövdingarnas vidkommande även erfordras en övergångsbestämmelse i fråga om skyldigheten att avgå med pension. För häradshövding, som utnämnts före den 1 juli 1935 och icke anmält, att han önskar övergå å den från nämnda dag gällande ordningen, inträder enligt nuvarande bestämmelser avgångsskyldighet först vid 70 års ålder. I sam- band med det nya avlöningssystemets genomförande bör denna åldersgräns sänkas till den för övriga häradshövdingar redan gällande åldern av 67 år. Denna sänkning torde dock böra vidtagas efter hand. Domsagoutredningen föreslår sålunda, att för häradshövdingar, som övergå på den nya lönestaten, ifrå-gavarande åldersgräns skall bibehållas vid 70 år under de två åren när- mast efter den nya lönestatens ikraftträdande, därefter under två år utgöra 69 år, under de två följande åren 68 år samt först därefter bliva 67 år. Därest det nya lönesystemet skulle träda i kraft den 1 juli 1941, skulle så- ledes sänkningen av åldersgränsen till 67 år bliva fullt genomförd den 1 juli 1947. En sänkning av åldern för skyldighet att avgå synes synnerligen lägligt kunna vidtagas under ifrå-gavarande tidrymd. Endast förhållandevis

få häradshövdingar uppnå nämligen därunder den ålder, då avgångsskyldigheten inträder; av de nuvarande häradshövdingarna äro 18 födda under 9-årsperioden 1871—1879. Sänkningen av åldersgränsen kommer således icke att medföra, att något särskilt stort antal häradshövdingämbeten bliva lediga inom en kort tidrymd. Vidare är det synnerligen önskvärt, att den tidigare pensionsåldern är fullt genomförd mot slutet av 1940-talet, varigenom den höjning av åldern vid befordran till häradshövding, som på grund av förut angivna omständigheter eljest kan väntas inträda vid denna tidpunkt, i någon mån motverkas.

Med hänsyn bland annat till de särskilda övergångsförmåner, som sålunda erbjudas, vill domsagoutredningen förmoda, att häradshövdingarna allmänt komma att övergå på den nya lönestaten. Skulle så icke vara fallet beträffande någon häradshövding, lärer förvaltningen av hans domsaga i allt fall böra förstatligas på förut angivet sätt; det måste nämligen vara förknippat med stora olägenheter att efter hand genomföra förstatligande av förvaltningen i de olika domsagorna. Till sådan häradshövding böra fortfarande utgå lön och tjänstgöringspenningar enligt hittills gällande ordning. Där emot böra förvaltningskostnadsbidrag, dyrtidstillägg, stämpelprovision och partiell löneförbättring icke vidare förekomma. Det vill synas, att häradshövdingarna icke äga något rättsligen grundat anspråk på att lösensatserna i expeditionslösenförordningen skola bibehållas just vid sina nuvarande belopp, vilka bestämts med hänsyn till att häradshövdingarna skulle svara för förvaltningskostnaderna. Vad angår ersättningen för förlorad lösen för in-teckningsförnyelser har densamma förutsatts skola utgå, så länge den nuvarande löneregleringen är gällande, men även därunder kunna bliva föremål för jämkning i fråga om beloppen. Vid statens övertagande av alla förvaltningsutgifter torde i varje fall häradshövding, som ej övergår på den nya lönestaten, böra vidkännas en icke obetydlig minskning i löseninkomsterna, samtidigt som ersättningen för lösen för in-teckningsförnyelser bör upphöra.

Vad beträffar övergången till den nya personalorganisationen i övrigt synas bestämmelser i vissa hänseenden nödvändiga. Den föreslagna förkortningen av notarietiden torde sålunda såväl med hänsyn till domsagoarbetet som till notarierna själva böra genomföras i ett par etapper. Domsagoutredningen föreslår i detta hänseende, att vid nyorganisationens ikraftträdande notarietiden sänkes till $2\frac{1}{2}$ år samt att sänkning till två år vidtages först tre år därefter. Eljest skulle måhända svårigheter uppkomma att organisera domsagoarbetet och alltför många notarier samtidigt eller inom kort tidrymd lämna domsagorna för att söka annan anställning.

I fråga om nyorganisationen av den icke rättsbildade personalen torde en övergångstid av fem år böra stadgas, under vilken de av domsagoutredningen föreslagna tjänsterna för sådan personal kunna stå obesatta. Häradshövdingarna böra beredas god tid att anskaffa och utbilda erforderliga biträden, särskilt mera kvalificerade som kunna bliva lämpliga för tjänsterna

i 11 och 7 lönegraderna. I avbidan på att dessa tjänster bliva vederbörligen besatta böra notarier till större antal än som föreslagits i det föregående kunna vara anställda i domsagorna. Domsagoutredningen föreslår sålunda, att i domsaga, där under övergångstiden tjänst i 11 eller 7 lönegraden står obesatt, tingsnotarie i stället må kunna förordnas, även om därigenom det av domsagoutredningen i bil. B angivna antalet notarier i domsagan överskrides. En sådan anordning underlättas genom att notariatiden icke omedelbart sänkes till två år. Hovrätterna torde på förslag av vederbörande häradshövding böra för varje domsaga meddela erforderliga föreskrifter angående övergången till den nya organisationen. I särskilda fall torde en längre övergångstid än fem år kunna bliva behöflig, exempelvis om uppläggnings av de nya fastighetsböckerna icke hunnit avslutas inom denna tid. För dylika fall bör Kungl. Maj:t kunna meddela särskilda bestämmelser.

Vid övergången till den nya ordningen böra givetvis i regel de av häradshövdingarna nu anställda icke rättsbildade biträdena erhålla statsanställning å lämplig ordinarie eller extra ordinarie tjänst. Emellertid torde en del av dessa biträden på grund av ålder eller annan orsak vara mindre arbetsföra, varför de ej böra erhålla sådan anställning. Ofta kunna dessa biträden påräkna endast ytterst obetydliga pensionsförmåner. Föreningen Sveriges häradshövdingar har i skrivelse år 1936 hos Kungl. Maj:t hemställt om åtgärder för att bereda pension av statsmedel åt sådana domsagobiträden, som under en längre följd av år ägnat huvudsakliga delen av sin arbetskraft åt domsagoarbetet men på grund av ålder eller sjukdom icke längre kunna uppehålla sina befattningar. Denna framställning har efter remiss till statskontoret överlämnats till domsagoutredningen att tagas i övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag. Utredningen finner för sin del, att ifrågavarande biträden i allmänhet böra komma i åtnjutande av statspension men att frågan härom bör prövas individuellt efter framställning i varje särskilt fall.

G. Kostnadsberäkningar.

För beräkning av statsverkets årliga kostnad vid genomförande av domsagoutredningens förslag och den nettokostnadsökning, som därav uppkommer för statsverket i jämförelse med nuvarande förhållanden, har utredningen uppgjort följande sammanställningar.

Årliga kostnaden för domsagoförvaltningen efter genomförande av domsagoutredningens förslag.

I. Avlöningar.

116 häradshövdingar			
Lön i lönegrad B 2	1 856 000		
Avlöningsförstärkningar	261 250	2 117 250	
3 tingsdomare i lönegraden A 30			
Lön beräknad efter 33 löneklassen		40 050	
4 inskrivningsdomare i lönegraden A 29			
Lön beräknad efter 32 löneklassen		51 510	2 208 810

8 tingssekreterare som äro hovrättsassessorer		
Lön beräknad efter 29 löneklassen å E-ort	84 840	
43 tingssekreterare som äro hovrättsfiskaler		
Lön beräknad efter 21 löneklassen å E-ort	292 056	
258 tingsnotarier		
Arvode efter 3 600 kronor om året	928 800	1 305 696
119 icke rättsbildade befattningshavare i lönegrad A 11		
Lön beräknad efter 15 löneklassen å E-ort	559 062	
33 icke rättsbildade befattningshavare i lönegrad A 7		
Lön beräknad efter 11 löneklassen å E-ort	126 819	
97 icke rättsbildade befattningshavare i lönegrad A 4		
Lön beräknad efter 8 löneklassen å E-ort	325 629	1 011 510
Rörligt tillägg efter 6 % till förenämnda befattningshavare med undan- tag för tingsnotarier		162 834
Kallortstillägg		10 920
Icke-ordinarie icke rättsbildad personal		220 000
Tingstolkar		4 000
		<u>4 923 770</u>

II. Omkostnader.

Skrivmateriel m. m.	100 000	
Inbinding	40 000	
Litteratur	20 000	
Telefon	60 000	
Resekostnader	80 000	300 000
		<u>Samtliga kostnader 5 223 770.</u>

Statsverkets nuvarande kostnad för domsagoförvaltningen jämte inkomster som enligt domsagoutredningens förslag skola tillföras statsverket vid domsagoförvaltningens förstatligande.

I. Kostnader för domsagoförvaltningen.

Nettoutgifter för avlöningsförmåner enligt avlöningsstaten 1939/40 (inberäknat belopp motsvarande de i domsagorna tjänstgörande hovrättsassessorernas pensionsavgifter) . . .	1 903 000	
Dyrtidstillägg till häradshövdingar och notarier samt inskri- vningsdomaren i Södra Roslags domsaga beräknat efter 34 %	494 000	
Reseersättningar vid justitiestaten i domsagorna enligt staten 1939/40	23 000	2 420 000

II. Inkomster som skola tillföras statsverket.

Häradshövdingarnas inkomst av lösen beräknad efter medel- talet för åren 1934—1938	1 859 000	
Häradshövdingarnas stämpelprovision beräknad efter medel- talet för åren 1934—1938	182 000	
Kommissionärsarvoden beräknade efter medeltalet för åren 1934—1938	117 000	2 158 000
		<u>Summa kronor 4 578 000</u>

Till belysning av sammanställningarna må ytterligare anmärkas följande. Avlöningsförmånerna till personalen äro beräknade utan avdrag för pensionsavgifterna. Enligt gällande ordning vidkännas häradshövdingarna icke någon avgift för sin tjänstepension och förhållandevis ringa avgift för familjepensionen. Enligt förslaget skola de vidkännas avdrag såsom befattningshavare i lönegraden B 2. Av övrig domsagopersonal hava för närvarande endast de hovrättsassessorer, vilka tjänstgöra som biträdande domare eller sekreterare, pensionsrätt; då avdrag för deras pensionsavgifter gjorts i statberäkningarna för innevarande budgetår, hava dessa avgifter måst tilläggas i sammanställningen här ovan. Enligt förslaget skola tings- och inskrivningsdomare, tingssekreterare samt ordinarie och extra ordinarie icke rättsbildad personal hava tjänste- och familjepensionsrätt samt vidkännas avdrag härför. Pensionsavdragen enligt förslaget uppgå till sammanlagt omkring 190 000 kronor mot omkring 35 000 kronor enligt gällande ordning. Skillnaden i utbetalda årliga avlöningsförmåner enligt förslaget och enligt gällande ordning är således omkring 155 000 kronor mindre än vad av sammanställningen framgår.

Omkostnadsberäkningarna enligt förslaget grunda sig såvitt skrivmateriel angår på häradshövdingarnas till statistiska centralbyrån för de senaste fem åren avlämnade uppgifter. Utgifterna i berörda hänseende under dessa år hava växlat mellan omkring 90 000 och 78 000 kronor. Ett statligt anslag för ifrågasvarande ändamål torde icke böra beräknas lägre än till 100 000 kronor. Häri är dock icke inräknad kostnad för diktafoner, vilka som förut nämnts i den mån de anskaffas draga betydande utgifter. Kostnaden för inbindning och telefon har hittills i regel bestritts av de tingshusbyggnadsskyldiga, i enstaka fall även vissa utgifter för litteratur. Beträffande resekostnader utgår innevarande budgetår ett anslag å 23 000 kronor för att bestrida sådana resekostnader, för vilka häradshövdingarna äga uppbära ersättning av statsverket. De av häradshövdingarna själva bestridda resekostnaderna hava under år 1938 uppgått till omkring 40 000 kronor enligt de av dem själva lämnade uppgifterna. Då ersättning för alla resor i framtiden skall utgå enligt resereglementet, torde reseanslaget lämpligen kunna beräknas till 80 000 kronor.

De nuvarande lösenavgifterna böra vid löneregleringens ikraftträdande indragas till statsverket, därvid enligt 5 § i expeditionslösenförordningen i stället för lösen skall utgå stämpel till motsvarande belopp. Det kan ifrågasättas, huruvida icke de sammanlagda stämpelavgifterna i detta sammanhang borde underkastas en allmän revision. Emellertid torde i samband med processreformens genomförande ett helt nytt system med rättegångsavgifter i stället för stämpel å domboksutdrag komma att införas. I avbidan härå torde ej nu någon ändring i gällande lösen- och stämpelsatser böra vidtagas. Stämpelavgifterna beträffande inskrivningsväsendet lära även vara i behov av revision efter genomförande av inskrivningsreformen och den nu förevarande löneregleringen. Domsagoutredningen har emellertid ej anledning att närmare ingå på nu berörda spörsmål. Det bör dock framhållas, att sedan avlöningssystemet frigjorts från lösenavgifterna och dessa omvandlats till stämpelav-

gifter; avgifternas belopp kunna mera fritt bestämmas i enlighet med vad ur sakliga synpunkter finnes lämpligt.

Stämpelprovision skall ej vidare tillgodoräknas häradsförvaltingarna av postverket. Kommissionärsarvodena böra som förut framhållits förvandlas till stämpelavgifter.

I beräkningarna hava icke upptagits de ökade kostnaderna i anledning av hovrätternas utvidgade ekonomiska förvaltning. Dessa jämförelsevis mindre betydande kostnader kunna måhända till någon del uppvägas av minskade utgifter för länsstyrelserna i anledning av deras befrielse från all befattning med domsagoförvaltningen.

Merkostnaden för statsverket enligt förslaget kan måhända synas betydande, även om hänsyn toges till att pensionsavdragen å lönerna icke beräknats samt att en del utgifter övertagits från de tingshusbyggnadsskyldiga. Med hänsynstagande till nämnda omständigheter kan den årliga merkostnaden för det allmänna, fränsett kostnaden för de förhöjda pensionerna, beräknas till ej fullt 400 000 kronor. Framhållas må, att denna merkostnad nästan helt beror på ökade löneförmåner åt den underordnade personalen i domsagorna. Förslaget kan sägas innebära, att de nu av staten svagt avlönade notarierna erhålla förbättrade löneförmåner och att de nu utan lön privat anställda »extra notarierna» ersättas av förhållandevis väl avlönade icke rättsbildade biträden. Betänkligheter böra icke möta mot att staten för sådant ändamål vidkännes även en rätt betydande utgiftsökning.

Fränsett de årliga kostnaderna krävas vissa övergångs- och engångsutgifter. De föreslagna övergångsersättningarna till häradsförvaltingarna skulle enligt beräkningar grundade på femårsperioden 1934—1938 under första övergångsåret kräva ett belopp av 296 800 kronor. Detta belopp skall automatiskt minskas med en tiondel varje följande år under övergångstiden; minskningen kommer emellertid att bliva mera omfattande på grund av häradsförvaltingars avgång. Vidare erfordras ett engångsanslag för inlösen av skrivmaskiner och andra kontorsmaskiner samt skriv- och kontorsmateriel i övrigt, vilket förslagsvis torde kunna upptagas till 150 000 kronor. Härtill synes eventuellt böra komma ett engångsanslag för inköp av litteratur till domsagokanslierna, varmed närmast åsyftas äldre årgångar av Nytt Juridiskt Arkiv, vilket anslagsbehov kan uppskattas till 100 000 kronor.

Särskilt yttrande

av ledamöterna *Gustafsson och Eriksson.*

Då vi icke kunna biträda majoritetens inom domsagoutredningen förslag till löneställning för häradshövdingarna är detta ej beroende på att vi förbise vikten av en god löneställning för domarna och behovet av att därigenom erhålla en god och tillfredsställande rekrytering av domarekåren. I dessa hänseenden instämma vi tillfullo i vad som anförts såväl av föredragande departementschefen vid utredningens igångsättande som av domsagoutredningen i detta betänkande. Vi kunna emellertid icke bortse från de lönesättningar, som av statsmakterna nyligen beslutats för andra chefsbefattningar inom statsförvaltningen, eller medverka till fastställande av en löneställning för häradshövdingarna, som i och för sig måste inbjuda till ny omprövning av lönerna för chefsbefattningarna inom statsförvaltningen. Då Kungl. Maj:t uppdragit åt särskilda sakkunniga att inom finansdepartementet biträda med viss omprövning av lönegradsplaceringen för befattningshavare vid allmänna civilförvaltningen, har nämligen i departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet uttryckligen föreskrivits att de sakkunniga vid arbetets bedrivande böra utgå från gällande verkschefslöner.

Enär häradshövdingebefattningarna skola tillsättas medelst fullmakt bör jämförelse ifråga om löneställningen sökas med sådana chefsbefattningar inom den civila statsförvaltningen, som likaledes tillsättas medelst fullmakt. Dessa befattningar, vilka tillhöra löneplan B i civila avlöningsreglementet, äro alla att betrakta såsom sluttjänster, till vilka utnämning i regel sker vid avsevärt framskriden levnadsålder.

Vi måste även taga avstånd från vissa delar av den motivering, som av majoriteten anförts till stöd för dess förslag. Förekomsten av avlönade statliga uppdrag vid sidan av den innehavda statstjänsten, torde icke vara så allmänt förekommande bland de under löneplan B upptagna chefstjänstemännen att nämnda förhållande kan ha motiverat en lägre löneställning, än vad eljest skulle fastställts. Jämförelsen med provinsialläkares årsinkomster måste även vara missvisande. Överhuvud är det synnerligen svårt att jämföra löneställningen för en tjänsteman, som avlönas delvis med fast lön och delvis med inkomster för utförda prestationer enligt taxa, med en tjänsteman, för vilken föreslås fast årslön. Det måste också uppmärksammas i detta sammanhang att förste provinsialläkare i lönehänseende hänförs till lönegrad A 30.

Enär enligt förslaget endast ett fåtal av häradshövdingarna — ett tjugotal å de minst arbetstyngda domsagorna — skola åtnjuta minimilöner utan

avlöningsförstärkning, hava vi övertvägt huruvida icke en inplacering i lönegrad B 1 kunde vara skälig. Med hänsyn till att vi anse oss böra biträda majoritetens förslag om en löneställning av 21 000 kronor för häradshövdingarna i de största domsagorna, och då vi anse att skillnaden i löneställning mellan de minsta och största domsagorna icke bör utgöra mera än 6 000 kronor per år, ha vi emellertid ansett att minimilönen bör fastställas till 15 000 kronor. Årslönen för häradshövding i de minsta domsagorna, vilka ej åtnjuta avlöningsförstärkning, blir därigenom lika med den som gäller för regementschefer m. fl. beställningshavare vid försvarsväsendet.

Beträffande domsagornas hänförande till lönegrupper biträda vi majoritetens förslag. Vi föreslå att avlöningsförstärkningens belopp fastställas till respektive 1 500, 3 000, 4 500 och 6 000 kronor. Med utgående från en minimilön av 15 000 kronor, bli alltså de sammanlagda löneförmånerna i de särskilda grupperna, utom rörligt tillägg, 15 000, 16 500, 18 000, 19 500 och 21 000 kronor. Vårt förslag påkallar ändring i civila avlöningsreglementet antingen så att i löneplan B införes en ny lönegrad med årslön 15 000 kronor, varjämte avlöningsförstärkningarnas belopp införes i ett särskilt moment i 49 §, eller ock så att, i anslutning till vad som i vissa andra fall skett, såväl grundlönebeloppet som avlöningsförstärkningarnas belopp införes i nyssnämnda paragraf av avlöningsreglementet.

Ehuru frågan om revision av pensioneringsbestämmelserna är föremål för särskild utredning och sålunda icke direkt hör under domsagoutredningens arbetsområde, torde ändock pensionsfrågan för häradshövdingarna böra något beröras. För närvarande äro beträffande medelst fullmakt tillsatta befattningshavare särskilda pensionsunderlag fastställda ej mindre för de olika lönegraderna tillhörande löneplan B, än även för den ifråga om årslönens belopp mellan lönegraderna B 1 och B 2 liggande löneklassen för regementschef m. fl. För löneplan C har emellertid fastställts gemensamma pensionsunderlag för flera lönegrader. Sålunda är till exempel pensionsunderlaget det samma för samtliga lönegrader C 5—C 9 (årslönebelopp C 5 13 000 kronor och C 9 17 000 kronor). Då i anslutning till sistnämnda förhållande samma pensionsunderlag bör kunna fastställas för lönegraderna B 1 och B 2 (årslönebelopp B 1 14 000 kronor och B 2 16 000 kronor) blir det av oss föreslagna årslönebeloppet för häradshövdingar, 15 000 kronor, utan inverkan i pensionshänseende. Pensionsunderlaget för häradshövding blir då lika med vattenrättsdomares pensionsunderlag, vilket också måste anses vara riktigt. Det ligger givetvis utanför vår uppgift att söka bedöma den inbördes relationen mellan pensionsunderlagen för befattningshavare tillhörande de högsta lönegraderna i löneplanen A och pensionsunderlagen för löneplanerna B resp. C. Det synes oss emellertid som om denna fråga vore förtjänt av omprövning. Vi ha emellertid med det anförda velat framhålla att vi icke avse att pensionsunderlaget skall fastställas till lägre belopp för häradshövding än för vattenrättsdomare.

BILAGOR

Novi Sad
Belgrad
Srebrenica
Sofia
Ljubljana
Zagreb
Lisabon
Pariz
London
Amsterdam
Bern
Brno
Budapest
Cottbus
Dresden
Frankfurt
Hamburg
Helsinki
Köln
Leningrad
Ljubljana
München
Nürnberg
Opatowitz
Prag
Rostock
Tübingen
Wien
Zürich

BILLAGOR

Bil. A.

Häradshövdingarnas nettobehållning av domsagorna.

	Medeltal åren 1929—1938	Medeltal åren 1934—1938	År 1938
Norra Roslags	18 771	19 502	18 890
Mellersta Roslags	16 121	16 547	16 368
Stockholms läns västra	16 972	16 417	19 531
Södra Roslags	55 766	64 395	74 282
Sollentuna och Färentuna	33 040 ¹	37 251 ¹	34 849
Södertörns	44 995 ²	49 111 ²	48 019
Uppsala läns södra	24 011	24 669	25 397
Uppsala läns norra	25 716	25 610	22 318
Nyköpings	22 363	23 776	23 626
Oppunda och Villåttinge	23 382	24 840	25 367
Livgedingets	19 187	19 727	21 115
Gotlands norra	18 404 ³	20 320	19 941
Gotlands södra	18 205	18 274	20 136
Östersysslets	18 708	17 969	18 973
Mellansysslets	20 250 ⁴	20 143	22 089
Södersysslets	16 143	16 595	16 342
Nordmarks	17 826	18 266	17 142
Jösse	19 077	20 922	20 972
Fryksdals	20 132	21 922	20 581
Älvdals och Nyeds	18 513	18 329	18 018
Östernärkes	21 370	21 451	23 000
Västernärkes	20 125	20 992	24 811
Nora	23 735	29 634	27 357
Lindes	19 465	19 422	19 184
Västmanlands mellersta	21 434	22 413	32 102
Västmanlands västra	23 674	25 279	31 041
Västmanlands östra	18 709	18 561	20 612
Falu	22 513	23 517	24 268
Hedemora	24 019	26 641	35 520
Västerbergslags	19 460	20 222	27 551
Näs och Malungs	21 360	22 322	19 081
Nedansiljans	23 126	24 646	27 253
Ovansiljans	20 463	20 076	22 796
Gästriklands östra	19 198	19 939	20 683
Gästriklands västra	18 110	19 087	20 076
Bollnäs	19 691	20 964	20 812

¹ Ersättning för förlorad lösen å in-teckningsförnyelser 5 350 kr. årligen indragen fr. o. m. den 8/2 1936. Medeltalen likväl beräknade såsom om ersättning utgått samtliga år fr. o. m. 1935.

² Ersättning för förlorad lösen å in-teckningsförnyelser 6 200 kr. indragen fr. o. m. den 1/11 1936. Medeltalen likväl beräknade såsom om ersättning utgått samtliga år fr. o. m. 1935.

³ Fullständiga uppgifter saknas för år 1931. Året ej inräknat i medeltalet.

⁴ Fullständiga uppgifter saknas för år 1930. Året ej inräknat i medeltalet.

	Medeltal åren 1929—1938	Medeltal åren 1934—1938	År 1938
Sydöstra Hälsinglands	19 153	18 914	20 081
Norra Hälsinglands	21 675	20 701	21 572
Västra Hälsinglands	22 815	23 900	21 897
Medelpads västra	24 956	26 556	32 228
Medelpads östra	21 319	22 577	23 727
Ångermanlands södra	20 727 ¹	21 930	24 699
Ångermanlands mellersta	18 267	19 682	20 547
Ångermanlands västra	20 343	21 095	22 797
Ångermanlands norra	20 805 ²	23 152	30 984
Jämtlands östra	19 439	18 500	22 005
Jämtlands norra	22 035	21 268	21 617
Jämtlands västra	18 759	18 527	20 488
Härjedalens	17 668	18 226	16 439
Kinda och Ydre	15 950	15 308	14 171
Mjölby (Folkungabygdens)	19 412	19 785	20 156
Aska, Dals och Bobergs	18 109	17 606	21 135
Bråbygdens och Finspånge läns	23 775	24 572	25 551
Hammarkinds, Stegeborgs och Skärkinds	16 656	19 446	19 733
Linköpings	19 299	18 845	19 939
Tveta, Vista och Mo	25 316	28 869	30 772
Norra och Södra Vedbo	20 224	21 316	21 869
Njudungs	— ³	22 309	24 346
Östbo och Västbo	20 328	21 493	22 441
Östra Värends	28 396 ⁴	27 252 ⁴	26 604
Mellersta Värends	17 841	18 125	17 185
Västra Värends	20 457	19 492	20 238
Sunnerbo	24 388	24 540	22 225
Tjuströ	21 788	21 877	22 089
Sevede och Tunaläns	17 257	17 096	17 824
Aspelands och Handbörds	18 183	18 620	20 044
Norra Möre och Stranda	15 907	15 642	14 158
Södra Möre	18 996	19 907	22 147
Ölands	19 023 ⁵	19 226 ⁵	20 038 ⁵
Hallands södra	23 433	25 127	24 795
Hallands mellersta	22 942	23 424	25 078
Hallands norra	21 345	23 452	23 153
Askims, Hisings och Sävedals	32 724	34 513	42 375
Inlands	18 360	18 788	19 773
Orusts och Tjörns	14 169	13 931	15 372
Sunnervikens	17 787	17 538	16 704
Norrvikens	19 774	20 174	20 327
Marks	19 074	21 281	22 676
Kinds och Redvägs	21 037	21 660	24 311
Borås	18 777	20 458	21 473
Vättle, Ale och Kullings	23 731	27 485	30 919

¹ Domsagan erhöi sin nuvarande omfattning den 1/1 1930. Siffran avser medeltalet för åren 1930—1938.

² Domsagan nybildad den 1/1 1930. Siffran avser medeltalet för åren 1930—1938.

³ Domsagan nybildad den 1/1 1934.

⁴ Ersättning för förlorad lösen å in-teckningsföryn-yelser 2 650 kr. indragen fr. o. m. den 17/8 1937. Medeltalet likväl beräknade såsom om ersättningen utgått samtliga år fr. o. m. 1935.

⁵ Fullständiga uppgifter saknas för år 1938. Året ej medräknat i medeltalet. Siffran i kol. för 1938 avser 1937.

	Medeltal åren 1929—1938	Medeltal åren 1934—1938	År 1938
Flundre, Väne och Bjärke	20 023	20 688	19 409
Nordals, Sundals och Valbo	17 919	17 796	18 355
Tössbo och Vedbo	16 401	17 601	19 604
Vadsbo	21 412	21 922	22 623
Skövde	16 505	16 823	21 968
Vartofta och Frökinds	16 992	19 214	21 281
Skånings, Valle och Vilske	17 927	17 345	18 298
Åse, Viste, Barne och Laske	18 237	19 051	18 757
Kinnefjärdings, Kinne och Kållands	18 443	21 384	20 145
Östra och Medelsta	— ¹	23 547 ¹	24 558
Bräkne och Listers	— ²	22 669	21 005
Ingelstads och Järrestads	23 408	22 764	24 802
Gårds och Albo	23 326	24 848	22 336
Villands	19 866	20 826	22 744
Östra Göinge	19 568	19 455	18 640
Västra Göinge	25 589	26 347	25 925
Norra Åsbo	19 718	20 689	23 262
Södra Åsbo och Bjäre	19 680	19 023	20 316
Oxie och Skytts	25 190 ³	24 509 ³	22 811
Torna och Bara	17 523	17 391	19 035
Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads... ..	20 733	21 231	21 476
Färs	17 762	18 111	19 466
Frosta och Eslövs	22 680	22 976	24 931
Rönnebergs, Onsjö och Harjagers	28 989 ⁴	30 722	32 849
Luggude	24 254	22 636	23 850
Umeå	17 951	17 722	17 550
Västerbottens södra	18 146 ⁴	18 045	18 042
Västerbottens västra	17 805	18 409	21 480
Västerbottens mellersta	17 452	17 561	17 987
Västerbottens norra	24 090	25 808	27 285
Piteå	19 456	19 944	21 403
Luleå	19 465	20 957	23 875
Kalix	19 786	21 116	21 973
Torneå	17 460	17 022	18 116
Gällivare	16 468	16 106	17 288

¹ Domsagan nybildad $\frac{1}{1}$ 1937. Siffran i kolumnen för 1934—1938 avser medeltalet för åren 1937—1938.

² Domsagan nybildad $\frac{1}{1}$ 1934.

³ Ersättning för förlorad lösen å inteckningsförnyelser 3 825 kr. indragen fr. o. m. $\frac{1}{10}$ 1937. Medeltalen likväl beräknade såsom om ersättningen utgått samtiliga år fr. o. m. 1935.

⁴ Fullständiga uppgifter saknas för år 1930. Året ej inräknat i medeltalet.

Domsagornas personalorganisation.

Domsaga	Personal den 1 jan. 1939					Framtida personal enligt domsagoutredningens beräkningar					
	Bitr. domare o. sekreterare ¹	Förste o. andre notaries ²	Extra notaries ³	Icke rätts- bildade biträden ⁴	Tingsdomare o. inskriv- ningsdomare ⁵	Tings- sekreterare ⁶	Tings- notarier ⁷	Ordinarie icke rätts- bildade biträden ⁸ i lönegrad			
								A 11	A 7	A 4	
Norra Roslags		3	1	1 ^{1/2}			2	1		1	
Mellersta Roslags		2	1	1			2	1			
Stockholms läns västra		2	4	1 ^{1/2}			2	1		1	
Södra Roslags	2	5	6	8	2	1	5	2	1	5	
Sollentuna o. Färentuna	1	4	7	4	1	1	4	1	1	2	
Södertörns	2	5	8	7	2	1	5	2	1	4	
Uppsala läns södra ...	1	3	4 ⁰	2		1	3	1	1	1	
Uppsala läns norra ...	1	2	3	2		1	2	1		1	
Nyköpings		3		1 ^{1/2}			2	1		1	
Oppunda o. Villåttinge	1	3	1	3		1	3	1	1	1	
Livgedingets		2	1	1 ^{1/2}			2	1			
Gotlands norra		2		1			2	1			
Gotlands södra		2	1 ¹⁰	1			2	1			
Östersysslets ¹¹		2		1			2	1		1	
Mellansysslets		3		1 ^{1/2}			2	1		1	

¹ Där 2 befattningshavare upptagas, är den ene biträdande domare (i Södra Roslags domsaga inskrivningsdomare) och den andre sekreterare. Där endast 1 befattningshavare utmärkes, är denne sekreterare.

² Av de i denna kolumn angivna notarierna är i varje domsaga 1 förste notarie, i Södra Roslags domsaga dock 2; de övriga äro andre notaries.

³ Här avses de av häradshövdingen i regel utan lön anställda rättsbildade biträdena.

⁴ Här upptagas icke biträden, som endast eller övervägande äro behjälpliga vid uppläggningsarbetet av de nya fastighetsböckerna. $\frac{1}{2}$ betecknar omkring en halv arbetskraft för det löpande domsagoarbetet.

⁵ Där 2 befattningshavare upptagas, är den ene tingsdomare och den andre inskrivningsdomare. I Sollentuna och Färentuna domsaga, där endast 1 befattningshavare utmärkes, är denne inskrivningsdomare.

⁶ Med kursiv siffra utmärkas tingssekreterare, som skola vara hovrättsassessorer; övriga angivna tingssekreterare skola vara hovrättsfiskaler.

⁷ Siffrorna i denna kolumn angiva det högsta antal tingsnotaries, som må anställas i varje domsaga. I stället för tingsnotarie må vara anställd tingsnotariesaspirant. Dessutom kunna anställas ytterligare sådana aspiranter.

⁸ Utöver ordinarie icke rättsbildade biträden kunna anställas extra ordinarie och extra dylika biträden.

⁹ För domsagans skötsel erfordras enligt häradshövdingens uppgift endast 2 extra notaries.

¹⁰ Extra notarien behövlig med hänsyn till uppläggningsarbetet av nya fastighetsböcker.

¹¹ Domsagoutredningens förslag till personalorganisation är uppgjort under förutsättning att Filipstad införlivas med domsagan.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Södersysslets		2		1			2	1		
Nordmarks		2		1			2	1		
Jösse		3	1	1 ^{1/2}			2	1		1
Fryksdals		3		1			2	1		1
Älvdals o. Nyeds		2	1	1			2	1		1
Östernärkes		3	1	1 ^{1/2}			2	1		1
Västernärkes	1	2	1	2		1	2	1		1
Nora	1	2	1	3 ^{1/2}		1	2	1	1	1
Lindes		2	1	1			2	1		
Västmanlands mellersta		3	1	1 ^{1/2}			2	1		1
Västmanlands västra .		2	2	1 ^{1/2}			2	1		1
Västmanlands östra ..		2	1	1			2	1		
Falu	1	3	1	3		1	2	1	1	1
Hedemora	1	3		2 ^{1/2}		1	2	1	1	1
Västerbergslags		2		2			2	1		
Nås o. Malungs		3		1			2	1		
Nedansiljans	1	2	1	1		1	2	1		
Ovansiljans	1	2		2		1	2	1		1
Gästriklands östra		3		1			2	1		1
Gästriklands västra ...		2		1			2	1		
Bollnäs		3	1 ¹	1			2	1		1
Sydöstra Hälsinglands		2		1			2	1		
Norra Hälsinglands ..	1	2	1	1 ^{1/2}		1	2	1		1
Västra Hälsinglands ..	1	3		2		1	2	1	1	1
Medelpads västra	1	2	1	2		1	2	1	1	1
Medelpads östra	1	3	1	2		1	3	1	1	1
Ångermanlands södra .	1	2	1	2 ^{1/2}		1	2	1	1	1
Ångermanlands mellersta	1	2	1	2		1	2	1		1
Ångermanlands västra.		3		2			2	1		1
Ångermanlands norra .	1	3	1	2 ^{1/2}		1	3	1	1	1
Jämtlands östra		3		1 ^{1/2}			2	1		1
Jämtlands norra	1	2	1	2		1	2	1		1
Jämtlands västra		3		2			2	1		1
Härjedalens		3		2			2	1		1
Kinda o. Ydre		2		1			2	1		
Folkungabygdens		3	1	3			2	1		1
Aska m. fl. ²		2	1	2			2	1		1
Bråbygdens o. Fin- spånga läns	1	3	1	2		1	2	1		1
Hammarkinds m. fl. ...		2		1			2	1		
Linköpings		3	1	2			2	1		1
Tveta m. fl.		3	1	1 ^{1/2}		1	2	1		1
Norra o. Södra Vedbo ³		3		1 ^{1/2}		1	2	1		1
Njudungs	1	3	1	2		1	2	1		1
Östbo o. Västbo	1	3	1 ¹	2 ^{1/2}		1	2	1	1	1
Östra Värends	1	3		2 ^{1/2}		1	2	1	1	1

¹ Extra notarien behövlig med hänsyn till upplägningen av nya fastighetsböcker.

² Domsagoutredningens förslag till personalorganisation är uppgjort under förutsättning att Metala införlivas med domsagan.

³ Domsagoutredningens förslag till personalorganisation är uppgjort under förutsättning att Eksjö införlivas med domsagan.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Mellersta Värends		2	1	1			2	1		
Västra Värends		3		1			2	1		1
Sunnerbo	1	2	1	2			2	1		1
Tjusts		2	1	1			2	1		1
Sevede o. Tunaläns . .		2	1	1			2	1		
Aspelands o. Handbörds		2	1	2			2	1		1
Norra Möre o. Stranda		2	1	1			2	1		1
Södra Möre	1	2		2		1	2	1	1	1
Ölands		2	1	1 ^{1/2}			2	1		1
Hallands södra	1	3	1	2		1	2	1	1	1
Hallands mellersta . . .	1	3	1	2 ^{1/2}		1	2	1	1	1
Hallands norra		3	1	2			2	1		1
Askims m. fl.	2	4	7	4	2	1	5	2	1	2
Inlands		2	1	2			2	1		1
Orusts o. Tjörns		2	1	1			2	1		
Sunnervikens	1	3	1 ¹	2		1	2	1		1
Norrvikens		2	1	1			2	1		
Marks		3	1 ²	1 ^{1/2}			2	1		1
Kinds o. Redvägs		3		2			2	1		
Borås		3	1	1 ^{1/2}			2	1		1
Vättle m. fl.	1	3	1	3 ^{1/2}		1	3	1	1	1
Flundre m. fl.	1	3	1	3		1	2	1	1	1
Nordals m. fl.	1	2	1 ¹	2		1	2	1		1
Tössbo o. Vedbo		2	1	1			2	1		
Vadsbo	1	3	1	5		1	3	1	1	1
Skövde	1	2	1	1 ^{1/2}		1	2	1		1
Vartofta o. Frökinds..		2		1			2	1		
Skånings m. fl.		2		1			2	1		
Åse m. fl.		2	1	1			2	1		1
Kinnefjärdings m. fl. .		2	1	1			2	1		
Östra o. Medelsta ³ . . .	1	3	1 ¹	2 ^{1/2}		1	3	1	1	1
Bräkne o. Listers	1	3	2	3		1	3	1	1	1
Ingelstads o. Järre- stads ⁴	1	2	2 ⁵	2		1	2	1		1
Gärds o. Albo	1	2	1	2			2	1		1
Villands		2	1	1			2	1		
Östra Göinge		2	1	1			2	1		
Västra Göinge	1	3		3		1	3	1	1	1
Norra Åsbo		2	1	2			2	1		1
Södra Åsbo o. Bjäre . .		3	1	3			2	1		1
Oxie o. Skytts	1	2	3	2 ^{1/2}		1	2	1	1	1
Torna o. Bara	1	3	2	4		1	3	1	1	1
Vemmenhögs m. fl. . . .	1	2	1	2		1	2	1		1
Färs		2	1	1 ^{1/2}			2	1		
Frosta o. Eslövs	1	3	3	3		1	3	1	1	1

¹ Extra notarien behövlig med hänsyn till uppläggnen av nya fastighetsböcker.

² Extra notarien anställd med hänsyn till rekryteringen av notariatjänsterna.

³ Domsagoutredningens förslag till personalorganisation är uppgjort under förutsättning att Ronneby införlivas med domsagan.

⁴ Domsagoutredningens förslag till personalorganisation är uppgjort under förutsättning att Simrishamn införlivas med domsagan.

⁵ Den ene extra notarien behövlig endast med hänsyn till uppläggnen av nya fastighetsböcker.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Rönnebergs m. fl.	1	3	1	2		1	2	1	1	1
Luggude	1	2	2	1 ^{1/2}		1	3	1	1	1
Umeå		3		2			2	1		1
Västerbottens södra...		3		1 ^{1/2}			2	1		1
Västerbottens västra..	1	4		3 ^{1/2}		1	3	1	1	1
Västerbottens mellersta		2	1 ¹	1			2	1		
Västerbottens norra...	1	3		2		1	3	1	1	1
Piteå	1	3		2		1	2	1		1
Luleå	1	3	1	2		1	3	1	1	1
Kalix		3		1 ^{1/2}			2	1		1
Torneå	1	2		2		1	2	1		1
Gällivare		2		1			2	1		1
Summa	54	297	120	224	7	51	258	119	33	97

¹ Extra notarien behöblig med hänsyn till uppläggnigen av nya fastighetsböcker.

Sammanställning över arbetsbördan i domsagorna åren 1932—1938.

Siffrorna i kol. 2—10 för år 1938 grundade på icke slutligt granskade uppgifter. Siffrorna i kol. 12 för år 1937 delvis approximativa.

1	2		3	4	5		6	7	8	9	10	11		12	13		14
	Tvis- tiga civil- mål	Tredsko- vis av- dömda el. ome- delbart med- givna civilmål			Mål med håk- tade statistik	Övriga brottmål						Jord- del- nings- mål och -ären- den	In- skriv- nings- ären- den		Övriga ären- (utom lag- sökning- och hand- räcknings- ären- den)	Lagsök- nings- och handräck- ningsären- den (in- komna år 1938)	
			upp- tagna i form. 3 a	andra form. 3 a		Antal rättegångs- dagar	Antal rättegångs- dagar	med vanlig nämnd	med tremans- nämnd								
D o m s a g a																	
Norra Roslags																	
Årligen 1932—1936	38	39	6	48	225	73	1 707	714	53	30	180	8	4				
1937	26	38	6	47	226	123	1 655	725		30	220	5	4				
1938	36	41	2	61	308	105	1 501	880		30							
Mellersta Roslags																	
Årligen 1932—1936	30	34	1	24	137	64	1 275	445	27	30	120	2	—				
1937	18	19	—	33	139	75	1 183	484		30							
1938	27	43	1	24	179	129	1 229	408		30	120	3	—				
Stockholms läns västra																	
Årligen 1932—1936	36	64	4	45	281	33	1 734	436		30	180	9	1				
1937	31	48	6	59	360	49	1 654	387		30	170	6	1				
1938	25	75	3	68	277	83	1 886	378		66	430	16	2				
Södra Roslags																	
Årligen 1932—1936	171	283	22	195	868	169	12 248	1 300	504	66	448	20	2				
1937	186	264	10	147	1 137	284	12 194	1 388		65			2				
1938	154	311	22	303	1 148	298	12 484	2 166		51	280	19	2				
Sollentuna och Färentuna																	
Årligen 1932—1936	104	171	13	125	758	112	7 138	794	245	54	291	13	2				
1937	69	200	13	148	829	131	6 439	1 021		70	600	27	1				
1938	134	122	10	134	1 031	160	6 652	862		70	474	38	1				
Södertörns																	
Årligen 1932—1936	157	144	16	121	690	156	8 461	1 104	264	70	600	27	1				
1937	121	199	17	142	760	216	10 999	1 061		70	474	38	1				
1938	83	167	22	200	478	288	11 761	1 144		70	474	38	1				

Uppsala läns södra	56	100	9	84	425	80	3 307	985	94	40	300	16	2
Årligen 1932—1936	40	102	10	110	556	122	3 167	842		40	252	10	2
1937	45	83	4	99	628	174	3 165	897		40			2
1938													
Uppsala läns norra	37	88	6	86	379	125	2 256	1 110		30	150	3	1
Årligen 1932—1936	30	78	2	84	360	148	2 238	971		31	163	6	1
1937	31	76	2	80	375	158	2 162	1 154					
1938													
Nyköpings	43	62	4	60	313	52	2 321	888		40	210	7	—
Årligen 1932—1936	24	59	5	65	264	101	2 489	893		40	234	8	—
1937	35	38	2	89	367	88	1 607	760					
1938													
Oppunda och Villåttinge	42	86	11	67	343	62	3 096	1 131		33	340	15	2
Årligen 1932—1936	22	60	7	69	425	74	3 257	1 089		41	378	22	2
1937	76	50	6	70	514	92	3 163	1 116					2
1938													2
Livgedingets	40	34	2	41	229	32	1 846	737		40	200	3	2
Årligen 1932—1936	15	59	1	44	231	45	1 659	727		40	165	1	2
1937	19	51	1	59	261	70	1 686	686					
1938													
Gotlands norra	31	90	4	37	151	55	1 781	475		10	75	6	—
Årligen 1932—1936	26	71	6	59	185	91	2 416	457		10	90	5	—
1937	16	88	—	86	242	186	1 857	509					
1938													
Gotlands södra	28	53	3	28	118	60	1 702	388		12	90	12	—
Årligen 1932—1936	14	32	8	43	130	124	1 921	481		10	82	1	—
1937	14	43	—	46	173	152	2 041	803					
1938													
Östersysslets ¹	47	74	5	68	370	62	2 003	810		23	190	17	2
Årligen 1932—1936	23	74	12	113	388	69	1 941	723		23	177	10	2
1937	59	51	2	119	483	99	1 844	780					2
1938													
Mellansysslets	45	87	6	72	347	74	2 078	745		26	220	7	—
Årligen 1932—1936	32	58	5	84	333	119	2 111	721		27	216	6	—
1937	33	69	4	81	317	111	1 919	785					
1938													

Staden Filipstad torde inom kort införlivas med domsagan. Siffrorna i kol. 2—10 avse domsagan jämte staden.

1	2		3	4	5		6	7	8	9	10	11	12	13	14
	Tvis- tiga civil- mål	Tredsko- vis av- dömda el. ome- delbart med- givna civilmål	Mål med håk- tade	Övriga brottmål	Jord- del- nings- mål och ären- den	In- skriv- nings- ären- den	Övriga ären- den (utom lag- sökning- och hand- räknings- ären- den)	Lagsök- nings- handräk- ningsären- den (in- komna år 1938)	Allmänna sammanträden		Särskilda sammanträden.				
									upp- tagna i statistik: andra form. 3 a	Mål med håk- tade	Antal rätte- gångs- dagar	Antal rätte- gångs- dagar	Antal med vanlig nämnd	Antal med tremans- nämnd	
D o m s a g a															
	Södersysslets Ärligen 1932—1936	28	49	3	39	235	44	1 599	499	40	20	100	3	2	
	1937	18	49	2	42	183	40	1 404	647		24	84	2	2	
1938	12	30	1	48	272	61	1 446	710							
Nordmarks Ärligen	1932—1936	33	39	2	25	161	53	1 430	638		20	80	3	1	
	1937	8	38	2	25	230	67	1 433	781		20	80	2	1	
	1938	5	33	1	43	185	41	1 309	608		20	80	2	1	
Jösse Ärligen	1932—1936	49	87	8	53	418	50	1 922	831		20	180	8	2	
	1937	43	49	4	78	492	58	1 707	887		20	190	10	2	
	1938	57	81	8	103	677	104	2 073	793		20	190	10	2	
Fryksdals Ärligen	1932—1936	48	56	5	56	317	90	1 859	834		20	130	8	2	
	1937	31	42	7	65	378	123	1 794	877		21	155	4	2	
	1938	37	48	3	86	344	104	1 819	938		21	155	4	2	
Älvdals och Nyeds Ärligen	1932—1936	52	48	7	64	374	105	1 478	541		26	170	10	—	
	1937	31	61	5	112	548	86	1 320	569		25	171	13	—	
	1938	74	19	8	104	664	128	1 183	725		47	171	13	—	
Östernärkes Ärligen	1932—1936	29	52	5	57	288	69	3 529	952		50	200	6	—	
	1937	14	26	1	67	256	100	2 588	834		46	182	—	—	
	1938	43	17	—	81	293	78	2 541	681		40	182	—	—	
Västernärkes Ärligen	1932—1936	44	96	8	75	394	61	2 824	1 151		35	225	12	—	
	1937	20	76	7	83	416	122	2 852	1 097		35	225	12	—	
	1938	27	70	4	105	446	67	2 789	1 127		35	246	7	—	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		13	14	
										Allmänna sammanträden				Särskilda sammanträden. Antal rättegångsdagar
										Antal rättegångsdagar	Antal rättegångstimmor			
D o m s a g a	Tvistäliga civilmål	Tredskovis avdömda el. omedelbart medgivna civilmål	Mål med häktade	Övriga brottmål upp- tagna i statistik- form. 3 a	Jorddelningsmål och övriga ärenden	Inskrivnings- och ärenden	Övriga ärenden (utom lagsöknings- och handräknings- ärenden)	Lagsöknings- och handräknings- ärenden (in- komna år 1938)	Antal rättegångsdagar	Antal rättegångstimmor	med vanlig nämnd	med tremansnämnd		
Nedansiljans Årligen 1932—1936 1937 1938	34 23 50	34 48 23	4 3 1	49 63 69	259 244 275	45 54 77	1 844 1 801 2 752	1 054 1 079 1 126	58	21 20	140 168	9 5	— —	
Ovansiljans Årligen 1932—1936 1937 1938	50 24 35	67 49 41	6 3 5	56 51 53	269 213 250	91 106 129	1 642 1 643 1 788	858 751 810	89	31 27	230 243	10 15	— —	
Gästriklands östra Årligen 1932—1936 1937 1938	46 47 72	72 126 82	6 4 6	89 96 143	539 719 940	54 90 115	1 969 1 803 1 932	807 860 835	103	21 20	130 140	8 6	— —	
Gästriklands västra Årligen 1932—1936 1937 1938	38 53 70	98 88 71	8 3 3	44 65 62	309 401 502	50 77 92	1 255 1 251 1 671	518 583 620	40	21 20	200 160	3 3	1 1	
Bollnäs Årligen 1932—1936 1937 1938	42 32 40	103 74 64	7 6 6	44 54 38	242 280 364	87 96 138	1 712 1 538 1 396	636 916 720	65	21 21	180 147	4 11	1 1	
Sydöstra Hälsinglands Årligen 1932—1936 1937 1938	46 29 26	70 76 65	4 4 1	43 47 76	278 356 426	62 76 113	1 585 1 553 1 394	615 652 645	35	20 20	100 117	6 4	2 2	
Norra Hälsinglands Årligen 1932—1936 1937 1938	33 39 79	71 90 56	10 12 5	76 55 71	426 512 475	91 181 215	1 930 1 653 2 107	654 615 742	27	30 30	240 240	20 12	2 2	

Västra Hälsinglands	96	86	15	88	482	129	2 301	769	63	30	240	3	1
Årligen 1932—1936	45	91	9	113	656	176	2 277	848	63	30	240	3	1
1937	54	91	8	105	654	203	2 373	706		33	270	3	1
1938													
Medelpads västra													
Årligen 1932—1936	72	149	10	109	644	111	2 373	742		33	210	6	—
1937	63	92	7	127	723	190	2 238	786	99	30	230	12	—
1938	1 497	80	19	119	690	204	2 792	855					
Medelpads östra													
Årligen 1932—1936	140	137	20	173	977	141	2 699	961		50	390	26	—
1937	66	132	20	162	985	157	2 306	1 143	83	52	324	19	—
1938	58	138	25	156	1 066	129	2 521	1 291					
Ångermanlands södra													
Årligen 1932—1936	90	100	11	89	566	102	2 257	716		30	210	18	1
1937	63	111	9	77	556	148	2 754	775	92	30	220	19	1
1938	59	126	11	150	620	118	2 818	916		40	300	12	1
Ångermanlands mellersta													
Årligen 1932—1936	66	100	11	76	447	81	1 617	667		40	294	8	1
1937	55	85	6	97	626	135	2 080	1 103	69	44	294	8	1
1938	46	104	7	94	491	81	1 913	917		20	130	10	—
Ångermanlands västra													
Årligen 1932—1936	61	45	5	59	259	82	1 594	525		20	155	12	—
1937	37	36	5	58	395	128	1 658	616	64	20	155	12	—
1938	40	64	4	106	367	132	1 882	612		30	300	19	—
Ångermanlands norra ²													
Årligen 1932—1936	96	162	17	103	826	242	2 569	956		40	400	5	—
1937	69	131	20	159	1 182	280	3 510	1 450	95	30	300	19	—
1938	67	178	10	157	926	314	3 348	1 321		40	400	5	—
Jämtlands östra													
Årligen 1932—1936	47	69	4	46	220	90	1 632	520		20	160	8	1
1937	25	41	4	58	326	143	1 832	969	77	22	170	5	1
1938	43	38	1	73	284	122	1 966	653					
Jämtlands norra													
Årligen 1932—1936	61	63	3	52	316	81	2 251	621		31	185	6	—
1937	28	58	2	53	388	104	2 205	730	97	30	200	11	—
1938	42	49	3	96	457	99	2 335	627					

1. Härav 424 mål ang. expropriation. —² Staden Örnsköldsvik införlivades med domsagan den 1 januari 1938. Siffrorna i kol. 2—9 avse för tiden dessförinnan domsagan jämte staden.

Linköpings	37	57	4	54	317	50	2 382	646	100	22	175	2	—
Årligen 1932—1936	27	25	—	67	301	68	2 356	1 115	45	22	165	3	—
1937	31	23	1	56	398	59	1 870	1 005					
1938													
Tveta, Vista och Mo ^s													
Årligen 1932—1936	61	130	7	80	699	83	3 364	959		40	200	4	11
1937	32	107	2	92	836	129	2 365	1 051	93	40	235	5	11
1938	242	103	6	121	967	143	3 287	1 039					
Norra och Södra Vedbo ^s													
Årligen 1932—1936	65	144	9	76	507	68	2 755	934		40	250	5	1
1937	45	98	2	99	510	74	2 148	833	129	20	218	10	1
1938	51	85	8	94	767	73	2 283	863					
Njudungs													
Årligen 1932—1936	58	97	5	71	600	92	3 310	1 161		40	130	4	1
1937	28	54	2	75	514	98	2 790	1 102	72	40	146	3	1
1938	25	78	2	82	515	144	2 710	1 127					
Östbo och Västbo													
Årligen 1932—1936	70	98	5	83	633	109	3 266	1 125		40	155	6	1
1937	50	90	4	89	709	163	3 186	1 157	90	40	160	5	1
1938	55	61	4	109	727	127	3 218	1 120					
Östra Värends													
Årligen 1932—1936	61	70	5	62	356	69	3 273	1 504		27	210	16	—
1937	74	48	6	60	436	150	3 444	1 556	104	31	219	5	—
1938	71	39	4	60	340	143	2 550	1 346					
Mellersta Värends													
Årligen 1932—1936	35	34	1	29	160	29	1 839	579		30	180	4	—
1937	16	33	3	26	293	43	2 693	602	65	30	200	2	—
1938	45	31	2	41	236	99	1 204	575					
Västra Värends													
Årligen 1932—1936	58	67	4	43	273	25	2 036	790		20	130	4	—
1937	30	57	2	47	231	80	1 467	869	55	20	162	10	—
1938	50	31	2	68	226	87	1 358	876					
Sunnerbo													
Årligen 1932—1936	57	65	4	46	345	35	3 063	970		30	180	3	1
1937	36	66	4	44	234	72	2 200	1 033	98	30	180	5	1
1938	24	76	2	36	258	98	2 267	1 014					

¹ Staden Skänninge införlivades med domsagan den 1 januari 1939. Siffrorna i kol. 2—10 avse domsagan jämte staden. — ² Staden Motala torde inom kort införlivas med domsagan. Siffrorna i kol. 2—10 avse domsagan jämte staden. — ³ Staden Gränna införlivades med domsagan den 1 januari 1936. Siffrorna i kol. 2—9 avse för tiden dessförinnan domsagan jämte staden. — ⁴ Härav 174 mål ang. expropriation. — ⁵ Staden Eksjö torde inom kort införlivas med domsagan. Siffrorna i kol. 2—10 avse domsagan jämte staden.

1	2	3	4	5		7	8	9	10	11		13	14		
				Övriga brottmål						Allmänna sammanträden				Särskilda sammanträden.	
				upp- tagna i statistik- form. 3 a	andra					Antal rättegångs- dagar	Antal rättegångs- dagar			med vanlig nämnd	med tremans- nämnd
D o m s a g a	Tvis- tiga civil- mål	Tredsko- vis av- dömda el. ome- delbart med- givna civilmål	Mål med håk- tade	Övriga brottmål	Jord- del- nings- mål och ären- den	In- skriv- nings- ären- den	Övriga ären- den (utom lag- sökning- och hand- räknings- ären- den)	Lagsök- nings- och handräck- ningsären- den (in- komna år 1938)	Antal rättegångs- dagar	Antal rättegångs- dagar	Antal rättegångs- dagar				
Tjüsts															
Ärligen 1932—1936	31	43	2	56	240	28	1 771	727		20	160	9	1		
1937	23	28	4	54	339	33	1 729	699		20	204	10	1		
1938	23	46	5	76	328	53	1 480	779	48						
Sevede och Tunaläns															
Ärligen 1932—1936	26	48	3	33	234	59	1 283	609		30	130	6	1		
1937	17	23	3	44	303	84	1 169	454	31	30	143	7	1		
1938	27	33	2	70	338	97	1 158	616							
Aspelands och Handbörds															
Ärligen 1932—1936	50	46	1	53	259	50	1 559	646		30	160	1	—		
1937	22	36	1	47	457	104	1 654	570	59	32	188	2	—		
1938	50	27	—	62	392	110	1 969	668							
Norra Möre och Stranda															
Ärligen 1932—1936	36	46	2	71	449	62	1 610	609		21	185	10	2		
1937	12	31	6	95	681	116	1 651	637	60	24	217	6	2		
1938	14	52	3	57	664	104	1 531	673							
Södra Möre															
Ärligen 1932—1936	52	49	9	96	494	48	2 050	966		39	300	11	—		
1937	44	42	8	121	744	124	2 380	835	76	40	275	9	—		
1938	39	52	5	167	624	98	2 006	894							
Ölands															
Ärligen 1932—1936	33	29	4	52	359	65	1 796	883		20	115	7	—		
1937	16	44	8	59	564	162	2 043	932	58	20	136	5	—		
1938	51	24	4	59	376	168	1 860	833							
Hallands södra															
Ärligen 1932—1936	47	61	5	63	344	53	3 480	1 005		40	300	12	—		
1937	37	60	6	86	750	91	3 716	956	104	40	253	7	—		
1938	29	55	3	97	541	98	3 622	1 084							

Arligen 1932—1936	60	72	3	63	393	53	4 023	1 122	134	30	175	11	—
1937	45	38	3	83	507	65	3 340	384		30	186	16	12
1938	49	41	8	64	527	72	3 411	1 031					
Hallands norra. ²													
Arligen 1932—1936	43	66	3	74	394	87	2 683	833		31	170	6	12
1937	26	45	3	56	426	116	2 515	932		30	173	4	12
1938	40	36	1	58	499	111	2 489	768					
Askims, Hisingrs och Sävedals ³													
Arligen 1932—1936	91	171	7	176	1 251	155	5 045	1 894		79	620	9	8
1937	81	168	8	179	1 043	136	5 294	1 487		75	476	3	8
1938	120	107	5	181	1 154	191	5 800	1 078	157				
Inlands													
Arligen 1932—1936	34	37	5	56	358	65	1 820	583		41	250	9	1
1937	15	49	4	51	635	103	1 763	647		41	240	3	1
1938	34	27	3	60	593	183	2 021	600	58				
Orust och Tjörns													
Arligen 1932—1936	16	30	—	26	143	45	910	666		13	75	2	—
1937	22	30	—	34	145	44	843	596		13	77	2	—
1938	19	25	1	26	280	92	974	563	56				
Sunnervikens ⁴													
Arligen 1932—1936	46	91	5	92	628	81	2 505	995		40	250	4	—
1937	50	60	2	84	686	101	2 740	914		40	312	2	7
1938	31	42	2	89	619	126	2 010	995	64				
Norrvikens													
Arligen 1932—1936	34	46	2	40	292	29	1 869	857		20	130	2	—
1937	25	31	1	46	336	72	1 459	724		20	115	2	—
1938	27	25	4	38	316	117	1 617	788	26				
Marks													
Arligen 1932—1936	40	56	3	83	299	95	1 730	729		20	155	4	1
1937	45	49	1	87	257	132	2 640	715		20	120	4	1
1938	30	57	1	84	390	108	1 924	699	37				
Kinds och Redvägs													
Arligen 1932—1936	48	34	2	43	200	43	1 951	848		25	140	8	2
1937	28	24	5	35	358	72	1 950	835		23	137	8	2
1938	27	32	4	34	286	59	1 715	853	46				

¹ Staden Falkenberg införlivades med domsgan den 1 januari 1938. Siffrorna i kol. 2—9 avse för tiden dessförinnan domsgan jämte staden. — ² Staden Kungsbacka införlivades med domsgan den 1 januari 1935. Siffrorna i kol. 2—9 avse för tiden dessförinnan domsgan jämte staden. — ³ Staden Marstrand införlivades med domsgan den 1 januari 1935. Siffrorna i kol. 2—9 avse för tiden dessförinnan domsgan jämte staden. — ⁴ Staden Lysekil införlivades med domsgan den 1 januari 1938. Siffrorna i kol. 2—9 avse för tiden dessförinnan domsgan jämte staden.

Vartofta och Frökinds	28	51	2	61	499	41	1 744	738	34	20	125	5	3
Ärligen 1932—1936	34	50	2	76	420	75	1 524	795		20	111	4	3
1937	21	37	4	74	462	132	1 861	869					
1938													
Skånings, Valle och Vilske													
Ärligen 1932—1936	32	17	1	37	178	58	1 500	574		30	140	3	—
1937	21	25	3	39	189	65	997	679		30	157	3	—
1938	30	15	2	28	185	102	1 272	614	18				
Åse, Viste, Barne och Laske													
Ärligen 1932—1936	40	45	2	55	301	58	2 003	796		30	150	—	—
1937	24	30	—	91	432	56	1 640	697	47	30	152	5	—
1938	24	37	2	53	310	98	1 473	737					
Kinnefjärdings, Kinne och Källands													
Ärligen 1932—1936	33	30	2	52	260	49	1 856	603		30	170	5	—
1937	17	19	2	52	292	108	1 718	622	23	30	185	8	—
1938	15	21	4	63	246	70	1 645	630					
Östra och Medelsta ²													
Ärligen 1932—1936	74	163	9	103	444	97	4 297	1 389		45	340	12	—
1937	54	157	12	125	582	149	2 877	1 012	144	47	305	10	—
1938	72	127	5	106	709	130	3 343	1 572					
Bräkne och Listers													
Ärligen 1932—1936	106	64	4	72	431	111	3 324	993		43	350	10	—
1937	73	34	4	110	453	122	2 800	929	64	44	391	18	—
1938	54	63	8	132	586	119	2 723	885					
Ingelstads och Järrestads ³													
Ärligen 1932—1936	98	120	4	58	318	66	3 109	906		30	190	3	—
1937	61	91	—	70	368	123	2 901	819	95	30	201	1	—
1938	55	83	2	74	300	144	3 922	892					
Gårds och Albo													
Ärligen 1932—1936	48	57	4	49	267	80	2 582	733		20	140	14	—
1937	43	66	8	42	415	116	3 128	731	86	25	166	3	—
1938	31	64	—	57	402	134	2 138	673					
Villands													
Ärligen 1932—1936	49	39	6	42	339	68	1 935	501	29	20	185	8	—
1937	31	35	5	41	418	138	1 920	481		20	98	10	—
1938	37	51	5	50	343	136	2 380	450					

¹ Staden Skövde förenades med Gudhems och Kåkinds domsaga till Skövde domsaga den 1 januari 1938. Siffrorna i kol. 2—9 avse för tiden dessförinnan försträmda domsaga jämte staden. — ² Staden Ronneby torde inom kort införlivas med domsagan. Siffrorna i kol. 2—10 avse domsagan jämte staden. — ³ Staden Sinnrishamn torde inom kort införlivas med domsagan. Siffrorna i kol. 2—10 avse domsagan jämte staden.

1	2	3	4	5		6	7	8	9	10	11		12	13		14
				Övriga brottmål							Allmänna sammanträden			Särskilda sammanträden.		
				Två- tiga civil- mål	Tredsko- vis av- dömda el. ome- delbart med- givna civilmål						Mål med håk- tade	Övriga brottnål		Jord- del- nings- mål och ären- ären- den	In- skriv- nings- ären- den	
D o m s a g a																
Östra Göinge																
Ärligen 1932—1936	45	50	3	41	234	80	1 714	668			20	130	6			
1937	34	48	3	45	364	113	2 210	623	48		22	161	4			
1938	21	34	—	53	431	77	2 036	628								
Västra Göinge																
Ärligen 1932—1936	77	141	6	71	347	79	2 545	852			33	300	13	1		
1937	62	117	9	76	507	123	3 013	1 626	152		45	306	5	1		
1938	56	125	8	100	488	197	3 258	952						1		
Norra Åsbo																
Ärligen 1932—1936	41	55	3	39	231	72	2 345	648			20	125	5			
1937	24	76	5	47	253	167	2 483	654	88		20	105	2			
1938	30	73	1	29	303	148	2 585	690								
Södra Åsbo och Bjäre																
Ärligen 1932—1936	50	43	5	43	293	51	2 076	718			30	245	6			
1937	34	60	5	52	263	97	2 212	651	41		32	230	7			
1938	34	26	5	60	257	64	1 994	791								
Oxie och Skytts																
Ärligen 1932—1936	60	52	5	79	563	63	2 708	784			40	240	6	1		
1937	41	42	7	95	461	89	2 768	673	79		40	281	7	1		
1938	45	49	3	112	495	61	4 476	636								
Torna och Bara																
Ärligen 1932—1936	54	64	11	88	748	36	2 576	1 033			40	280	18			
1937	41	52	12	133	885	86	3 316	936			40	283	14			
1938	38	62	12	182	848	95	2 776	917								
Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads																
Ärligen 1932—1936	64	54	6	65	281	33	2 798	805			30	195	8			
1937	45	60	7	85	412	70	2 802	821	66		30	217	3			
1938	55	54	3	99	352	46	2 246	820								

Färs	Årligen 1932—1936	44	40	4	42	137	18	1 770	547	31	20	105	5	—
	1937	23	37	5	46	145	45	1 668	526	—	20	116	6	—
	1938	41	22	4	65	148	31	1 909	529	—	20	—	—	—
Frosta och Eslövs	Årligen 1932—1936	72	92	7	84	494	35	2 934	1 079	65	40	260	6	3
	1937	39	91	6	106	602	60	3 701	911	—	40	250	6	3
	1938	46	81	6	115	497	49	2 987	941	—	40	—	—	—
Rönnebergs, Onsjö och Harjagers	Årligen 1932—1936	70	67	7	75	431	46	2 958	886	71	30	195	16	—
	1937	51	67	8	104	631	96	4 963	898	—	30	211	11	—
	1938	27	88	8	114	430	126	3 513	899	—	30	—	—	—
Luggude	Årligen 1932—1936	77	74	7	77	581	43	3 008	1 076	40	30	190	12	3
	1937	66	81	9	135	824	106	3 209	1 112	—	30	200	9	3
	1938	56	65	9	152	804	57	3 642	940	—	30	—	—	—
Umeå	Årligen 1932—1936	53	75	6	61	442	74	2 010	639	85	21	145	14	1
	1937	20	71	9	73	615	149	2 583	599	—	23	170	8	1
	1938	31	60	3	82	669	111	2 284	558	—	23	—	—	—
Västerbottens södra	Årligen 1932—1936	44	46	6	43	288	84	1 408	676	91	35	280	4	2
	1937	18	33	5	73	397	181	1 598	899	—	32	250	6	2
	1938	34	25	3	56	464	104	1 408	822	—	32	—	—	—
Västerbottens västra	Årligen 1932—1936	80	111	10	134	785	99	2 268	640	182	46	300	15	1
	1937	52	110	10	161	826	113	2 394	838	—	39	263	19	1
	1938	62	107	8	170	956	125	2 742	881	—	46	—	—	—
Västerbottens mellersta	Årligen 1932—1936	32	27	4	35	223	42	1 675	847	61	19	130	3	2
	1937	4	21	2	37	366	71	1 449	649	—	18	110	—	2
	1938	35	5	1	26	254	90	1 884	657	—	18	—	—	2
Västerbottens norra	Årligen 1932—1936	80	79	10	77	629	141	3 470	930	163	41	310	4	1
	1937	93	85	5	102	932	162	2 797	945	—	40	291	6	1
	1938	1 270	83	8	84	741	186	3 054	936	—	40	—	—	—

¹ Härav 183 mål ang. expropriation.

1	D o m s a g a												
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Tvis- tiga civil- mål	Tredsko- vis av- dömda el. ome- delbart med- givna civilmål	Mål med håk- tade statistik- form. 3 a	Övriga brottmål		Jord- del- nings- mål och ären- den	In- skriv- nings- ären- den	Övriga ären- (utom lag- sökning- och hand- räknings- ären- den)	Lagsök- nings- och handräck- ningsären- den (in- komna år 1938)	Allmänna sammanträden		Särskilda sammanträden. Antal rättegångs- dagar		
			upp- tagna i statistik- form. 3 a	andra					Antal rättegångs- dagar	Antal rättegångs- timmar	med vanlig nämnd	med tremans- nämnd	
Piteå													
Årligen 1932—1936	40	47	5	62	357	86	2 120	598		21	180	13	1
1937	29	49	7	85	322	112	2 406	892	131	22	207	6	1
1938	49	63	2	80	512	205	2 798	938					
Luleå													
Årligen 1932—1936	74	90	8	81	577	85	2 311	714		38	290	17	1
1937	58	66	13	88	569	126	1 979	642	285	37	202	10	1
1938	42	109	11	92	853	181	3 120	1 096					
Kalix													
Årligen 1932—1936	44	54	6	46	329	73	2 208	474		23	160	14	1
1937	36	53	7	64	369	103	1 694	648	179	22	143	3	1
1938	42	65	2	51	420	109	2 071	501					
Torneå													
Årligen 1932—1936	70	42	7	72	479	46	1 250	351		47	420	17	1
1937	98	48	12	80	689	68	1 164	405	234	47	400	15	1
1938	78	76	6	76	651	34	1 378	540					
Gällivare													
Årligen 1932—1936	59	127	10	79	448	19	681	627		28	215	16	1
1937	93	118	12	70	551	32	2 020	596	137	28	190	7	1
1938	28	174	4	91	582	29	675	490					

Förslag till lönegruppsindelning av domsagorna.

Domsaga

Övergångsersättning första övergångsåret beräknad på grundval av inkomsterna åren 1934—1938.

Lönegrupp I.

(21 domsagor. Avlöningsförstärkning utgår ej.)

Mellersta Roslags	400
Stockholms läns västra	300
Livgedingets	3 000
Gotlands norra	3 500
Gotlands södra	1 800
Södersysslets	500
Nordmarks	1 800
Lindes	2 700
Västmanlands östra	2 000
Västerbergslags	3 400
Kinda och Ydre	—
Hammarkinds, Stegeborgs och Skärkinds	2 800
Mellersta Värends	1 700
Sevede och Tunaläns	900
Orusts och Tjörns	—
Norrvikens	3 300
Kinds och Redvägs	4 500
Tössbo och Vedbo	1 300
Skånings, Valle och Vilske	1 100
Kinnefjärdings, Kinne och Kållands	4 300
Färs	1 700

Lönegrupp II.

(24 domsagor. Avlöningsförstärkning 1 250 kronor.)

Norra Roslags	1 800
Västmanlands mellersta	4 100
Nås och Malungs	4 100
Gästriklands västra	1 500
Bollnäs	3 000
Sydöstra Hälsinglands	1 300
Jämtlands östra	1 000
Jämtlands västra	1 000
Folkungabygdens (f. d. Mjölby)	2 000
Linköpings	1 300
Västra Värends	1 800

Domsaga	Övergångsersättning första övergångsåret beräknad på grundval av inkomsterna åren 1934—1938.
Tjusts	3 700
Aspelands och Handbörds	1 100
Norra Möre och Stranda	—
Ölands	1 600
Inlands	1 200
Vartofta och Frökinds	1 600
Åse, Viste, Barne och Laske	1 400
Villands	2 900
Östra Göinge	1 800
Norra Åsbo	2 800
Södra Åsbo och Bjäre	1 400
Västerbottens södra	600
Västerbottens mellersta	200

Lönegrupp III.

(34 domsagor. Avlöningsförstärkning 2 500 kronor.)

Uppsala läns norra	5 700
Nyköpings	4 200
Östersysslets	—
Mellansysslets	1 300
Jösse	1 900
Fryksdals	2 700
Älvdals och Nyeds	—
Östernärkes	2 300
Västernärkes	2 000
Nora	8 900
Västmanlands västra	5 400
Falu	4 000
Nedansiljans	4 900
Ovansiljans	1 300
Gästriklands östra	1 200
Norra Hälsinglands	1 800
Ångermanlands västra	2 100
Jämtlands norra	2 200
Härjedalens	—
Aska, Dals och Bobergs	—
Bråbygdens och Finspånga läns	4 900
Njudungs	3 000
Sunnerbo	4 800
Hallands mellersta	3 900
Hallands norra	4 000
Marks	2 200
Borås	1 600
Nordals, Sundals och Valbo	—
Skövde	—
Gårds och Albo	5 100
Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads	2 200
Umeå	—

Övergångsättning
första över-
gångsåret beräknad
på grundval av in-
komsterna åren
1934—1938.

Domsaga

Piteå	1 200
Kalix	2 100

Lönegrupp IV.

(31 domsagor. Avlöningsförstärkning 3 750 kronor.)

Uppsala läns södra	3 900
Oppunda och Villåttinge	4 100
Hedemora	5 500
Västra Hälsinglands	3 300
Medelpads västra	5 400
Ångermanlands södra	1 700
Ångermanlands mellersta	—
Tveta, Vista och Mo	7 300
Norra och Södra Vedbo	1 300
Östbo och Västbo	1 400
Östra Värends	3 900
Södra Möre	100
Hallands södra	4 300
Sunnervikens	—
Vättle, Ale och Kullings	6 200
Flundre, Väne och Bjärke	800
Vadsbo	1 700
Östra och Medelsta	3 000
Bräkne och Listers	2 300
Ingelstads och Järrestads	2 400
Västra Göinge	5 300
Oxie och Skytts	700
Torna och Bara	—
Frosta och Eslövs	2 600
Rönnebergs, Onsjö och Harjagers	8 800
Luggude	2 300
Västerbottens västra	—
Västerbottens norra	4 800
Luleå	1 000
Torneå	—
Gällivare	—

Lönegrupp V.

(6 domsagor. Avlöningsförstärkning 5 000 kronor.)

Södra Roslags	10 000
Sollentuna och Färentuna	8 700
Södertörns	10 000
Medelpads östra	1 200
Ångermanlands norra	1 700
Askims, Hisings och Sävedals	10 000

P. M. angående befordringsförhållandena på domarbanan.

En stark försämring av befordringsmöjligheterna på domarbanan håller för närvarande på att inträda såsom en följd av den utökning av fiskalskåren som de senare åren ägt rum. Med fiskalskåren avses här de domaraspiranter vilka erhållit fiskalsförordnande i hovrätt men ännu ej nått fram till assessorsförordnande. Utökningen av antalet av dessa domaraspiranter beror främst därpå, att de tagas i anspråk ej blott som tidigare för fiskaltjänstgöring i hovrätt utan även för andra uppgifter, i synnerhet för att upprätthålla de år 1933 och följande år inrättade 51 domsagosekreterartjänsterna, av vilka dock några år 1939 besatts med assessorer. Vidare meddelas domaraspiranter på fiskalsstadiet numera i långt större utsträckning än förut vikariatsförordnanden i domsagorna och vid rådhusrätterna, varjämte åtskilliga användas för uppläggning av nya fastighetsböcker i domsagorna. Sådana aspiranter utnyttjas även alltmera för utrednings- och sekreteraruppdrag i statsdepartementen, riksdagen och kommittéer. Dessutom har antalet fiskalsbefattningar för tjänstgöring i hovrätterna de senaste åren ökats från 30 till 39.

På grund av berörda förhållanden har sålunda fiskalskåren vuxit i storlek, särskilt under åren närmast efter 1933, och omfattade vid 1939 års ingång ej mindre än 155 personer. Någon motsvarande ökning av antalet högre tjänster har däremot icke ägt rum. Verkningarna i befordringshänseende av fiskalskårens ansvällning hava emellertid ännu icke hunnit framträda till fullo. Åldern vid erhållande av adjunktion och assessorsförordnande har visserligen redan stigit, men en ytterligare stegring kan med säkerhet förutses inom de närmaste åren. Under de första övergångsåren efter 1933 omfattade nämligen sekreterartjänstgöringen i domsagorna i regel endast ett år eller obetydligt längre tid, och de som senast blivit assessorer hava i allmänhet genomgått en sekreterartjänstgöring av dylik längd. Numera har sekreterartjänstgöringens längd stigit till i regel omkring tre år, och för de nuvarande innehavarna av sekreterartjänsterna kommer åldern vid befordran till assessor att stiga i motsvarande mån. Sekreterartjänstgöringens inordnande i domarkarriären såsom obligatorisk genomgångstjänstgöring på fiskalsstadiet medför givetvis i princip en förlängning av tiden innan befordran till assessor kan vinnas motsvarande tjänstgöringens längd.

Beträffande den redan inträdda stegringen av åldern vid befordran till assessor må framhållas, att medelåldern vid assessorsförordnandet under 1920-talet befann sig i stigande från omkring 31 levnadsår kalenderåret 1921 till omkring 32½ levnadsår kalenderåret 1929. I början av 1930-talet inträdde en hastig stegring till omkring 34 år, förorsakad av den indragning av extra ledamöter i hovrätterna, som ägde rum i slutet av 1920-talet, sedan den stora arbetsbalans, vilken uppkommit under världskriget och den efterföljande krisen, avarbetats. Efter någon sänkning i mitten av 1930-talet har en ny höjning av befordringsåldern, nu till omkring 35 år, inträtt från och med år 1937, då verkningarna av domsagosekreterarinstitutionens införande börjat göra sig gällande. Till belysning av förhållandena må här lämnas följande sammanställning av levnadsåldern vid befordran till assessor beträffande samtliga i statskalendern för åren 1922, 1929, 1937 och 1939 upptagna assessorer, däri levnadsåldern beräknats efter skillnaden mellan födelseåret och året för assessorsförordnandet.

År	Antal i statskalendern upptagna assessorer	Levnadsåldern vid befordran till assessor						Högre ålder	
		29 år	30 år	31 år	32 år	33 år	34 år		35 år
1922	50	4	6	16	16	2	1	3	2
1929	65	2	10	19	19	7	4	2	2
1937	58	0	0	1	10	18	20	7	2
1939	55	0	0	2	7	16	14	9	7

Till belysning av den framtida utvecklingen må följande framhållas. Under den senaste 5-årsperioden 1934—1938 hava sammanlagt 130 domaraspiranter, som fortfarande äro kvar på domarbanan, erhållit sitt första fiskalsförordnande eller i medeltal 26 om året; de i tjänsten äldsta bland dessa aspiranter erhålla under år 1939 sin första adjunktion, och tiden mellan första fiskalsförordnandet och första adjunktionen blir sålunda för dem omkring 5 år. Under samma period, 1934—1938, hava tillhoppa 56 personer befordrats till assessorer eller i medeltal 11 om året. Man kan räkna med att antalet personer, som erhålla sin första adjunktion, i årligt medeltal är praktiskt taget detsamma som antalet, vilka bliva assessorer, och att tiden mellan första adjunktionen och assessorsförordnandet utgör omkring 2 år. Skulle under de kommande åren antalet personer, som årligen erhålla sin första adjunktion, respektive assessorsförordnande, icke öka, och skulle tillika samtliga de 130 personer på hovrättsbanan, som under perioden 1934—1938 erhållit sitt första fiskalsförordnande, fullfölja denna bana, kunna de yngsta bland dessa således icke erhålla adjunktion förrän omkring 12 år efter första fiskalsförordnandet och icke bliva assessorer förrän omkring 14 år efter detsamma.

För att rätt kunna bedöma läget i befordringshänseende och de nyss anförda siffrornas verkliga innebörd måste emellertid givetvis undersökas, dels i vad mån assessorsutnämningarna kunna väntas öka, dels ock i vad mån domaraspiranter innan de erhållit assessorsförordnande kunna väntas lämna hovrättsbanan. Härutinnan är att märka, att sedan lantdomarbanan avskaffats, så gott som samtliga häradshövdingämbeten kunna väntas bliva besatta av dem som gått hovrättsvägen. Under de senaste 10 åren hava omkring 20 lantdomaraspiranter vunnit befordran till häradshövding, d. v. s. omkring 2 årligen. I följd av lantdomarbanans avveckling torde därför antalet assessorsutnämningar kunna väntas stiga med omkring motsvarande antal årligen. Vidare kan möjligen en något ökad avgång från hovrättskarriären till stadsdomstolarna väntas. I vilken omfattning en sådan avgång kommer att ske beror tydligen i viss mån på vilka kompetensvillkor för sökande av befattning vid rådhusrätt som kunna bliva föreskrivna. Sedan år 1934 gäller härutinnan (Sv. förf.-saml. 1934: 117), att för erhållande av stadsassessors- eller stadsnotarietjänst fordras att hava haft fiskalsförordnande i hovrätt, och för längre vikariat å befattning som lagfaren ledamot av rådhusrätt med minst tre lagfarna ledamöter fordras i regel att antingen innehava ordinarie tjänst vid rådhusrätten eller att hava haft fiskalsförordnande. Motsvarande villkor gäller däremot ej för sökande av ordinarie borgmästar- eller rådmanstjänst. Man torde icke kunna räkna med, att antalet assessorer eller högre befattningshavare i hovrättskarriären, som avgå till rådhusrätt, kommer att utvisa någon ökning under de närmaste åren jämfört med den gångna femårsperioden. Däremot torde man kunna antaga, att ett antal fiskaler kommer att övergå till rådhusrättstjänst, hur stort är dock vanskligt att angiva. Slutligen läser en tillfällig ökning av assessorsutnämningarna i hovrätterna inträda i följd av att 8 domsagosekreterartjänster hädanefter skola besättas med hovrättsassessorer; härigenom läser åldern för befordran till assessor kunna nedbringas med omkring ett halvt år, om ock någon motsvarande sänkning av åldern vid befordran till sluttjänst icke vinnes.

Det må framhållas, att bland dem som erhållit fiskalsförordnande avgången från hovrättskarriären — bortsett från den nyss berörda till rådhusrätterna — är obehaglig. Med den noggranna prövning som numera föregår detta förordnande synes det endast i ganska sällsynta undantagsfall inträffa, att någon senare skiljes från banan. Frivillig övergång till andra banor förekommer åtminstone för närvarande i mycket ringa utsträckning.

Vad nu anförts synes giva vid handen, att — även om någon ökning av antalet assessorsförordnanden samt en viss avgång av fiskaler till stadsdomstolarna torde komma att äga rum — en tidrymd av omkring 10 år kommer att förflyta, innan de i tjänsten yngsta bland de nuvarande fiskalerna vid kvarstannande i hovrätten kunna bliva assessorer. Detta innebär ungefär en fördubbling av tiden mellan första fiskalsförordnandet och assessorsförordnandet i förhållande till vad som varit regel före år 1937. På grund härav torde, om ej motåtgärder vidtagas, medelåldern vid befordran till assessor mot slutet av 1940-talet kunna beräknas stiga till nära 40 år, d. v. s. ungefär den hittillsvarande åldern vid befordran till hovrättsråd. Medelåldern vid befordran till hovrättsråd, häradshövding och andra sluttjänster kan beräknas komma att stiga i motsvarande grad. Befordran till häradshövding exempelvis, som hittills i de flesta fall vunnits vid något över 40 års ålder, skulle således under 1950-talet i regel komma att ske först vid en ålder av 45—50 år.

Domsagoutredningens förslag kunna i viss omfattning motverka befodringsålderns höjning. I främsta rummet märkes härvidlag sänkningen av åldern för häradshövdingens skyldighet att avgå med pension från 70 till 67 år, vilken skall vara genomförd mot slutet av 1940-talet. Vidare är att beakta förslaget om en förkortning av notarietiden från 3 till 2 år. Denna förkortning kan visserligen ej inverka på den nuvarande fiskalskårens befodringsutsikter, men för dem som i framtiden erhålla en förkortad notarietid lärer — fränsett möjligen ett par årskullar notarier i övergången till den nya ordningen — en motsvarande förkortning av den samlade tjänstgöringstiden före befordran till sluttjänst komma att äga rum. De föreslagna tre tingsdomartjänsterna innebära slutligen i sin mån en ökning av antalet ordinarie tjänster, till vilka befordran kan ske, om än deras betydelse ur förevarande synpunkt är ringa.

Ur befodrings synpunkt vore givetvis en minskning av antalet sekreterarplatser i domsagorna önskvärd. Med hänsyn till domsagoarbetets behov föreslår domsagoutredningen dock icke någon sådan minskning men förordar ej heller någon utökning av antalet sekreterarplatser. Genom den av utredningen redan tidigare tillstyrkta reformen att besätta ett antal sekreterartjänster med assessorer i stället för med fiskaler vinnes, att befordran till assessor kan ske omkring ett halvt år tidigare än eljest och att sekreterartjänstgöringen på fiskalsstadiet även för framtiden torde kunna begränsas till den ur utbildningssynpunkt såsom lämplig ansedda tidrymden av 3 år, vilket eljest icke skulle vara möjligt. Om antalet sekreterarplatser för fiskaler, såsom de senaste åren varit fallet, utgör 51, och om sekreterartjänstgöringen pågår under 3 år, innebär nämligen detta, att årligen i genomsnitt 17 domaraspiranter efter sådan tjänstgöring lämna domsagorna för att återinträda i hovrätterna, vilket är ett högre antal än som motsvarar antalet befodrings till assessor och andra avgångar från fiskalskåren. Om däremot, såsom domsagoutredningen föreslår, antalet sekreterarplatser för fiskaler bestämmes till endast 43, innebär detta vid en tjänstgöringstid av 3 år, att endast omkring 14 fiskalssekreterare årligen återvända till hovrätten, vilket antal bättre motsvarar det beräknade antalet befodrings och andra avgångar från fiskalskåren de närmaste åren.

För att på längsta möjliga sikt kunna bedöma befodringsförhållandena skall här givas en överblick över det antal platser, som efter genomförandet av nu planerade reformer skulle komma att överhuvud finnas på domarbanan, och från

denna utgångspunkt göras ett försök att beräkna den årliga avgången och det därav beroende nyrekryteringsbehovet i en mera avlägsen framtid.

Antalet ordinarie tjänster vid domstolarna samt allmänna eller enskilda tjänster i övrigt, vilka kunna beräknas i framtiden komma att rekryteras den befodringsväg, som är föremål för domsagoutredningens behandling, torde kunna beräknas ungefär sålunda.

Högsta domstolen. Nedre justitierevisionen	50
Hovrätterna	100
Häradsrätterna	115
Rådhusrätterna	125
Administrationn, kommunal och enskild verksamhet	30

Summa 420.

Till denna uppställning må anmärkas, att någon förändring i fråga om högsta domstolens och nedre justitierevisionens personal icke för närvarande kan förutses, varför densamma upptagits till ungefär det nuvarande antalet justitieråd och revisionssekreterare. Hovrätterna, som nu räkna sammanlagt omkring 80 ledamöter, torde däremot i samband med rättegångsreformens genomförande behöva något utökas, i vilken omfattning kan icke här närmare angivas men förmodligen i varje fall med ett par tiotal ledamöter. Hovrättspersonalen har därför upptagits till jämnt 100. För häradsrätternas vidkommande har upptagits ungefär det nuvarande antalet häradshövdingar. Häradshövdingarnas antal kan visserligen beräknas nedgå något genom domsagosammanslagningar, men å andra sidan har domsagoutredningen föreslagit några tingsdomartjänster, som åtminstone till en del torde uppväga eventuella indragningar; antalet befattningar kunna således upptagas ungefär till det nuvarande antalet häradshövdingar. Beträffande rådhusrätterna har upptagits en siffra ungefär motsvarande det nuvarande antalet ordinarie litterata befattningshavare vid rådhusrätter med minst tre litterata ledamöter. Utgångspunkten är således här, att i framtiden rådhusrätterna skola helt rekryteras hovrättsvägen. I beräkningarna hava emellertid icke medtagits rådhusrätterna i de tre största städerna, vilka måste antagas komma att i fortsättningen liksom nu hava egen rekryteringspersonal utanför hovrättskarriären motsvarande deras eget behov, även om den växelverkan mellan hovrätterna och dessa rådhusrätter, som redan i viss mån kommit till stånd, kan bli ytterligare utvecklad. Vad slutligen angår den sista siffran i uppställningen, för administrationen etc., är densamma naturligen synnerligen approximativ.

Enligt de nu återgivna beräkningarna skulle således i en framtid omkring 420 ordinarie tjänster stå till förfogande för dem som gå domarbanan. Då den samlade tjänstetiden å ifrågavarande platser enligt verkställda undersökningar synes kunna beräknas till i medeltal omkring 20 år, skulle den årliga nyrekryteringen till detta platsbestånd i genomsnitt bli något över 20 personer. Den ökning denna siffra innebär i förhållande till de i det föregående gjorda beräkningarna rörande antalet årliga assessorsutnämningar och andra avgångar från fiskalskåren, som kunna väntas under de närmaste åren, är beroende på att de sist återgivna beräkningarna avse en mera avlägsen framtid, då det förutsattes att efter processreformens genomförande hovrätterna utökats, de kvarvarande rådhusrätterna, fränsett de tre största, börjat helt rekryteras hovrättsvägen, pensionsålderns sänkning genomförts och en höjning av befodringsåldern inträtt.

Rörande de lämpliga principerna för den framtida politiken i förevarande hänseende läser av den lämnade redogörelsen framgå, att en utökning av de för fiskaler avsedda sekreterarplatserna med hänsyn till en lämpligt avvägd rekrytering bör ske med stor varsamhet. Man bör tillse, att på längre sikt icke flera personer efter en omkring 3-årig tjänstgöring lämna dessa sekreterarplatser än som motsvarar antalet befodringsav fiskaler till assessors- eller andra högre tjänster. Om sist-

nämnda antal i en visserligen mera avlägsen framtid såsom beräknats kan komma att växa till ett 20-tal, torde ifrågavarande sekreterartjänsters antal jämsides eller måhända helst i något dröjande takt kunna växa till ett 60-tal. Det kan förmodas, att behov av ett dylikt antal tjänster också småningom skall göra sig gällande. Här avses dels det förhållandet, att genom mindre domsagors reglering till större och genom nuvarande mindre magistratsstäders förening med domsaga ett antal domsagor kunna nå den storlek, att sekreterare erfordras — detta torde kunna inträffa i omkring ett 10-tal fall — dels den möjligheten, att arbetsbördan i en del domsagor, oavsett områdesregleringar, skall kunna växa i sådan omfattning, att sekreterare blir behövlige.

Visa sig de gjorda beräkningarna rörande å ena sidan personalbehovet i domsagorna, å andra sidan befordringsmöjligheterna riktiga, skulle de gällande principerna för domsagokansliernas organisation kunna bestä. Emellertid måste givetvis dylika beräkningar på så lång sikt som det här är fråga om alltid vara osäkra. Detta är så mycket mera fallet i nuvarande läge, då ett helt nytt rättegångsförfarande skall införas. Det synes således nödvändigt att i fortsättningen med uppmärksamhet följa domsagornas organisationsproblem.

Givetvis kan ett eventuellt i framtiden yppat behov av ökad juridisk arbetskraft i domsagorna icke avvisas därmed, att inrättandet av nya underordnade tjänster i domsagorna skulle allt för mycket försämra befordringsutsiktterna och höja åldern för befordran till sluttjänst. Domsagornas behov av tillräcklig arbetskraft bör tillgodose. Härvid kunna olika utvägar tänkas. En sådan väg är anvisad genom förslaget om inrättandet av ett antal tingsdomartjänster och den redan vidtagna åtgärden att besätta ett antal sekreterartjänster med assessorer. Ett fortsatt beträdande av denna väg synes dock böra ske med varsamhet, särskilt såvitt angår utökning av den icke-ordinarie personalen. Varje sådan utökning medför nämligen, om ej motsvarande ökning av antalet ordinarie tjänster äger rum, ytterligare höjning av medelåldern vid befordran till dylika tjänster.

En annan utväg att tillgodose yppat behov av arbetskraft består i en utveckling av den tjänstetyp, som i domsagoutredningens förslag representeras av inskrivningsdomarinstitutionen. Även om knappast flera domsagor än de fyra största, där en särskild inskrivningsdomare föreslagits, torde kunna lämna utrymme för en sluttjänst, vars innehavare helt eller alldeles övervägande skulle syssla med inskrivningsväsendet, torde det i allt fall vara en tänkbar utväg att även i en del andra domsagor inrätta en sluttjänst av underordnad karaktär, vars innehavare icke skulle ägna sig åt den egentliga dömande verksamheten annat än möjligen i bagattellmål. Vissa svårigheter torde dock finnas att på ett lämpligt sätt rekrytera sådana platser i större utsträckning. De vilka ämnat fullfölja den egentliga domarbana men därvid misslyckats kunna befaras icke alltid komma att med önskvärd intresse därefter ägna sig åt enklare göromål på ett domsagokansli. En särskild befordringsväg till dylika tjänster är ej heller alldeles lättfunnen.

Den bästa utvägen i händelse av större arbetsökning i en domsaga är måhända i vissa fall en delning av densamma eller annan områdesreglering, så att vederbörande häradshövding kan bemästra arbetet med hjälp av notarier och icke rättsbildade biträden.

Det är icke anledning att vidare ingå på ifrågavarande organisationsspörsmål, som i varje fall nu sakna aktualitet. Det måste emellertid betonas, att någon större utbyggnad av den nuvarande sekreterarinstitutionen icke för närvarande bör ifrågakomma. Det är nämligen angeläget, att vid organisationens utformande även rekryterings- och befordringssynpunkter vinna tillbörligt beaktande. Eljest kunna svårigheter att väl utbilda domstolspersonalen göra sig gällande samt en allt för hög ålder vid befordran till sluttjänst bliva vanlig, varigenom domstolsväsendet och rättsskipningen i längden kunna tillfogas allvarlig skada.

B. Hagström.

INNEHÅLL.

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. justitiedepartementet	Sid. 3
--	--------

FÖRSTA AVDELNINGEN.

Historik och nuvarande förhållanden.

A. Häradshövdingarnas avlöningssystem.	
1. Översikt över tillkomsten av det nuvarande avlöningssystemet.....	5
2. Häradshövdingarnas avlöningsförhållanden enligt gällande ordning ..	7
3. Tidigare reformförslag i fråga om häradshövdingarnas avlöningssystem	13
B. Domsagornas personalorganisation.	
1. Översikt över tillkomsten av den nuvarande personalorganisationen	16
2. Domsagopersonalens sammansättning och arbetsuppgifter enligt gällande ordning	18
3. Den nuvarande befordringsgången på domarbanan	22
4. Den rättsbildade icke-ordinarie domsago- och hovrättspersonalens avlöningsförhållanden	24

ANDRA AVDELNINGEN.

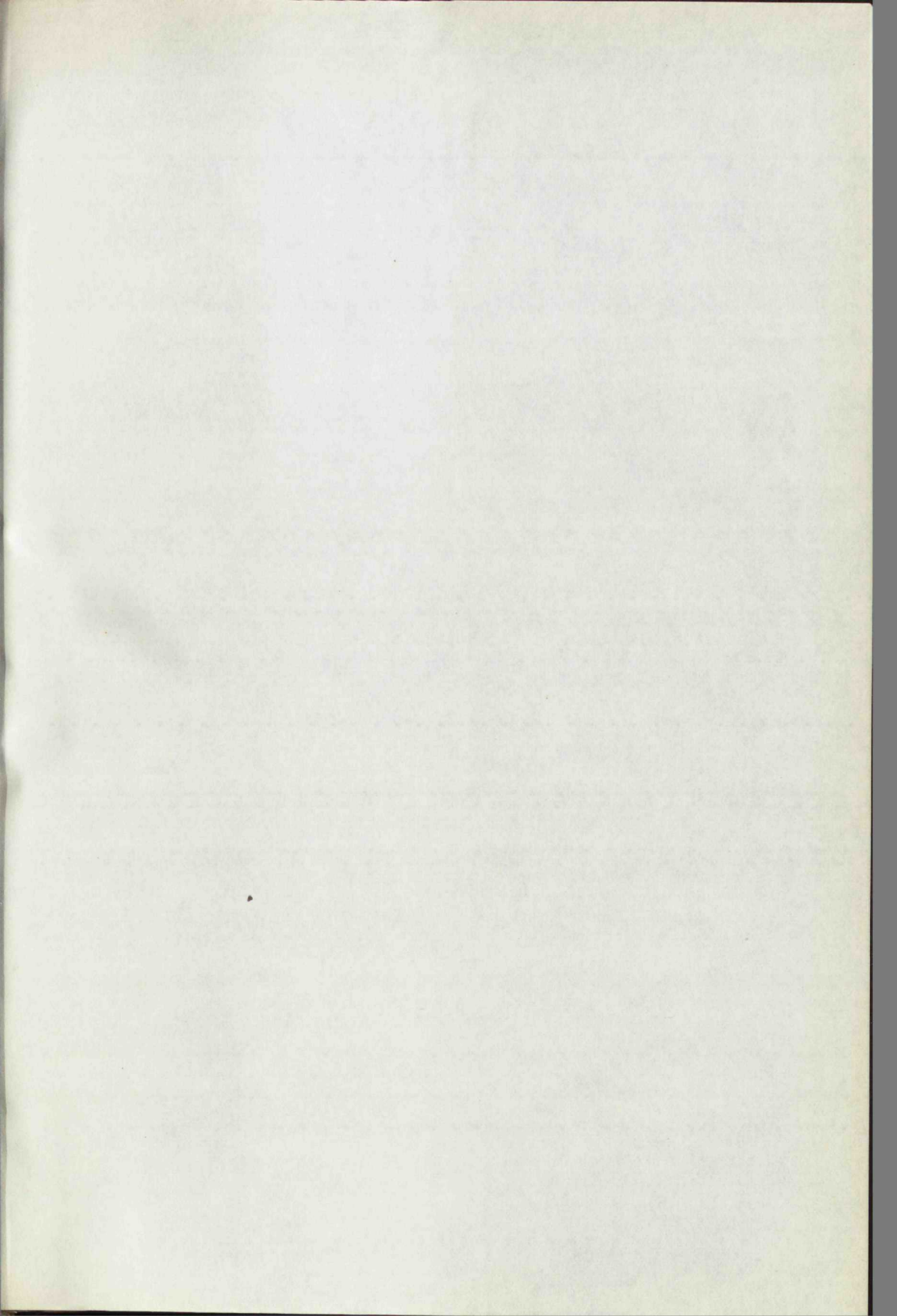
Domsagoutredningens förslag.

A. Utgångspunkterna för förslaget	27
B. Häradshövdingarnas avlöning.....	32
C. Domsagornas personalorganisation.	
1. Inledning	43
2. Fördelningen av arbetsuppgifterna mellan rättsbildad och icke rättsbildad personal	44
3. Icke rättsbildad personal	47
4. Tingsnotarier	50
5. Domaraspiranternas första hovrättstjänstgöring	57
6. Hovrättsfiskaler och deras tjänstgöring i domsagorna.....	58
7. Hovrättsassessorer och deras tjänstgöring i domsagorna.....	67
8. De fyra största domsagornas personalorganisation	71
D. Formerna för tjänstetillsättning	76
E. Expensutgifter och medelsförvaltning i domsagorna.....	82

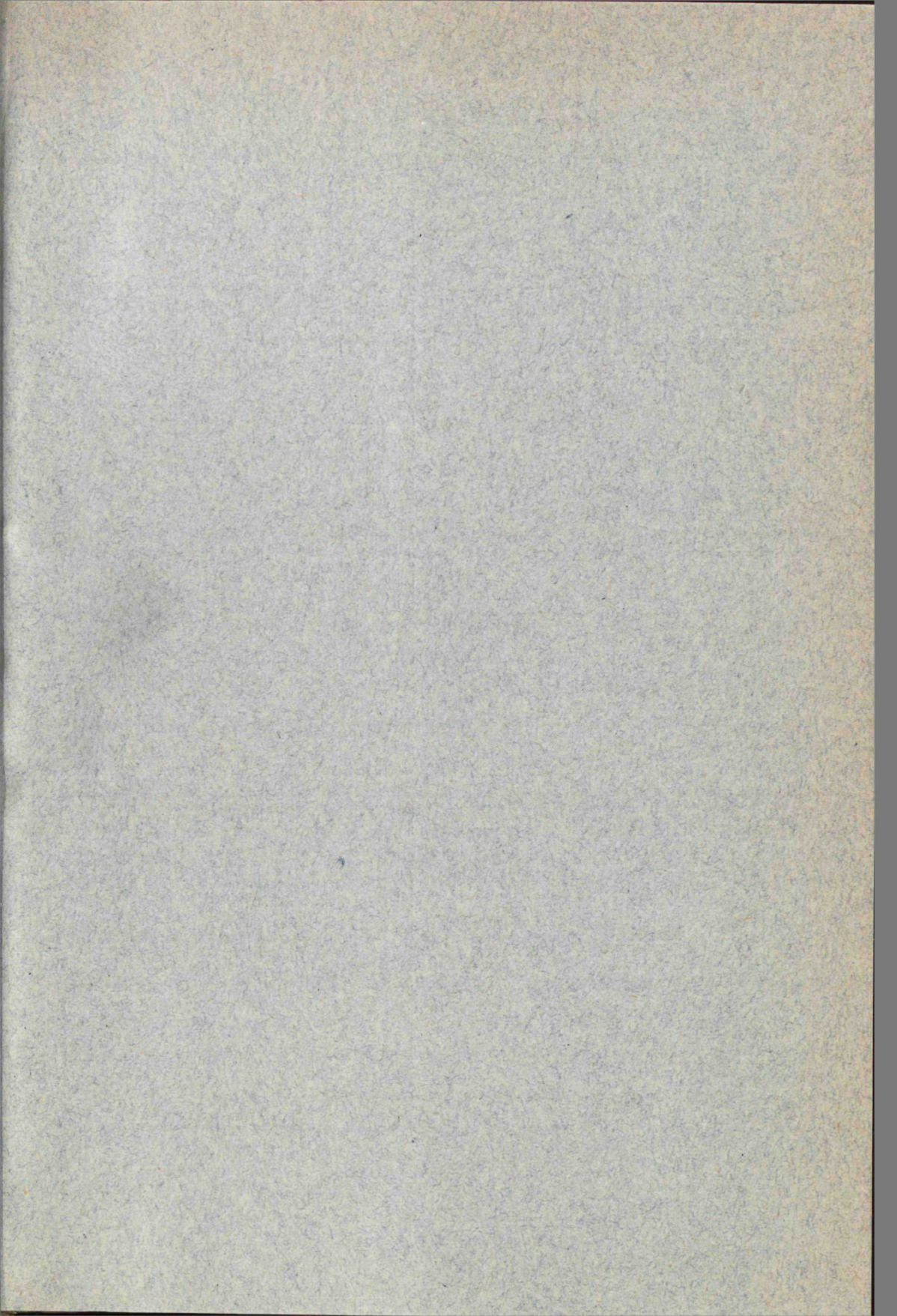
	Sid.
F. Övergången till den nya ordningen	84
G. Kostnadsberäkningar	87
—————	
Särskilt yttrande	91

Bilagor.

Bil. A. Häradshövdingarnas nettobehållning av domsagorna	95
Bil. B. Domsagornas personalorganisation	98
Bil. C. Sammanställning över arbetsbördan i domsagorna åren 1932—1938 ..	102
Bil. D. Förslag till lönegruppsindelning av domsagorna	117
Bil. E. P. M. angående befordringsförhållandena på domarbanan.....	120

100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120

Statens offentliga utredningar 1939

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag till ändringar i vissa delar av sjömanslagen m. m. [21]
Betänkande med förslag till lag om arbetsfostran m. m. [25]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande ang. justitiekanslerns, justitieombudsmannens och militieombudsmannens allmänna ämbetsställning m. m. [7]
1937 års landsfiskals- och stadsfiskalsutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m. [9]
Betänkande om statstjänstemäns ställning vid arbetskonflikter. [19]
1937 års domsagoutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av domsagoförvaltningen samt lönerreglering för domsagopersonalen. [29]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande ang. revision av tjänsteförteckningen i vad avser statens affärsdrivande verk. [5]
1936 års lönekommitté. Betänkande med förslag till militärt icke-ordinariereglemente. [10]
1938 års arvsskattekommitté. Betänkande med förslag till förordning om arvs- och gåvoskatt m. m. [18]

Politi.

Betänkande med förslag till vissa ändringar i beklädnadsreglementet för polispersonalen m. m. [20]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Rationaliseringsutredningens betänkande. Del 1. Motiv och förslag. [13] Del 2. Verkställda undersökningar. [14]
Hembiträdesutredningens betänkande. 2. Betänkande med förslag till lag om reglering av anställnings- och arbetsförhållandena inom det hushålls arbetet. [15]
Arbetslöshetsräkningen den 31 augusti 1937. Del 2. Arbetsförhållanden m. m. [24]

Hälso- och sjukvård.

Ledningen av landstingens hälso- och sjukvårdsverksamhet. [23]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Underlättandet av kvinnornas arbete i de mindre lanthemmen. [6]
Betänkande rörande ett ändamålsenligt utnyttjande av kronans fiskevatten. [28]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Betänkande och förslag rörande befrämjande av avsättningen av den svenska stenindustriens produkter. [11]
Betänkande rörande industriellt utnyttjande av halm. [12]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande ang. grunder för intagning av enskild väg till allmänt underhåll ävensom ang. statsbidrag till enskilda vägar. [1]
Betänkande med förslag till taxa för befordring av gods m. m. å statens järnvägar. [3]
Betänkande med förslag till exporttariffer. [8]
Betänkande och förslag ang. vissa med beviljande av tillstånd till yrkesmässig automobiltrafik förenade frågor. [22]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Svensk namnbok till vägledning vid val av nya släktnamn. [4]
Utredning och förslag ang. fortsatt förstatligande av kommunala mellanskolor. [16]
Utredning och förslag rörande fri undervisningsmaterieell för folk- och fortsättningskolor. [17]
Betänkande med utredning och förslag ang. rätt för folkskollärare m. fl. att inskrivas vid universitet och högskolor samt där avlägga examina. [27]

Försvarsväsen.

Utredning och förslag rörande plats i Stockholms skärgränd för förläggning av Stockholms örlogsbas. [2]
Sociala försvarsberedskapskommittén. Betänkande. Del 1. Förslag till familjebidragslag m. m. [26]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.